

Diakonhjemmet Høgskole Oslo

Mastergradsstudiet i diakoni, 09Mdel

Navn: Per Weibye

MGD 300 Masteroppgave i diakoni:

Naturlig – overnaturlig?

*Selvforståelse og virkelighetsforståelse hos prester og hos folk
som har overnaturlige opplevelser*

29500 ord. Innlevert 15.11.2011.

Veileder: Anne Austad

Sammendrag

Etter å ha bodd flere år i Nordland opplever jeg at mange mennesker i lokalmiljøet lever nært på det overnaturlige. Samtidig ser ikke kirka ut for å være et naturlig sted å oppsøke for disse menneskene. Dette har gitt meg en undring som danner bakgrunnen for oppgavens problemstilling: I hvilken grad og på hvilken måte oppleves kirka som relevant for folk som har overnaturlige opplevelser? For å kunne besvare problemstillingen har jeg valgt å gå veien om selvforståelse og virkelighetsforståelse. Dette er begreper som kunnskapssosiologien og kognitiv psykologi har gitt innhold til. Som bakgrunn for studien har jeg også innhentet teori fra aktuelle empiriske undersøkelser. Jeg har ønsket å gjøre en studie så nært på folks selvopplevde virkelighet som mulig. På dette grunnlaget har jeg gjennomført 10 semistrukturerte intervjuer. Intervjuene omfatter 7 personer som har overnaturlige opplevelser. Dessuten har jeg intervjuet 3 prester. Gjennom elementer fra blant annet innholdsanalyse og narrativ analyse har jeg hentet ut informasjon om intervjupersonens selvforståelse og virkelighetsforståelse. Tendenser, likheter og ulikheter i materialet har deretter gitt grunnlag for å si noe om i hvilke grad og på hvilken måte folk med overnaturlige opplevelser opplever kirka som relevant. Opplevelse av relevans viser seg å være nært knyttet til personlige opplevelser med kirka. Flertallet av personer i denne studien har dårlige erfaringer. De opplever da også kirka som lite relevant. Mindretallet viser derimot til positive erfaringer. Dette preger da også deres opplevelse av at kirka på flere områder er relevant. Blant intervjupersonene er det prestene som har færrest overnaturlige opplevelser. Dette gjenspeiles også i deres tilnærming til overnaturlige fenomener.

Forord

Først og fremst vil jeg takke 3 prester samt 7 personer fra lokalmiljøet som åpenhertig har delt sine livserfaringer i forhold til overnaturlige opplevelser. Jeg kjenner stor takknemlighet ved å få del i levd liv og personlige erfaringer som har gitt meg en bedre forståelse av fenomener knyttet både til den naturlige og den overnaturlige verden. Stor takk også til veileder Anne Austad ved Diakonhjemmet i Oslo for hennes åpenhet og hjelp til å finne egnet teori og begreper for å gi retning til min nysgjerrige tilnærming til oppgavens tema. Hun har også bidratt med nødvendige og konstruktive innspill både i forhold til metodevalg og struktur på den skriftelige framstilling. Jeg vil også takke min tålmodige kone, Hanne Juul Weibye, og min gode kollega, Erling Kvaløy, for nødvendig korrekturlesning og gode kommentarer til teksten.

Innholdsfortegnelse:

Sammendrag	2
Forord.....	2
1 Introduksjon	6
1.1. Egen motivasjon for å skrive oppgaven.....	6
1.2. Problemstilling	7
1.3. Tilnærming.....	8
1.4. "Overnaturlige opplevelser"	8
1.5. Litteraturgjennomgang.....	9
1.6. Kapitteloversikt	13
2. Bakgrunn	14
2.1. Nasjonalhistorisk bakgrunn.	14
2.2. Kirkehistorisk bakgrunn	15
2.3. Lokalhistorisk bakgrunn.....	16
3. Teori	18
3.1. Virkelighetsforståelse og selvforståelse	18
3.1.1. Virkelighetsforståelse hos Peter Berger og Thomas Luckmann	19
3.1.2. Selvforståelse og virkelighetsforståelse hos Seymour Epstein	21
3.1.3. Selvforståelse kontra identitet	22
3.2. Religion og religiøsitet i Norge.	24
3.2.1. Det religiøse Norge	24
3.2.2. Nyreligiøsitet	25
3.2.3. Autoritetsforskyvning og individualisering	25
3.2.4. Religioner og spiritualitetskjennetegn.....	26
3.2.5. Religiøsitet i Nord-Norge	26
4. Metode	28
4.1. Forberedelsesfase	28
4.1.1. Litteratursøk og metodevalg.....	28
4.1.2. Eget ståsted.....	30
4.2. Gjennomføringsfase	31
4.2.1. Utvalg og avgrensning	31
4.2.2. Referansegrupper.....	31
4.2.3. Gjennomføring av intervjuene	32
4.2.4. Validitet, reliabilitet og overførbarhet.....	32

4.2.5. Justering av intervjuguidene	34
4.2.6. Transkribering	34
4.3. Bearbeidingsfasen	35
4.3.1. Kategorisering, koding og kondensering	35
4.3.2. Analyse	36
5. Presentasjon av materialet	39
5.1. Informant 1	39
5.2. Informant 2	40
5.3. Informant 3	41
5.4. Informant 4	43
5.5. Informant 5	44
5.6. Informant 6	45
5.7. Informant 7	47
5.8. Prest 1	49
5.9. Prest 2	50
5.10. Prest 3	52
6. Analyse	54
6.1. Overnaturlige opplevelser og egenskaper	54
6.1.1. Forståelse av det overnaturlige	54
6.1.2. Forekomst overnaturlige opplevelser	57
6.1.3. Forekomst overnaturlige egenskaper	58
6.2. Det overnaturliges plass i kirke og menighetsliv	59
6.3. Forhold til omgivelsene	60
6.3.1. Informantenes forhold til omgivelsene	60
6.3.2. Informantenes forhold til kirka	61
6.3.3. Prestenes forhold til omgivelsene	63
6.4. Oppdraget	64
6.4.1. Informantenes selvforståelse	64
6.4.2. Prestenes selvforståelse	65
6.4.3. Kirkas oppgave i møte med mennesker som har overnaturlige opplevelser	66
6.5. Livssyn	69
6.5.1. Gudsbilde	69
6.5.2. Frelsesforståelse	70
6.5.3. Åndsmakter, det onde og synden	71

6.5.4. Møte med døde personer	71
6.5.5. Hva er sannhet?.....	72
7. Avslutning	73
7.1. Oppsummering	73
7.2. Sannhetens autoriteter	76
7.3. Naturlig – overnaturlig?.....	76
7.4. Hva innebærer relevans?.....	77
7.5. Utblikk.....	77
Litteraturliste	81
Vedlegg.....	85
Vedlegg i: Intervjuguide "folk":	85
Vedlegg 2: Intervjuguide prest.	87
Vedlegg 3: Brev fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS.....	89

1 Introduksjon

1.1. Egen motivasjon for å skrive oppgaven

Det er hovedsakelig to forhold som har motivert meg for å gjøre denne oppgaven. For det første har jeg alltid hatt interesse for overnaturlige fenomener selv om dette ikke har hatt stort fokus i livet mitt. Med oppvekst i hovedstaden møtte jeg det overnaturlige i enkelte karismatiske frimenigheter. Etter flytting til Midt-Norge i voksen alder fanget jeg fort opp at det overnaturlige der hadde en langt tydeligere og mer selvfølkelig plass blant folk flest. Lenge før Snåsamannen ble kjent gjennom media, har han vært en person som folk i landsdelen har visst om, og som de kontaktet når noe stod på. Dette syntes å være helt uavhengig av folks religiøse tro eller kirketilknytning. For meg var dette en uvant kobling som fanget min interesse.

For det andre har jeg etter mange års fartstid i kirka fått økt interesse for spenningen mellom liv og lære, handling og ord, opplevelse og dogmatikk. Dette kan ha sin bakgrunn i at jeg som diakon befinner meg nettopp i denne spenningen. Som representant for en ordfokusert kirke, jobber jeg tett på enkeltmenneskers livsopplevelse og trosuttrykk. Min egen søken etter fruktbare koblinger, har ført meg til kirkens egne røtter. Når nyreligiøse blir spurt hvordan de opplever kirka, legger jeg med interesse merke til at de etterlyser mye av det som jeg selv har funnet i teologi og trosliv i Øst-kirken og hos kirkefedrene. Innhold som vi på mange måter har mistet i vår lutherske kirke. Dette omfatter blant annet sansbarhet og berøring, mystikk og symbolbruk, plass for mangfold og erfaringer, og en teologi som er gudsopplevelse i stedet for ord.

På denne bakgrunn har jeg gjennom masteroppgaven ønsket å undersøke forhold jeg genuint har interesse for og undres på. Dessuten er religion og religiøsitet et område av samfunnslivet der det skjer store endringer i vår tid. Det er gjort forholdsvis få studier på tilgrensende tema, og ingen undersøkelser har samme innfallsvinkel som jeg har valgt for oppgaven. Det virker som de senere års mediefokus på det overnaturlige har skapt større åpenhet for slike fenomener både blant folk og i vår kirke. På denne bakgrunn tror jeg tiden er moden for å gjøre en studie som går dypere både i kirka og i lokalsamfunnet.

1.2. Problemstilling

Fra tid til annen treffer jeg folk i lokalmiljøet som deler sine overnaturlige opplevelser. Noen inkluderer en gudsdimensjon i sine opplevelser, andre ikke. Jeg har ofte undret meg over hvorfor kirka ikke ser ut til å være et naturlig sted å søke for disse menneskene. Opplevs ikke kirka som relevant? Er det slik at mennesker med overnaturlige opplevelser ikke gjenfinder de samme erfaringer i kirka? I hvilken grad er relevans knyttet til felles opplevelser og felles virkelighetsforståelse? Dersom kirka ikke oppleves relevant, kan det grunne seg i ulik virkelighetsforståelse mellom de som har overnaturlige opplevelser og de som forvalter ord og sakrament? Er det mulig å sammenholde virkelighetsforståelse hos prester i kirka og hos mennesker med overnaturlige opplevelser?

Godt hjulpet av Snåsamannen og prinsesse Märtha Louise, har det overnaturlige fått mye oppmerksomhet de senere årene. Aviser og ukeblad har stadig reportasjer og nye innfallsvinkler. I et samfunn med voksende religiøst mangfold oppleves ikke kirka som en dominerende aktør. I offentlige debatter blir alternativt religiøse ofte framstilt i opposisjon til tradisjonelt kristne. Snakker disse to miljøene om overnaturlige fenomener som faktisk er ulike i karakter, eller dreier det seg mer om medieskapt motsetninger? Kan det også hende at fenomenene er de samme, men at man tolker uttrykkene forskjellig på bakgrunn av ulikt språk og ulik terminologi?

Kristentroens opprinnelse har mange innslag av overnaturlige fenomener. Både Jesu jomfrufødsel, hans død og oppstandelse (Den apostoliske trosbekjennelse), er å definere utenfor allmenn aksepterte virkelighetsforklaringer. Dessuten tror kristne at Jesus fortsatt lever, og at han bor ved troen i deres hjerter (Paulus brev til Efeserne 3:17). Ved hjelp av Den usynlige Hellige Ånd kan man kommunisere både med Gud og Jesus. Jesus, som selv utførte mange spektakulære mirakler, kaller de troende til å etterfølge Han både i ord og gjerninger (Markus 16, 15-18). Kristne bekjenner seg derfor til en erfaringsbakgrunn som er rik på overnaturlige fenomener. Kirka og dens ansatte utgir seg da også for å ha en kompetanse på overnaturlige fenomener både når det gjelder forkynnelse og sjelesorg. Men hvordan kommuniserer kirka i forhold til overnaturlige fenomener, og hvordan oppleves vi som kirke av folk flest? Er vi den kirke vi tror vi er – eller ønsker å være?

På denne bakgrunn har jeg formulert følgende problemstilling:

I hvilken grad og på hvilken måte oppleves kirka som relevant for folk som har overnaturlige opplevelser?

Med ”kirka” forstår jeg her Den norske kirke slik den framstår på Sør-Helgeland. ”Folk” er her mennesker fra samme område.

1.3. Tilnærming

Jeg har ønsket å gjøre en studie så nært på folks selvopplevde virkelighet som mulig. Det innebærer å gå i dybden på enkeltmenneskers opplevelser, forståelser og relasjoner. Som retning for hvordan jeg vil nærme meg oppgavens problemstilling, har jeg valgt å gå veien om begrepene selvforståelse og virkelighetsforståelse. Alle individer lever med en selvforståelse og en virkelighetsforståelse. Dette er fenomener som alle personer håndterer enten de er seg det bevisst eller ikke. Etter min vurdering kan begrepene selvforståelse og virkelighetsforståelse gi meningsinnhold til å besvare i hvilken grad og på hvilken måte kirka oppleves som relevant. Dessuten er dette begreper som også kan gi meningsfull informasjon til hvorfor kirka oppleves som relevant eller ikke.

For å nærme meg hvordan mennesker uttrykker sin selvforståelse og virkelighetsforståelse, har jeg valgt intervju som metode. Dessuten har jeg valgt en induktiv tilnærming til oppgaven der veien i stor grad har blitt til mens jeg har gått. Jeg hatt et sterkt ønske om at intervjupersonene skulle få framtre med sine egne virkeligheter. På den annen side var jeg avhengig av å innhente informasjonen på en slik måte at det lot seg relatere til tilgjengelig teori. Skrivearbeidet har også vekslet mellom oppgavens ulike deler, der kapitlenes utforming har fått påvirke hverandre. På forhånd hadde jeg satt meg inn i det jeg tenkte ville være aktuell teori og forskningsarbeid. Likevel ble endelig utvalg av teori og litteratur i stor grad styrt av materialet jeg fikk gjennom intervjuene. Prosessen med å analysere dataene var også preget av prøving og feiling. Dette grunner seg dels i at jeg ikke har gjort denne type forskningsarbeid før. Dessuten var det et bevisst valg å la prosessen bli styrt av hvilke verktøy jeg opplevde fungerte i forhold til bearbeidingen av innhentede data.

1.4. ”Overnaturlige opplevelser”

Med hensyn til definisjoner vil jeg her begrense meg til å gi innhold til begreper som er knyttet opp mot problemstillingen. En induktiv tilnærming innebærer også at jeg har latt intervjupersonene få definere innholdet i de begrepene jeg fokuserer i oppgaven. Dette gjelder

også hvordan overnaturlige opplevelser og fenomener skal forstås. For å kunne si noe om hva jeg har funnet i mitt materiale, er det likevel nødvendig å sammenholde dette med hvordan aktuelle fagmiljøer og forskere definerer begrepene. ”Overnaturlig opplevelser”/”anomalous experience” forstås av Cardena, Lynn and Krippner som ”*experiences that are uncommon and/or believed to deviate from ordinary experience or from the usually accepted explanations of reality*” (Cardena mfl 2000:29). Definisjonen trekker inn spenningen mellom vanlige og uvanlige opplevelser. Dessuten beskrives overnaturlige opplevelser som noe som skiller seg fra allmenn aksepterte virkelighetsforklaringer. Forståelsen sier noe om hvor vanskelig det er å utforme en eksakt definisjon av noe som er knyttet til personlige opplevelser. Hva vi definerer som vanlige og uvanlige, varierer både mellom kulturer og individer. Overnaturlige opplevelser har med andre ord klare subjektive og kontekstuelle elementer. Denne forståelse reiser blant annet spørsmålet om hvilke mekanismer som bevirker at personer innen samme kultur både utvikler felles, men også forskjeller i virkelighetsforståelse?

1.5. Litteraturgjennomgang

For å peile meg inn mot oppgavens tema, ønsket jeg å få en oversikt over hva som er gjort av internasjonal forskning innen oppgavens temaer. Jeg gjorde derfor søk i databasen Atlas på følgende ord:

- Experience (Religion)
- anomalous experience, extraordinary experience, paranormal experience,
- astrologi, healing, parapsychology
- Christianity and Eastern Religious
- Folk religion, New Age Movement
- Spirituality, Spirituality- alternativ, Spiritual life
- Religious change, Tests and measurements in religion

På disse søkeordene framkom artikler som blant annet henviste til undersøkelser av paranormale opplevelser. Derimot var det få av disse studiene som inkluderer religiøse perspektiver. Flere av artiklene som både omfatter religion og overnaturlige opplevelser, var dessuten utført innfor kulturelle kontekster som opplevdes mindre relevant for norske forhold. Under tittelen ”*Chinese and American Anomalous Experiences: The Role of Religiosity*”, oppsummerer James McClenon en kvalitativ undersøkelse der man har sammenliknet religionens plass og innvirkning på folks overnaturlige opplevelser i henholdsvis Amerika og Kina (McClenon 1990). Her ønsket man å finne ut om kulturelle ulikheter i det religiøse

Amerika og det antireligiøse Kina, medvirket til forskjeller med hensyn til forekomst av overnaturlige opplevelser, som for eksempel møte med døde og ut av kroppen opplevelser. I Australia har Annemarie Gockel Smith undersøkt i hvilken grad folk som har opplevd fysisk helbredelse tillegger det religiøse årsaksforklaringer (Gockel 2009). Studien gir også et innblikk i bruken av narrativ analyse i møte med folks opplevelser. Flere artikler behandler dessuten den amerikanske kirkes utfordringer i møte med New Age, men dette er hensatt til kulturer der New Age framstår som en tydelig bevegelse.

Studier vedrørende europeiske forhold, opplevdes langt mer relevant for min oppgave. RAMP-undersøkelsene (Religious and Moral Pluralism) er større kvantitative studier som omfatter 11 Europeiske land, deriblant Norge. Basert på nevnte data har Dick Houtman, Stef Aupers og Paul Heelas gjort en tverrkulturell sammenlikning av forholdet mellom kristen religiøsitet og New-Age-spiritualitet. Houtman, Aupers og Heelas mener deres analyser tyder på at New-age-spiritualiteten er mest framtrædende i de mest sekulariserte samfunnene. Flere og Kirby hevder derimot å ha påvist positive sammenhenger mellom New Age, tradisjonisme og vanlig religiøsitet. Flere og Kirby har gjort sine undersøkelser blant studenter i Bosnia og Herzegovina, Serbia, Slovenia og Alabama, USA. (Houtman m.fl 2009:177).

Analysen til Houtmann, Aupers og Heelas bygger på data som er interessante som bakgrunnsinformasjon for denne oppgaven. Jo lenger vest og nord man beveger seg i Europa, desto færre mennesker har en personlig tro på gud, og desto flere mennesker sier de står uten gudstro. (Houtman m.fl 2009:174). Men tradisjonelle tegn på sekularisering er ikke ensbetydende med nedgang i den religiøse interessen forøvrig. Basert på de samme RAMP-dataene har Dick Houtman og Paul Heelas sett nærmere på de som gir uttrykk for at gud er noe som befinner seg på innsiden av mennesket. Overraskende nok deles denne oppfatningen av svært mange som hverken regner seg om religiøse eller spirituelle. Sammenholdt med andre funn antyder forskerne at dette viser tegn i retning av en åndelig revolusjon. Samtidig understrekes at studiens kvantitative karakter gir klare begrensninger i forhold til å fange opp virkelighetens nyanser. (Heelas /Houtman 2009). Sammen med Linda Woodhead har Paul Heelas også gjort en større kvalitativ studie i Kendall i England. Hovedrapporten fra studien bærer tittelen ”The spiritual revolution : why religion is giving way to spirituality”, der Woodhead og Heelas mener deres funn gir grunnlag for å hevde at alternativ religiøsitet er i ferd med å erstatte tradisjonelle former for kirkelighet (Heelas/Woodhead 2005). Rapporten har blitt imøtegått blant annet av forskere i Norge. Under tittelen ”*Spirituality and religion--*

worlds apart?" kritiserer Jan-Olav Henriksen Woodhead og Heelas for å være for lite nyansert med hensyn til spiritualitetstrender, og at de derfor trekker for store vekslers på et lite materiale (Henriksen 2005).

Aktuell teori på lavere nivå for oppgaven har jeg stort sett funnet gjennom referanser og litteraturlister i aktuelle bøker og artikler. Idunn er en database som dekker norske og nordiske artikler innen fagområder som pedagogikk, helse- og sosialfag, samfunnsfag og humanistiske fag. På søkeord som overnaturlig, nyåndelig og nyreligiøst fant jeg få aktuelle artikler utover referanser til materiale jeg hadde funnet på andre måter.

Siden 1991 er det gjennomført 3 store internasjonale spørreundersøkelser om befolkningens relasjon til religion og religiøsitet. Rapporten "Religion i dagens Norge" er en gjennomgang av det nyeste norske materialet fra 2008 (Botvar/Schmidt 2010). Rapporten trekker linjer mellom tidligere undersøkelser på leting etter nasjonale og regionale endringer og tendenser i det norske religiøse landskapet. Dette materialet gjør jeg bruk av som teori på lavere nivå.

En forskergruppe med blant andre Jorun Lunestad har gått videre med dataene fra undersøkelsen utført i 1999. På bakgrunn av 70 livshistorieintervjuer med informanter fra 3 fylker i Norge har forskerne gjennomført en større kvalitativ studie. Under tittelen "Folketro i Nord-Norge" oppsummerer Lunestad intervjuene med 29 personer fra Troms (Lunestad 2000). Siden undersøkelsen er fra samme landsdel, gir materialet en pekepinn om hva jeg kan forvente å finne i spenningen mellom folkereligiøsitet og kristen tro i min studie.

"Folkekirke og Religionsmøde" og "Areopagos" er to danske stiftelser som begge jobber med å skape dialog mellom kristne og andre religiøse grupper. I samarbeid har de gjennomført to lytterunder for å bringe større klarhet i hva som rører seg i det religiøse kirkelandskapet i Danmark. Dessuten har de undersøkt hvordan den danske kirken møter utfordringene fra nyreligiøse strømninger. "TRO I TIDEN" er en kvalitativ studie der man har intervjuet personer med tilknytning både til kristen tro og nyreligiøse miljøer. Her har man blant annet etterspurt hvilke erfaringer folk har med kirken, og bakgrunnen for at folk orienterer seg i alternativ retning. (Møllerup-Degn m fl 2008). Undersøkelsen "TRO I LÆRE" bygger på erfaringene fra "TRO i TIDEN". Her har man intervjuet prester og medarbeidere i kirka og kristelige organisasjoner med hensyn til hvilke utfordringer de kjenner på, og hvordan de takler møte med tidens åndelige strømninger (Christensen 2008). I undersøkelsene har man etterspurt folks religiøse erfaringer, og hvordan de opplever kirken. I tillegg er dette sammenholdt med blant annet presters opplevelse og ståsted. På tross av at undersøkelsene er

gjort i et annet land, har kulturene likevel svært mange fellestrekk. Rapportene er derfor svært relevante for min oppgave, både med hensyn til metode og funn.

I svenske religionssosiologen Lars Ahlin har i sin doktorgradsavhandling fra 2001 analysert New Age på bakgrunn av artikler fra to ulike media. Ahlin beskriver blant annet hva som inngår i New Ages verdensanskuelse, men hans arbeid omfatter ikke prosessene bak dannelsen av disse virkelighetsbetraktninger. (Ahlin 2001). Ahlin har også gjort en større kvantitativ undersøkelse som retter seg mot de individuelle religiøse endringer i vår tid. Ahlin er blant annet opptatt av hvor individet plasserer sin selvidentitet i spenningen mellom en maktesløshetskontekst og en markedskontekst. (Ahlin 2005). Slik Ahlin bruker begrepet selvidentitet, er det ikke identisk med begrepet selvforståelse i denne oppgaven.

På høyere abstraksjonsnivå bruker jeg i denne oppgaven teorier om selvforståelse og virkelighetsforståelse. Når det gjelder virkelighetsforståelse, er det religionssosiologene Peter Berger og Thomas Luckmann som har gjort den tydeligste teoridannelsen. I fellesskap utga de i 1967 boka *"The Social Construction of Reality"* (Berger/Luckmann 2006). Boka har blitt en klassiker innen kunnskapssosiologien. Det er i ettertid skrevet lite som har fått tilsvarende betydning for forståelse av hvordan individet etablerer forståelse av seg selv og sine omgivelser. Peter Berger har i ettertid gitt ut flere bøker og artikler som baserer seg på grunnlagsteorien i førstnevnte utgivelse, som for eksempel *"A Rumor of Angels"* (1969) og *"The Heretical Imperative"* (1980). Bergers bok *"The sacred canopy : elements of a sociological theory of religion"* gir dessuten en viss utdypning av enkelte sider ved teoriene presentert i *"The Social Construction of Reality"*.

Selv om Berger og Luckmann er opptatt av selvets betydning i prosessen, har jeg måttet søke innen kognitiv psykologi for å utdype begrepet selvforståelse. I 1973 publiserte den amerikanske psykologen Seymour Epstein artikkelen *"The self-concept revisited or a theory of a theory"*. Epstein henviser blant annet til teoretikere som Mead, Hilgard, Rogers og Allport, som han hevder har en mangelfull tilnærming til selvet gjennom en "konsept"-forståelse. Epstein hevder selvet er langt mer dynamisk, og at dette blant annet omfatter ubeviste elementer. På denne bakgrunn lanserer han sin selv-teori. Epstein har i senere artikler videreutviklet og utdypet sin teori som for eksempel i *"The unconscious, the preconscious and the self-concept"* (1983) og *"Cognitive-experiential Self-theory: An integrative theory of personality"* (1991).

1.6. Kapitteloversikt

I første kapittel gir jeg innledningsvis en bakgrunn for studiens problemstilling. Dessuten legger jeg innhold til begrepet ”overnaturlige opplevelser”. Kapittel 2 er et lokal- og nasjonalhistorisk tilbakeblikk i Norge gjennom de siste 200 år. Innsyn i hvordan kirke og storsamfunn har møtt enkeltmenneskers overnaturlige opplevelser, utgjør en viktig bakgrunn for forståelse av forholdet mellom kristen tro og folketro i Norge også i dag. I Kapittel 3 presenterer jeg teorier om selvforståelse og virkelighetsforståelse fra kunnskapssosiologi og kognitiv psykologi. Jeg gir dessuten en oversikt over hvilke bevegelser forskere observerer i den religiøse sfære i Norge og i Norden. Kapittel 4 beskriver hvordan jeg har gått fram i arbeidet med oppgaven. Her presenterer jeg de ulike metodene jeg har anvendt, både i forhold til innhenting og bearbeiding av oppgavens data. Jeg gir også en begrunnelse for de valgene jeg har gjort. I kapittel 5 presenterer jeg intervjumateriale. Jeg har her valgt å gjengi hvert intervju i en forkortet utgave. På bakgrunn av koding og kondensering har jeg valgt ut sentrale temaer som kan uttrykke intervjupersonenes selvforståelse og virkelighetsforståelse. Dette materialet danner grunnlag for analysen i kapittel 6. Med elementer fra innholdsanalyse og narrativ analyse forsøker jeg å nærme meg opplevelse av relevans ved trekke fram intervjupersonenes selvforståelse og virkelighetsforståelse. Her trekker jeg også linjer til aktuell teori på lavere nivå. I oppgavens siste kapittel oppsummerer jeg funnene og vurderer i hvilken grad de er egnet til å besvare oppgavens problemstilling. Avslutningsvis drøfter jeg funnene opp mot diakonale perspektiver der jeg som et utblikk også antyder alternative tilnærminger for kirka.

2. Bakgrunn

I lokalmiljøet kan man få inntrykk av at mange har ulike overnaturlige opplevelser. Likevel er folk svært lavmælte med hensyn til å snakke om sine erfaringer. Kan dette grunne seg i verdier som ligger i kulturen som overføres fra generasjon til generasjon? I dette kapitlet gir jeg en nasjonal- og lokalhistorisk bakgrunn i et forsøk på å forstå hva offentlige myndigheter har formidlet de siste 200 år i møte med enkeltmenneskers overnaturlige opplevelser.

2.1. Nasjonalhistorisk bakgrunn.

Den norske grunnloven av 1814 er et sterkt uttrykk for den kristne enhetskulturen som rådde på begynnelsen av 1800-tallet. Grunnlovens §2 slo fast at den evangeliske-lutherske religion ”forbliver Statens offentlige religion”. Det innebar at både religionsfrihet og organisasjonsfrihet innen lutherdommen var svært begrenset. Samme grunnlov slo ettertrykkelig fast at jøder ikke hadde adgang til riket. Det samme gjaldt jesuitter og munkeordner. Konventikkelplakaten av 1741 forbød gudelige forsamlinger som på forhånd ikke var godkjente av kirkens prester. Lovverket var et uttrykk for myndighetenes ønske om å kontrollere trossamfunn og religionsutøvelse. På den annen side var folk villig til å kjempe mot det mange opplevde som en urimelig innskrenkning av livsutfoldelse og frihet. Hans Nilsen Hauges kamp for kristelig organisasjonsfrihet førte til at han og mange i hans bevegelse, ble fengslet fram til loven ble opphevet i 1841. Først med Dissenterloven i 1845 fikk personer som bekjente seg til kristen tro, men som ønsket å stå utenfor statskirken, sitt rettsvern. Etter iherdig innsats fra blant andre Henrik Wergeland ble jødernes utestengelse opphevet i 1851. Ytterligere 100 år gikk før jesuittene var velkomne her til lands. Først i 1964 ble det nedfelt i grunnloven at ”alle innvandrere af Riget have fri Religionsutøvelse”. Dette viser hvor dypt skepsisen mot annerledes troende har gått i vårt land. (Leirvik, 2007: 10-11)

En kvakksalver betegner enhver som utgir seg for å ha kunnskaper og kvalifikasjoner til å drive medisinsk virksomhet uten å ha det. Den tidligste lovregulering av kvakksalveri var rettet mot omreisende leger. Etter at legeutdanning ble standardisert og legene ble autoriserte, ble begrepet etter hvert brukt som en nedlatende betegnelse på folkelige helbredere. Den norske ”kvakksalverloven” omfattet blant annet en innskrenkning i adgangen for den som ikke var helsepersonell til å ta syke i kur. Først i 2004 ble loven opphevet og erstattet av Lov om alternativ behandling av sykdom. I dag er det først og fremst former for alternativ medisin som ikke har vitenskapelig dokumentert effekt, som omtales som kvakksalveri.

(www.regjeringen.no)

2.2. Kirkehistorisk bakgrunn

Ifølge Ingvild Sælid Gilhus er mirakler en typisk kristen kategori. Men dette standpunkt har ikke vært like selvfølgelig for kirkens ledere gjennom tidene. Gilhus referer både Luther og Calvin som hevdet at miraklenes tid var forbi (Gilhus 1997: 134). Arne Bugge Amundsen bekrefter med sitt forskningsarbeid at kirkens holdning til mirakler de siste 200 år har vært både skiftende og ambivalent. Med den franske revolusjon og den napoleonske statsdannelse fikk fornuften ny vind i seilene. Dette ga ny kraft til forskning og vitenskapelig tilnærming til samfunnets ulike fenomener. (Amundsen 1997: 142)

Et nytt paradigme ga også nye innfallsvinkler til religion. Selv om flere ønsket å forsvare gamle trossannheter, var tonen at nye tider krevde nye svar. På leting etter universelle holdepunkter var det den menneskelige fornuft som seiret i diskusjoner og debatter. Historien derimot ble oppfattet til å være for skiftende og upålitelig. Denne nye innsikt ble av mange oppfattet som det siste trinn i menneskehetens utvikling. Med fornuften som rettesnor gjaldt det å reformere tilvante oppfatninger. Om denne innsikt var forenlig med religion, stridest de lærde. Uansett var det viktig å ta et oppgjør med fortiden og få rensket religionen for gammel overtro. (Amundsen 1997: 143). Datidens aktualiteter og holdninger kom blant annet til uttrykk gjennom teologiske tidsskrifter utgitt av presten Lorenz Nikolai Fallesen. Gjennom utallige artikler framkommer et tydelig underliggende budskap om at mirakler er skadelig for den sanne religion. Dette innebar et tydelig brudd med fortiden, da man anså mirakler som guddommelige tegn og gudsbevis. I det moderne religiøse prosjekt fant man det vanskelig å ta mirakler på alvor, all den tid de stred mot naturens vitenskapelige og fornuftige lovmessigheter. (Amundsen 1997: 145) Folk som trodde på mirakler, ble av Fallesen beskrevet som trege og umoralske, siden de ikke lot seg overbevise om religionens sannhet gjennom fornuftens argumenter. Amundsen refererer også Kristiansand-biskopen Peder Hansen, som veiledet sine prester med følgende råd:

Overtroen er mørkets tro, den svekker enkeltmennesket og den svekker staten.

Overtroen gjør både høy og lav til dorske, umoralske mennesker med vassent blikk.

Derfor må overtroen oppdages, påtales og utryddes, ifølge biskopen. Problemet er at overtroen ofte lar seg, "liksom dens Stifter, see i Lysets Engels Skikkelse". Den overtroiske vet ikke selv at han er villfaren. (Amundsen 1997: 147).

Liknende holdninger dominerte kirken langt inn på 1800-tallet. Først mot slutten av århundret fikk folkereligiositeten på ny en viss interesse, men da betraktet som historisk og tilbakelagt

fenomen. Etter Amundsens vurdering har fornuftens inntog i religionsdebatten på slutten av 1700-tallet, satt den folkelige religiøse tradisjon i et mindreverdige lys helt fram til i dag. (Amundsen 1997: 151)

2.3. Lokalhistorisk bakgrunn

Lekpredikanten Hans Nilsen Hauge besøkte Helgeland i 1803. Konventikkelplakaten ble håndhevet av lokale myndigheter med hard hånd. I etterkant ble det reist sak mot de personer i lokalmiljøet som deltok aktivt med å legge tilrette for predikantens møter. (Mathisen 1994:31)

Bygdebøkene for Sømna bringer utallige fortellinger om mennesker som hadde overnaturlige opplevelser og evner. Mathisen refererer presten Ivar A. Heltzen som i ”Ranens beskrivelse” fra 1834 gjør seg følgende betraktninger: *”Man finner ligesaavel her, som andre Steder, en fast Overbeviisning hos mange, at der gives mennesker, der staae i forbindelse med Aander og veed meget mer end andre, og følgelig, at disse, kan helbrede for Sygdomme ved disses Hjelp, og ligeledes disse opdage skjulte Ting.”*

Sissel Kristensdatter fra Nord-Sømna hadde slike evner. Hun var gift med Peder Nielsen født på Sandvær i 1809. Som gift bodde de flere steder i området rundt Holand og Grøtheim på Sømna. Med hjelp fra Sissel ble f.eks. Hans Jonsen fra Bindalen frisk av brystmerter, Christian Holst ble helbredet for ryggmerter, og Nils Mikjelså fikk kurert en *”fæl svull”* på hånda. Når folk ble syke, mente Sissel de hadde uroet de underjordiske. Når hun kunne hjelpe mennesker til å bli friske fra sykdommer, var det fordi hun hadde evner til å godsnakke med de underjordiske. Denne virkelighetsoppfatningen falt de lokale myndigheter tungt for brystet. ”Kommunalbestyrelsen” tok saken opp våren 1839. Enstemmig vedtok de å sette Sissel under ”justissens tiltale” da de mente hennes ”Qvaksalverier var forenet med Koglerie”(trolldom). I perioden 1840-42 var saken mot Sissel oppe flere ganger. Mange som hadde fått hjelp av Sissel, talte varmt for henne. Under en av rettssakene ble en mann fra Ursfjorden spurt om han trodde Sissel brukte å være inne i berget og snakke med de underjordiske. Og mannen svarte: *”Kjerringa er tjukk og berget er hardt. Tror så dere at det går an at hun kan komme seg inn i berget?”* Dommen som falt i saken mot Sissel en november dag i 1842, var en halv seier for tiltalte. Sissel fikk rett nok en bot, men hun unngikk videre forføyninger. (Mathisen 1996:33)

Gjennom historiske hendelser i lokalmiljøet framkommer offentlige myndigheter holdninger til overnaturlige fenomener. Dette utgjør en viktig bakgrunn for å forstå hvilken kulturell ramme folk erfarer det overnaturlige også i dag.

3. Teori

Jeg har ønsket å gjøre denne undersøkelsen så nært på intervjupersonenes virkelighet som mulig. I hvilken grad og på hvilken måte kirka er relevant, ønsker jeg å uttrykke gjennom vanlige folks opplevelse av seg selv i relasjon til sine omgivelser. For å kunne sammenholde opplevelser og oppfatninger, har jeg valgt å lytte meg inn mot intervjupersonenes ”virkelighetsforståelse” og ”selvforståelse”. Etter min oppfatning gir disse begrepene innhold til opplevelse av relevans, samt at de kan bidra til forståelse av eventuell manglende relevans. Dessuten er begrepene forståelige for folk flest, uten at det kreves innsyn i omfattende teoretiske forklaringer.

Selv blant individer som er medlemmer av samme samfunn, kan virkelighetsoppfatninger variere. Fenomener enkelte tar for gitt, kan andre være totalt fremmed for. Samtidig er denne virkeligheten en sannhet for hver den som opplever den. Hvordan dannes individets selvforståelse og virkelighetsoppfatning, og hva er bakgrunnen for at personer i samme samfunn utvikler og lever side om side med ulike virkelighetsforståelser?

3.1. Virkelighetsforståelse og selvforståelse

”Virkelighetsforståelse” og ”selvforståelse” er begreper som brukes i dagens faglitteratur, uten at de nødvendigvis defineres nærmere. Det er trolig uttrykk for at begrepene har glidd inn i språket, og at de derfor anses for å være forståelige. Som eksempel kan nevnes en artikkel av religionssosiolog Pål Repstad, der han diskuterer forholdet mellom universalisering og kontekstualisering. Repstad hevder blant annet at kontekstualiseringens relativisering er en utfordring for enhver universell sannhetspretensjon, og han konkluderer med at samfunnsvitenskapelig kontekstualisering er en utfordring for religiøs selvforståelse. (Repstad 1996:189). Repstad redegjør ikke nærmere for hva som ligger i begrepet ”religiøs selvforståelse”. Går vi derimot noen tiår tilbake, befattet både kunnskapssosiologien og kognitiv psykologi med å innholdsforklare disse begrepene. Begrepet ”selvforståelse” ligger tett opp til ”identitet”, som er et langt mere omtalt begrep innen vitenskapen. Jeg vil senere gjøre en grenseoppgang mellom disse begrepene der jeg også begrunner mitt valg.

Det som i det følgende beskrives om selvforståelse og virkelighetsforståelse, utgjør teoriene på høyeste abstraksjonsnivå i denne oppgaven. Denne studien retter seg ikke primært mot å analysere hvordan individene danner seg teorier om seg selv og om sine omgivelser. Analysen retter seg hovedsakelig mot resultatet av individets teoridannelse, i den hensikt å beskrive

hvilke selvforståelser og virkelighetsforståelser de ulike intervjupersonene har. Teoriene om selvforståelse og virkelighetsforståelse danner derfor en bakgrunn for forståelse av begrepsbruken i oppgaven for øvrig.

3.1.1. Virkelighetsforståelse hos Peter Berger og Thomas Luckmann

Virkelighet og kunnskap

Kunnskapssosiologien befatter seg med hypotesen om at virkeligheten skapes av samfunnet. Denne retningen søker derfor å analysere den samfunnsskapte virkelighet. Virkelighet forstås i denne sammenheng som kvaliteter, som er knyttet til fenomener, som vi erkjenner har eksistens uavhengig av vår vilje. Kunnskapssosiologien interesserer seg for de prosesser, som gjør at kunnskap blir sosialt akseptert som virkelig. Kunnskap er vissheten om at fenomener er virkelige, og at de er i besittelse av visse karakteristika. (Berger/Luckmann, 2006: 24). Kunnskapssosiologien søker derfor å forstå hvordan menneskelig kunnskap blir utviklet, overført og vedlikeholdt i sosiale sammenhenger.

I følge Berger og Luckmann er teoretikerens vanligste feiltrinn å overdrive betydningen av teoretisk tekning i samfunnet. Det er bare en svært begrenset gruppe som tar del i denne teoridannelsen, og som tar til seg av slik kunnskap. Alle individer lever med en virkelighetsforståelse, men det er svært få som formulerer denne forståelsen teoretisk. I dette ligger også at teorier heller ikke er i stand til å fange opp den enorme mengde av kunnskap folk har om sin egen virkelighet. Denne erfaringsbaserte fornuft-kunnskap styrer folks adferd. Derfor er den også vesentlige byggestener i samfunnet. Kunnskapssosiologien forsøker å forstå virkeligheten gjennom å klargjøre hvordan verden framstår for alminnelige samfunnsborgere gjennom deres fornuftsbaserte kunnskap. (Berger/Luckmann, 2006: 36-37).

Eksternalisering – objektivering – internalisering

I følge Berger og Luckmann formes individets virkelighetsforståelse gjennom en kontinuerlig dialektisk prosess som kan beskrives med begrepene eksternalisering, objektivering og internalisering. Samfunnet betraktes som et produkt av menneskelig aktivitet.

Eksternalisering innebærer at individet gjennom ytre handlinger og språklig formidling legger sine indre forestillinger ut i omgivelsene. Prosessen der det menneskelige aktivitets eksternaliserte produkt får karakter av objektiv virkelighet, kalles objektivering. Den institusjonelle verden betraktes derfor som objektivert menneskelig aktivitet. Det som oppfattes av omgivelsene i form av eksternalisering og objektivering, blir på ulike måter speilet tilbake til avsenderne. Internalisering innebærer at den objektiverte sosiale verden i

løpet av sosialiseringen føres tilbake til bevisstheten. Bergers og Luckmanns hovedanliggende er at disse tre begrepene beskriver gjensidige påvirkningsprosesser som utgjør grunnlaget for både subjektiv og objektiv virkelighetsforståelse: Samfunnet er et menneskelig produkt. Samfunnet er en objektiv virkelighet. Mennesket er et sosialt produkt. (Berger/Luckmann, 2006: 75-76). Slik formes individets virkelighetsforståelse overfor samfunnet, og individets selvforståelse som medaktør i dette samfunnet.

Legitimering, kontroll og autoritetsforskyvning

For å bli akseptert som virkelig krever den institusjonelle verden legitimering. Det vil si at individene gir institusjonene berettigelse gjennom at de fyller en akseptert og forståelig funksjon. Denne virkeligheten er i stor grad historisk, og den tilflytter nye generasjoner mer som tradisjon enn som personlig erindring. Institusjonene forsøker å overleve ved å videreføre sin virkelighetsforståelse og legitimering. (Berger/Luckmann, 2006: 76). Når en institusjon utvikler virkeligheter som skiller seg fra den relevans de oppstod fra, øker sjansene for at aktørene avviker fra de handlingsalternativer som institusjonen anser som ønskelig. For å sikre institusjoners eksistens over tid, kan det da være nødvendig å etablere ulike mekanismer for sosial kontroll. Med nye generasjoner oppstår ofte et lydighetsproblem. For å sosialisere nye medlemmer inn i institusjonell orden, tyr enkelte institusjoner til bruk av sanksjoner med krav om å utøve autoritet over den enkelte. (Berger/Luckmann 2006: 77)

Språk og religiøse opplevelser

Språket er sosialiseringens viktigste redskap. Gjennom språket formidles at samfunnets ulike institusjoner og ordninger er gitt og innlysende (Berger/Luckmann, 2006: 74). Ved sterke religiøse opplevelser kan oppmerksomheten dras bort fra hverdagsvirkeligheten. Berger og Luckmann kaller dette ”sprang inn i lukkede betydningsområder”. Språket er et av de redskaper vi bruker til å objektivere våre hverdags erfaringer. Det samme hverdagspråket brukes til å tolke og formidle erfaringer fra lukkede betydningsområder. I møte med det guddommelige kan det være vanskelig å sette ord på sine opplevelser. Henvist til å benytte et felles språk kan det kjennes som de religiøse opplevelsene blir forvrengt. Enkelte kan derfor oppleve det vanskelig å etablere sameksistens mellom hverdagsvirkeligheten og den religiøse overnaturlige virkelighet.

Selvet

Som vi har sett over, hevder Berger og Luckmann at mennesket formes i et gjensidig forhold til omgivelsene. Dette gjelder både spesielle naturgitte omgivelser samt samfunnets spesifikke og kulturelle orden formidlet gjennom signifikante andre. ”Signifikante andre” er et begrep

Berger og Luckmann har hentet fra Mead. Begrepet betegner de personer som har stor innflytelse på individets sosialisering (Berger 1993:13). Berger og Luckmann medgir at mennesket har en natur. Likevel hevder de at mennesket bygger opp sin natur gjennom at mennesket skaper seg selv, sitt eget selv. (Berger/Luckmann, 2006: 65-66). Selvet er menneskets til enhver tid indre opplevelse av seg selv og sine omgivelser. Selvet er derfor svært sentralt i forhold til både selvforståelse og virkelighetsforståelse. Dannelsen av selvet er en tosidig prosess der den biologiske utviklingen virker sammen med det naturgitte og sosiale samspillet med omgivelsene. Her spiller genetisk gitte forutsetninger sammen med kulturelle og sosiale faktorer.

3.1.2. Selvforståelse og virkelighetsforståelse hos Seymour Epstein

Den amerikanske psykologen Seymour Epstein har utviklet det han kaller ”en personlig teori om virkeligheten”. Teorien tar utgangspunkt i kognitiv psykologi, og tar for seg hvordan individet opplever seg selv i forhold til omgivelsene. For at individet skal kunne fungere i en sammensatt verden, må det i følge Epstein, organisere sine erfaringer og opplevelser gjennom teoridannelse. Kjernen i individets personlighet er i følge Epstein den teori, som personene uten å vite, har konstruert om selvet og omverdenen. Teorien dannes ikke for sin egen del, men fungerer som verktøy for å gi individet hjelp til å tilpasse seg omgivelsene. (Grønlykke/Jensen 1993:16).

Epstein understreker at de personlige teorier om virkeligheten er underforståtte, og dermed ikke klart formulerte. Her skiller kognitiv psykologi mellom personlighetens ulike deler som er ubevisst, førbevisst og bevisst. Gjennom vår iakttagelse av virkeligheten blir ulike inntrykk observert i alle de tre nivåene. Hva som er bevisst er avhengig av hva vår personlighet til enhver tid finner hensiktsmessig og har rukket å bearbeide. Det innebærer at materiale kan bevege seg mellom nivåer i ulike livsfaser.

Epstein hevder at teorien om virkeligheten dannes for å oppfylle tre vesentlige behov hos mennesket (Grønlykke/Jensen 1993:17):

1. for å kunne bevare god lyst-/smertebalanse over lengre tid
2. for å kunne ta opp i seg og bearbeide opplevelser og erfaringer
3. for å kunne bevare et godt nivå av selvaktelse.

Med utgangspunkt i vitenskapelig teoridannelse, mener Epstein at også selvet utvikler seg i en veksling mellom iakttagelse og begrepsdannelse. Her skiller Epstein mellom det bevisste intellektuelle personlighetssystemet og det førbevisste opplevelsesorienterte begrepssystemet.

Det førbevisste systemet skiller seg fra det bevisste ved at det er mindre abstrakt og mer følelsesstyrt. Det innebærer også en sterkere handlingsorientering rettet mot personlig tilfredsstillelse. Det førbevisste begrepssystem er mer fleksibelt og mer bevegelig enn det bevisste begrepssystemet. Det innebærer at personligheten kan bevege seg i forskjellige sfærer uten å møte på større konflikter.

Epstein hevder at sin teori om virkeligheten, bygger på to underteorier. Her skiller Epstein mellom det han kaller en ”selv-teori” om den enkeltes vesen, og en ”omverden-teori”, som gir forståelse av hvordan omgivelsene er satt sammen. Individets selv-teori henger selvfølgelig nøye sammen med dets omverden-teori. I stor grad er menneskets oppfattelse av verden et bilde på hvordan det oppfatter seg selv – og omvendt. Epstein eksemplifiserer med følgende bilde: Dersom en person oppfatter seg som sterk og sikker, er dette noe som oppstår i relasjon til andre mennesker og til omverdenen. (Grønlykke/Jensen 1993:18). Epsteins begreper om selv-teori og omverdens-teori svarer til begrepene selvforståelse og virkelighetsforståelse som jeg anvender i denne oppgaven.

3.1.3. Selvforståelse kontra identitet.

Når jeg i denne oppgaven har valgt å bruke ”selvforståelse” framfor ”identitet” har det hovedsakelig to årsaker. For det første er ”identitet” et omfattende begrep som det er skrevet svært mye om innenfor flere ulike fagtradisjoner. Dessuten foregår det fortsatt en debatt i ulike fagmiljøer med hensyn til hvordan begrepet skal forstås. Identitet er derfor et begrep, det etter min oppfatning ville være vanskeligere å håndtere innenfor rammen av denne oppgaven.

For det andre er begrepet ”selvforståelse” mer dekkende enn ”identitet” med hensyn til det meningsinnholdet jeg er på jakt etter hos intervjupersonene. I sin bok ”Utviklingspsykologi” framholder Vigdis Bunkholdt at identitet er et sammensatt begrep brukt med forskjellig innhold. Selv definerer hun identitet som *”erkjennelse av hva man står for som stabil person med hensyn til kompetanse, verdier, kontaktforhold”* (Bunkholdt 1994: 277). Hun refererer også Evenshaug og Hallen som definerer identitet som *”En konsistent og sammenhengende opplevelse av seg selv og hvem en er. Innebærer at ens verdier, tro og aspirasjoner utgjør et integrert hele”*. (Bunkholdt 1994: 164). ”Sosiologi for sosionomer” henviser til at identitet vanligvis defineres som selvbilde eller selvbevissthet (Jacobsen mfl 2011:123). I boka ”Mennesker og samfunn – innføring i sosiologisk forståelse” skiller Per Morten Schiefloe mellom individuell identitet og sosial identitet: *”Individuell identitet har å gjøre med menneskers oppfatning av seg selv – hvem er jeg”*. Sosial identitet kan forstås som et individs

erkjennelse av at en tilhører en bestemt sosial gruppe. Sosial identitet kan derfor også uttrykkes som identifikasjon – hvem vi identifiserer oss med og føler oss som en del av. (Schiefløe 2011:180-1)

I førstnevnte definisjon beskrives identitet som en erkjennelse av hva man står for. ”Erkjennelse” fører tanken i retning på noe som er bevisst i den grad at man også kan sette ord på det. ”Konsistent” og ”sammenhengende” gir forståelse av at identitet er noe som er relativt konstant og integrert. Begrepene ”selvbilde” og ”selvbevissthet” understreker at identitet stort sett tilskrives den bevisste delen av personligheten. I beskrivelsen av den sosiale identiteten, trekkes inn perspektivet med hvem jeg identifiserer meg med. Om ikke slike valg gjøres helt bevisst har individet stort sett en forestilling om hvem og hvilke sammenhenger dette gjelder.

Med sine teorier om selvet og virkeligheten går Seymour Epstein dypere i personligheten. For at individet skal fungere i en sammensatt verden, organiserer individet sine erfaringer og opplevelser i teorier om seg selv og sine omgivelser. I følge Epstein foregår denne prosessen både i den ubevisste og bevisste delen av personligheten. Hvilke teorier og forståelser individet har om seg selv og virkeligheten, vil derfor ofte ikke være klart formulert. Hva som til enhver tid er bevisst, vil være avhengig av hva individet finner hensiktsmessig og har rukket å bearbeide.

Til forskjell fra identitet, opplever jeg begrepet ”selvforståelse” mer dynamisk og bevegelig siden det omfatter både bevisste og ubevisste deler av personligheten. Selvforståelse forstår jeg som selvets forståelse av seg selv. Selvforståelsen framkommer gjennom hvordan selvet uttrykker og formidler seg. Dette omfatter både verbal og nonverbal kommunikasjon, fordi impulsene kommer fra både bevisste og ubevisste deler av personlighet. Av og til forstår hode, hjerte og kropp seg selv på litt ulike måter. Andre ganger er det bra samsvar, og personen oppfattes kongruent. Uansett er det summen av ord og handlinger som utgjør personens selvforståelse. I dette ligger også at selvforståelsen kan være irrasjonell, uforutsigbar og uoversiktlig, noe man ikke kan si om identitet.¹

For å anskueliggjøre dette vil jeg bruke et eksempel. Som diakon har jeg også en kristen identitet. I dette kan ligge et ønske om å være barmhjertig og omsorgsfull. Jeg kan også identifisere meg med personer som viser barmhjertighet og omsorg, for eksempel Jesus og

¹ ”Identitet” slik det oftest blir beskrevet, og slik jeg forstår ”identitet” i denne oppgaven. Det eksisterer også postmoderne identitetsteorier som vektlegger et mer fragmentert og usammenhengende selv.

Moder Theresa. Men hvis jeg med mitt liv signaliserer at folk som tar kontakt, er til bryderi, formidler noe annet enn det som ligger i min identitet. Først gjennom summen av mine holdninger og handlinger framkommer min selvforståelse, noe som her viser seg å være forskjellig både fra min identitet og det jeg identifiserer meg med.

3.2. Religion og religiøsitet i Norge.

Basert på forskningsmateriale vil jeg her gi en kort oversikt over hovedlinjer og utviklingstrekk i det religiøse Norge. Disse teoriene er tettere på det materialet det har sitt utspring i. Det innebærer også at materialet er mer konkret og mindre generelt hva gjelder tema og abstraksjonsnivå, sammenliknet med teoriene jeg har presentert over.

3.2.1. Det religiøse Norge

Forskerne bak ”Religion i dagens Norge” har hatt en intensjon om å undersøke religion slik mennesker i Norge selv oppfatter fenomenet, enten de identifiserer seg med religion eller ikke. Forskerne har ønsket å undersøke hvordan personer nærmer seg ulike sider ved religion, på hvilken måte de kobler religion opp mot andre samfunnsmessige fenomener, samt å identifisere eventuelle endringstendenser på det religiøse området. Det innebærer at man lar intervjupersonene gi innhold til begrepet religion (Botvar/Schmidt 2010:9). Dette samsvarer med hvordan jeg forstår religion i denne oppgaven. Selv om folks forståelser av religion kan ha mange variasjoner og nyanser, er individets oppfatning likevel preget av det som til enhver tid tilføres samfunnets religiøse sfære. Det som går igjen i klassiske religionsforståelser, er at det omfatter dyrkingen av det hellige, knyttet til en morallære og satt i et system eller en kirke. (Fugelli/Ingstad 2009:400-401)

Deltakelse i religiøse aktiviteter kan fortelle mye om folks religiøse ståsted. Fra 1980 har andelen av den norske befolkningen, som er medlem av Den norske kirke, sunket betydelig. Samtidig har andelen som er medlem av andre tros- og livssynssamfunn, steget tilsvarende. Dette gjelder i første rekke islamske og buddhistiske menigheter. Oppslutning om tradisjonelle protestantiske frikirker er derimot på retur. (Botvar/Schmidt 2010:28-29). Undersøkelsen ”Religion i dagens Norge” finner dessuten at det er et synkende antall mennesker som jevnlig ber og deltar i kirkelige handlinger. Tallene viser også at færre personer anser seg som religiøse sammenliknet med tidligere undersøkelser. Et nytt trekk i undersøkelsen fra 2008 er at et økende antall mennesker opplever seg som åndelige uten å være religiøse. Med holdepunkter i undersøkelser fra Storbritannia antar forskerne at de religiøse kan ha orientert seg i en alternativ retning (Heelas og Woodhead 2005). Dette kan

tyde på at folk beveger seg bort fra de tradisjonelle kirkelige forestillingene og over mot nyreligiøst tankegods (Botvar/Schmidt 2010:21). Dette reiser spørsmålet om det er en privat religiøs aktivitet som kompenserer for den lave kirkedeltakelsen.

3.2.2. Nyreligiøsitet

Oddbjørn Leirvik ser et stadig mer pluralistisk religiøst liv i Norge. Et stort mangfold innen det aktive kristenlivet, samt folkereligiøsitet i ulike nyanser, er influert av nyreligiøse strømninger. Oddbjørn Leirvik beskriver nyreligiøsitet som det mangfoldet av fornyelsesbevegelser som siden midten av 1800-tallet har sprunget ut av de klassiske religionene. Her blandes kristne elementer med østlige religioner og vestlig okkultisme. Sentralt står elementer som reinkarnasjon, selvutvikling, kanalisering og astrologi. I følge Leirvik har nyreligiøsiteten de siste tiårene utvidet de østlige religionene sitt geografiske nedslagsfelt til å gjelde hele kloden. (Leirvik 2007:18). I faglitteraturen brukes ulike begreper for å betegne nye religiøse strømninger. Noen bruker begrepet ”nyreligiøse”, mens andre benytter betegnelsen ”nyåndelige”. I denne oppgaven velger jeg å holde meg til begrepet ”nyreligiøse” slik jeg har referert Oddbjørn Leirvik over.

3.2.3. Autoritetsforskyvning og individualisering

Helaas og Woodhead hevder at vi står overfor et kulturelt skifte med hensyn til religion i den vestlige verden. Tradisjonelle former for religion basert på ytre autoritet ser ut til å bli erstattet av en subjektiv form for spiritualitet (Helaas/Woodhead 2005:75). Sekulariseringen har ført til en forskyvning av autoritet, der presteskap og hellige skrifter ikke lenger tillegges avgjørende betydning. Fokus på egne erfaringer har medført en individualisering av religion. Dette gir seg utslag i synkende oppslutning om tradisjonell kirkelig religiøsitet, som er basert på overleverte oppfatninger om hvordan livet skal oppfattes, uavhengig av egne erfaringer. (Botvar/Schmidt 2010:60).

Med nyreligiøsitetens økende innflytelse observerer Ingvild Sælid Gilhus nytt innhold i tradisjonelle kristne kjernesymboler (Gilhus 1999: 50). Syndsbegrepets pessimistiske menneskesyn er byttet ut med budskapet om sjelens delaktighet i guddommelig natur. Kristentroens personlige gudsforestilling framstår i stedet som universets energier. Nyreligiøsitet tenderer også mot å tolke spiritualiteten i terapeutiske kategorier på leting etter innsikt som kan gi åndelig vekst og selvutvikling. Gilhus oppfatter dette som et uttrykk for at nyreligiøsitet er en selvreligion uten institusjonstilhørighet.

Oddbjørn Leirvik gjør lignende refleksjoner. Når østlig spiritualitet framstår i vestlig drakt, blir reinkarnasjonens karmiske forbannelse omdefinert til forventningsfull modning gjennom nye liv. Yogas strenge askese framstår i stedet som kroppspleie og mentalhygiene. Leirvik undres på om den påfallende interessen for det overnaturlige, kan være en protest mot en innsnevret fornuftstro, som har preget vestlig kristenhet i nyere tid. (Leirvik 2007:17).

Den danske undersøkelsen ”Tro i tiden” har intervjuet personer med tilknytning til både kristen tro og nyreligiøse miljøer. Felles for mange av informantene er at konkrete og personlige åndelige erfaringer har ført dem inn på en ny spirituell vandring. Opplevelsene har endret troens tyngdepunkt fra dogmer til erfaringer. I det påfølgende behovet for tolkning har mange blitt skuffet over kirkens manglende evne til å lytte og reflektere. Det har ført dem i kontakt med personer som har tilsvarende opplevelser i andre religiøse miljøer. Rapporten konkluderer med at nyåndelige ønsker mer ånd, erfaring, kropp, berøring, sanselighet, mystikk, inderlighet og autensitet i stedet for ord, dogmer og rasjonalitet. (Mollerup-Degn mfl 2008:34.)

3.2.4. Religioner og spiritualitetskjenne tegn

I forlengelsen av dette refererer den danske rapporten asiaten A. Chans kategorisering av de store religionene etter ulike spiritualitetskjenne tegn. Chan gjør en inndeling i 4 hovedkategorier:

1. De ordbaserte; jødedom, protestantisk kristendom og konfusianisme
2. De ritualbaserte; islam, romersk-katolsk kristendom og therevada-buddhisme
3. De visjonsbaserte; hinduisme, mayana-buddhisme og ortodoks kristendom
4. De energibaserte; daoisme, zen-buddhisme og sjamanisme.

I følge Chan kommer den ordbaserte spiritualiteten i krise i en postmoderne tid da folk ikke lenger etterspør orden, hierarki, rasjonalitet og moralforskrifter. I stedet lengter mennesker etter mer åndelighet og kroppslighet, etter opplevelse og ekte inkarnert liv. Dette er innhold som gjenfinnes hovedsakelig i de 3 sistnevnte spiritualitetsgrupper. (Mollerup-Degn mfl 2008:34.) Det er verdt å merke seg at ulike uttrykk av kristen tro befinner seg i de tre øverste kategoriene. Protestantisk kristendom scorer dårligst sett i forhold til nyreligiøse lengsler.

3.2.5. Religiøsitet i Nord-Norge

Datamaterialet som ligger til grunn for rapporten ”Religion i dagens Norge”, er av et slikt omfang at det også lar seg sammenligne med hensyn til regionale forskjeller. Sammen med Rogaland og Vestlandet er det flest mennesker i Nord-Norge som sier de har en personlig

gudstro. Nord-Norge kommer også høyt ut med hensyn til tro på en "høyere makt". Indre Østlandet, Trøndelag og Nord-Norge er de regionene som er mest folkekirkelige.

Mirakeltroen står sterkt både i Agder/Rogaland og i Nord-Norge. Her utmerker Nord-Norge seg dessuten ved å ha desidert flest mirakeltroende uten å være kirkeaktive. Selv om Nord-Norge er svært sammensatt, scorer landsdelen høyt både religiøst og antireligiøst. Dette gjelder også oppslutning om alternativ-religiøsitet. (Botvar/Schmidt 2010:58)

Det skal her legges til at "Religion i dagens Norge" baserer seg på kvantitative data, som gir klare begrensinger med hensyn til nyanser og informasjon. Jorun Lunestad med flere har derfor gått videre og gjort en kvalitativ undersøkelse med utvalgte informanter fra undersøkelsen i 1999. Forskergruppen gjorde livshistorieintervjuer med 70 informanter fra fylkene Vest-Agder, Oppland og Troms. Under tittelen "Folketro i Nord-Norge" oppsummerer Lunestad intervjuene med 29 personer fra Troms med blant annet fokus på overnaturlige fenomener. Hun hevder folkets avhengighet av naturgitte forhold, samt et betydelig innslag av folketro, er viktig for forståelsen av nordnorsk religiøsitet (Lunestad 2000:178). Ørnulf Hodne, som har forsket mye i norsk folkereligiøsitet, forstår folketro som *"en rekke gamle forestillinger om naturmytiske vetter og overnaturlige krefter som levde side om side med den offentlige religionen, og lånte, brukte og omtolket elementer fra den, men bare sjelden erstattet den helt"* (Hodne 1999:11). I Lunestads undersøkelse har de fleste informantene erfaringer med ulike varianter av varsler (forutsigelser) og lesere (helbredere). Likevel er det få av informantene som årsaksforklarer fenomenene. Mange knytter overnaturlige egenskaper til noe som andre i familien eller slekta har hatt, og som de har arvet og fått innsyn i. Noen få forklarer varsler som uttrykk for tankeoverføring eller parapsykologi. Uavhengig av hvilke trosretninger de har, innfinder de fleste seg med at slikt skjer. Blant informantene er det få som tror på sentrale tanker i nyreligiøsiteten som astrologi og reinkarnasjon. Lunestad konkluderer derfor med at hun i sin undersøkelse finner større innslag av folkereligiøsitet enn nyreligiøsitet (Lunestad 2000:188).

4. Metode

I denne studien har jeg ønsket å vurdere opplevelse av relevans ved å nærme meg selvforståelse og virkelighetsforståelse hos folk i lokalmiljøet og hos prester ansatt i kirka. Som nevnt innledningsvis var det mange spørsmål som trigget min nysgjerrighet. Utfordringen var å finne egnede metoder for informasjonsinnhenting og bearbeiding som kunne belyse problemstillingen innenfor aksepterte forskningsprinsipper. Siden selvforståelse og virkelighetsforståelse har både bevisste og ubevisste elementer, er dette meningsinnhold som ikke egner seg for direkte utspørring overfor intervjupersoner. Vår selvforståelse og virkelighetsforståelse kommer først til uttrykk gjennom summen av våre holdninger og handlinger. I denne studien har jeg ønsket å få høre hvordan intervjupersonene ser seg selv, og hva de ser seg selv gjøre (Repstad 2007: 19). Derfor var det viktig for meg å velge metoder der intervjupersonene kunne framtre så langt som mulig på egne premisser, og der jeg som intervjuer i minst mulig grad farget deres formidling.

4.1. Forberedelsesfase

Med fare for å innhente en for stor mengde interessante data, var det viktig for meg å planlegge en studie som i tilstrekkelig grad tok hensyn til validitet. I følge Kvale er gyldigheten av kunnskapen som produseres, avhengig av kvaliteten på opplegget for undersøkelsen og metodene som brukes for studiens emne og formål. Undersøkelsens gyldighet avhenger av hvor solide studiens teoretiske forankringer er samt en logisk utledning fra teori til forskningsspørsmål. (Kvale/Brinkmann 2009: 253). Min motivasjon for studien var å undersøke og forstå fenomener i samfunnet som det var forsket forholdsvis lite på. På denne bakgrunn konkluderte jeg med at jeg ønsket å gjøre en kvalitativ studie (Johannessen mfl 2010:32). Som metode for å innhente aktuell informasjon, anså jeg intervju som best egnet.

4.1.1. Litteratursøk og metodevalg

Gjennom søk i databaser fant jeg artikler som beskrev tilgrensende empiriske undersøkelser. Her søkte jeg også etter samfunnsvitenskapelige teorier om selvforståelse og virkelighetsforståelse. Gjennom bøker og artikler fant jeg også teorier om folkereligiøsitet og nyåndelighet samt beskrivelser av Den norske kirkes historiske og nåtidige forhold til folkereligiøsitet og nyreligiøsitet.

Dette ga meg et grunnlag for å begynne å utarbeide intervjuguider (Vedlegg 1 og 2). Med en kvalitativ tilnærming hadde jeg et sterkt ønske om at intervjupersonene i størst mulig grad

skulle framstå på sine egne premisser. På dette grunnlaget så jeg for meg at studien var best tjent med en semistrukturert intervjuform. I følge Kvale og Brinkmann er denne intervjuformen egnet for å få tak i intervjupersonens egen livsverden, samt tolkning av mening som tillegges de fenomener som beskrives (Kvale/Brinkmann 2010:47). Samtalen i et semistrukturert intervju tar utgangspunkt i forberedte hovedspørsmål innenfor aktuelle temaer. Samtidig gir metoden rom for å komme med oppfølgende spørsmål der intervjupersonene bringer inn opplevelser og informasjon, som er av særlig interesse for studien. På bakgrunn av at jeg ville henvende meg til to ulike grupper av intervjupersoner, tilpasset jeg spørsmålene til målgruppens ulike preferanser. Intervjupersonene med overnaturlige opplevelser, heretter omtalt som informanter, representerer kun seg selv i denne undersøkelsen. Prestene derimot framstår som offentlige personer som representanter for den kirke de tjenestegjør i. For eksempel når informantene ble spurt om hva som er viktigst i livet ditt nå, fikk prestene spørsmål om hva som er den viktigste utfordringen for kirken i vår tid. Når informantene ble spurt om hvorfor og evt i hvilken hensikt de mente å ha overnaturlige opplevelser, ble prestene spurt om hva som er kirkens oppgave i møte med mennesker med overnaturlige opplevelser. Med hensyn til spørsmål om livsanskuelse og erfaring med det overnaturlige, var intervjuguidene svært like. For å få best mulig innblikk i intervjupersonenes selvforståelse og virkelighetsforståelse, formet jeg spørsmål som kunne belyse opplevelser og erfaringer, relasjoner og forhold til omgivelsene, tanker om oppdraget og livssyn. For å møte erfaringer og begreper som jeg selv har lite erfaring fra, fikk jeg gode innspill fra de to danske undersøkelsene ”Tro i lære” og ”Tro i tiden”. (Christensen mfl. 2008/Mollerup-Degn mfl. 2008)

Samtidig formet jeg en søknad til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS om godkjenning av undersøkelsen. I forkant av intervjuene ville jeg sikre meg et informert samtykke. Det ville innebære at intervjupersonene ble gjort kjent med studiens formål og konsekvenser, samt at deltakelse var basert på frivillighet. Dernest var det viktig for meg å sikre intervjupersonenes anonymitet (Kvale/Brinkmann, 2010:88). Av hensyn til bearbeiding og analyse av materialet bestemte jeg meg for å transkribere samtlige intervjuer. For å lette dette arbeidet ønsket jeg å gjøre opptak av intervjuene på MP3-spiller. Ved overgang fra lydfil til tekstdokument på PC ville jeg utelate samtlige stedsangivelser og personopplysninger bortsett fra kjønn og alder innenfor 10-års-kategorier. På denne bakgrunn fikk jeg svar fra NSD om at mitt prosjekt befant seg utenfor krav om meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningsloven §§ 31 og 33 (Vedlegg 3).

4.1.2. Eget ståsted

Pål Repstad fokuserer på å bevisstgjøre forskeren på eget ståsted og utgangspunkt for forskningsarbeidet. Forskeren vil med sin rolle og involvering påvirke studien på ulike måter. Her vil en intervjuer ha større innflytelse og utveksling med informantene sammenliknet med en observatør. Inspirert av Repstad stilte jeg meg spørsmålet om hvilke antakelser jeg hadde til de personene jeg planla å intervjuer? (Repstad 2007:20)

Med hensyn til å rekruttere informanter ønsket jeg stor bredde både i forhold til opplevelser og religiøst ståsted. På bakgrunn av tidligere erfaringer så jeg for meg at folk flest er tilbakeholdne med å fortelle om sine overnaturlige opplevelser. Dette kan grunne seg i frykt for å bli oppfattet som rar og annerledes av omgivelsene. Andre kjenner muligens mange nok i samme situasjon til ikke å oppfatte seg selv som unormal. Noen er kanskje så trygge på sine opplevelser og egenskaper at de tilbyr seg å bruke sine evner overfor andre. Jeg så dessuten for meg at intervjupersonene kunne være i besittelse av konvensjonell visdom, overlevert gjennom slekt og nettverk. (Repstad 2007:21).

Med bakgrunn i at intervjupersonene var sikret anonymitet, så jeg for meg at det ville være lettere å få folk til å snakke om sine overnaturlige opplevelser med utgangspunkt i min studie. Forhåpentligvis ville de fleste sette pris på å bli etterspurt med hensyn til opplevelser og evner fordi de unntaksvis får positiv oppmerksomhet på dette. Gjennom oppgaven kan jeg også låne stemme til dem som vanligvis ikke får oppmerksomhet og plass i media og offentlighet. (Repstad 2007:21).

Det skal ikke så mye til å bli offentlig kjent i et lokalmiljø når man over flere år jobber som diakon i Den norske kirke. Jeg var derfor spørrende til hvordan intervjusituasjonen og informasjonen ville bli påvirket av at informantene hadde kjennskap til meg fra tidligere. Jeg tenkte det kunne slå ut på to måter. Dersom intervjupersonene hadde et noenlunde positivt inntrykk av meg, kunne det bidra til å skape trygghet. På den annen side kunne intervjupersonens bilder og forestillinger om kirka styre dem med hensyn til hva kirkas folk ville forvente av svar. Selv om jeg som intervjuer i en forskningsstudie framstår i en annen rolle, er det likevel umulig å legge bort at jeg representerer en kirke og selv har et kristent ståsted.

4.2. Gjennomføringsfase

4.2.1. Utvalg og avgrensning

I denne studien har jeg intervjuet til sammen 10 personer. Når jeg henviser til hele utvalget, omtaler jeg de som ”intervjupersoner”. Av utvalget inngår 3 prester som i det følgende også omtales som ”prester”. Når det henvises til de øvrige 7 intervjupersoner benytter jeg formuleringen ”informanter”.

Jeg har valgt å avgrense studien geografisk til området Sør-Helgeland i Nordland.

Informantene ble valgt ut etter snøballmetoden gjennom eget nettverk (Johannessen mfl 2010:124). I noen grad har jeg forespurt mennesker som ved tidligere anledninger har kontaktet meg angående sine overnaturlige opplevelser. Disse kontaktene har også tipset meg om andre personer med overnaturlige opplevelser. Dessuten ble 2 informanter rekruttert gjennom en artikkel i et menighetsblad. Jeg gjorde ingen bevisst styring av kjønnsfordeling blant informantene, men jeg har forsøkt å få intervjupersoner fra samtlige kommuner i området. Da jeg endte opp med 4 kvinner og 3 menn blant informantene, opplevdes dette som en grei fordeling. Samtlige prester i området på det aktuelle tidspunktet var menn. Jeg har heller ikke styrt utvalget med hensyn til alder. Ut fra egen erfaring i lokalmiljøet forekommer overnaturlige opplevelser i alle aldersgrupper. Likevel hadde jeg en anelse om at de som ønsket å snakke om sine overnaturlige opplevelser, var mennesker som hadde opparbeidet trygghet gjennom livserfaring. Denne antakelsen viste seg å holde stikk. De som meldte sin interesse for å la seg intervju, var i alderen fra midt i 40 årene til godt over 80.

Tyngdepunktet lå i aldersgruppen mellom 50 og 60.

4.2.2. Referansegrupper

Min eneste tilknytning til lokalmiljøet er at jeg har bodd og arbeidet her de siste 15 årene. På denne bakgrunn har jeg erfart at det er mekanismer og verdier i den uformelle kulturen som jeg får begrenset innsyn i. Derfor var det viktig å kvalitetssikre min egen forståelse av lokalkulturen før jeg gikk ut i felten. Som referansegrupper ønsket jeg å bruke staben og diakoniutvalget i en av menighetene. Begge instanser stilte seg positive. Møte med staben i ble holdt tirsdag 26.10.10. Møte med diakoniutvalget ble avholdt tirsdag 23.11.10. Jeg konfererte dessuten med prosten på Sør-Helgeland, samt informerte det lokale menighetsråd, før arbeidet med informasjonsinnhenting ble igangsatt.

4.2.3. Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført i perioden januar til medio mars 2011. Informantene fikk anledning til å si noe selv om hvor de ønsket å bli intervjuet. Jeg tilbød meg å komme hjem til informantene, dersom de opplevde at det var naturlig. Dessuten fikk de tilbudet om å gjøre samtalen på min arbeidsplass som er knyttet til stedets menighetskontor. Det medførte at 3 av intervjuene ble gjennomført på mitt kontor, mens 3 intervjuer ble gjennomført hjemme hos informantene. Av praktiske årsaker ble et av intervjuene gjennomført på et lokalt hotell. Samtlige av prestene ble intervjuet ved deres respektive menighetskontorer eller kirker.

At informantene hadde ulike ståsted og innfallsvinkler, opplevdes som om jeg hadde truffet bra med hensyn til variasjon og bredde. Informantene var svært ulike i den grad de hadde gjort seg tanker om forståelse eller hensikt i forhold til sine overnaturlige opplevelser. For samtlige var opplevelsene virkelige nok, men ikke alle hadde gjort seg noen tanker om bakenforliggende forklaring. Disse intervjuene tok naturlig nok kortest tid. Andre var i andre enden av skalaen, der de overnaturlige opplevelser bare var brikker som bekreftet et større verdensbilde eller virkelighetsforståelse. I slike situasjoner var det fristende å komme med mange utdypende oppfølgingsspørsmål, som resulterte i svært spennende, men også lange intervjuer.

4.2.4. Validitet, reliabilitet og overførbarhet

Validitet berører gyldigheten og riktigheten i det som undersøkes. Måler jeg det jeg tror jeg måler? I hvilken grad kunnskapen er valid, reiser spørsmålet om ”hva som er sannhet”. I følge Kvale og Brinkmann konstitueres sannhet i et postmoderne samfunn gjennom dialog. Gyldig kunnskap oppnås når motstridende fortolkninger og handlemåter diskuteres og forhandles blant medlemmene i et fellesskap (Kvale/Brinkmann 2010:252). Det er også hva jeg ønsket å gjøre i denne studien ved å holde ulike selvforståelser og virkelighetsforståelse opp mot hverandre.

Allerede i de første intervjuene la jeg merke til at det ulike personer holdt for sant, varierte med deres erfaringer og opplevelser. I møte med begreper og terminologi som var ukjent for meg, fikk jeg et behov for å ”oversette” informantens virkelighetsbeskrivelse til for meg kjente termer. Min utspørring i forhold til å finne egnede synonymer ble av informantene tilsynelatende ikke oppfattet negativt. På den annen side stod jeg i fare for å legge ordene i munnen på intervjupersonene. Dette kunne i så fall også påvirke den senere meningsfortolkningen. Her var det viktig med en bevisstgjøring av hvordan eget ståsted

kunne påvirke studien. Jeg som forsker har ikke noen annen måte å forstå intervjupersonene på enn gjennom min egen virkelighetsoppfatning og begrepsverden. Selv om jeg forholder meg til vitenskapelige teorier og metoder, vil likevel mine øyne og tolkningsrammer fungere som filter for studien.

Repstad framholder perspektiver om nærhet og langvarig kontakt mellom intervjuer og intervjupersoner (Repstad 2007:18). Jeg har vært i samme kirkelige stilling over 14 år. Av den grunn er jeg kjent, og jeg har forhåpentligvis opparbeidet tillit hos mange mennesker i nærmiljøet. Det ville trolig inngi åpenhet hos intervjupersonene slik at jeg i stor grad ville få tilgang på den informasjonen jeg var ute etter (Møllerup-Degn mfl 2008:9). Noen av informantene har jeg kjent over flere år. Andre var helt nye kontakter for meg. Ifølge Repstad kan det å være kjent av intervjuobjektet, påvirke informasjonen i retning av den kontakt man har hatt tidligere, for eksempel lojalitet og avhengighetsbånd (Repstad 2007:82). Jeg var spørrende til om min tilknytning til en kristen kirke, ville formidle forventningene om at intervjupersonene skulle formulere seg i termer tilpasset mitt ståsted og utgangspunkt. Derfor innledet jeg intervjuene med å vise til min tilknytning, og oppfordret informanten til å se bort fra den kunnskapen da jeg i denne studien ønsket å høre deres opplevelse beskrevet med deres egne ord.

Selv om hvert intervju ga mye informasjon, er 10 intervjuerpersoner et svært begrenset utvalg. Med hensyn til dataenes overførbarhet spør Kvale og Brinkmann om resultatene primært er av lokal interesse, eller om resultatene kan overføres til andre intervjupersoner og situasjoner? En vanlig innvending mot intervjuforskning er at det omfatter for få informanter til at resultatene kan generaliseres. Dessuten hevder kritikerne at sjelens innerste rom er utilgjengelig for objektive målemetoder. Men låner forskeren øre til folks egne opplevelser, er dette likevel en sannhet, selv om den bare gjelder for den ene personen. Det er viktig informasjon om temaet, selv om innholdet ikke nødvendigvis gjelder for andre personer eller situasjoner. Så hvorfor generalisere, spør Kvale og Brinkmann? Ifølge postmodernismen er både søken etter universell kunnskap og troen på det individuelle og unike, byttet ut med vektlegging av kunnskapens mangfold og kontekstavhengighet. Det betyr bevegelse fra generalisering til kontekstualisering. I en kvalitativ intervjuundersøkelse, er det leseren, som på grunnlag av detaljerte kontekstuelle beskrivelser, vurderer om resultatene kan generaliseres til en ny situasjon (Kvale/Brinkmann, 2010:264).

4.2.5. Justering av intervjuguidene

Allerede under de første intervjuene opplevde jeg at intervjuguidene fungerte stort sett som forventet. På bakgrunn av innspill fra intervjupersonene gjorde jeg likevel mindre justeringer med hensyn til begreper for å utdype livssyn. Ut fra en ferdigskrevet liste ble intervjupersonene bedt om å gi innhold i de begrepene som de hadde sterkest positive eller negative assosiasjoner til. I utgangspunktet hadde jeg følgende liste:

gudsbilde, menneskesyn, det onde og synden, identitet og selvutvikling, døden og evig liv, karma og reinkarnasjon, astrologi – kosmos, målet – frelsen.

Etter innspill fra informantene gjorde jeg justeringer underveis og la til begrepene

gudsopplevelse, tilgivelse, fred, engler, gjengangere og spøkelses.

4.2.6. Transkribering

Kvale og Brinkmann tar opp spørsmålet vedrørende valid transkribering ved overføring av data fra muntlig tale til skriftlig tekst. (Kvale og Brinkmann 2010: 253). Denne studien har ikke som formål å analysere overnaturlige fenomener. Det er likevel interessant å undersøke om intervjupersonene har noen av de samme opplevelsene, og i hvilken grad de omtaler disse fenomenene med samme ord og begreper. Jeg valgte derfor å fortette informantenes ulike eksempler på overnaturlige opplevelser. I stedet valgt jeg å fokusere på informantenes tolkning og forståelse av opplevelsene, og hvordan de forholdt seg til omgivelsene med hensyn til disse opplevelsene. Hva informantene sa på disse områdene, ble derfor skrevet ned ord for ord.

Flere av intervjupersonene trengte betenkingstid for å kunne besvare hovedspørsmålene. Særlig prestene kunne starte med ”ehh.....” etterfulgt av flere påbegynte og ufullstendige setninger, før de ga et sammenhengende svar. Denne nølingen er i liten grad tatt med i transkriberingen fordi jeg i oppgaven primært ikke skal benytte meg av språkanalyse. Av samme grunn har jeg konsekvent valgt å kutte ut dialekt. Dette er delvis gjort av hensyn til forståelse av ord og uttrykk. Faren ved et slikt valg, er at noe av intervjupersonenes egenart og meningsinnhold kan forsvinne.

På bakgrunn av ønske om å la intervjupersonene legge innhold til begrepene, har jeg også forsøkt å møte dette innholdet på likt grunnlag. Jeg har derfor valgt både i transkriberingen og i oppgaven forøvrig, å skrive ”gud”, ”gudsbilde” og ”gudsopplevelse” med liten ”g”. Av samme grunn skriver jeg ”hellig” med liten ”h” og ”ånd” med liten ”å”.

Jeg har dessuten valgt å ikke sende transkribert intervju til intervjupersonene for gjennomlesning. Min vurdering har vært at materialet ikke er av en slik karakter at dette har vært nødvendig for å ivareta intervjupersonene.

4.3. Bearbeidingsfasen

4.3.1. Kategorisering, koding og kondensering

Fra May Brit Postholm fikk jeg nyttige innspill i forhold til bearbeiding av innhentet informasjon. Gjennom koding og kategorisering søkte jeg å gjøre materiale tilgjengelig for analyse og presentasjon (Postholm 2010:88). Intervjuguidene var utformet etter temaer som jeg mente var egnet for å besvare oppgavens problemstilling. Jeg inndelte derfor intervjumaterialet etter samme temaer. I første omgang forsøkte jeg å gjøre bruk av så få kategorier som mulig. Jeg valgte 3 hovedkategorier der hver gruppe var delt opp i 2 underkategorier:

1. OPPLEVELSER: hva skjer?
 - a. Overnaturlige opplevelser
 - b. Overnaturlige egenskaper
2. RELASJONER: hva setter jeg det i forhold til?
 - a. Forhold til omgivelsene
 - b. Relasjon til Den norske kirke
3. FORSTÅELSE: hvordan tolkes/forstås det som skjer?
 - a. Selvforståelse/selvoppfatning
 - b. Virkelighetsforståelse/bakenforliggende forklaring

Denne fargekoding ovenfra opplevde jeg imidlertid ble for grov inndeling av materialet. Jeg gikk derfor inn i materialet og lot tekstene framstå på nytt. Deretter begynte jeg å dele materialet inn i temaer og undertemaer ettersom det framkom i intervjuene. Jeg laget matriser på hvert tema, og klippet inn aktuelt materiale fra hvert intervju. Utvelgelsesprosessen framkom på bakgrunn av hva jeg tolket som relevant innenfor de ulike temaene. Etter denne koding nedenfra satt jeg igjen med følgende liste over ulike temaer og undertema:

- Det overnaturlige:
 - Definisjoner – forståelse av overnaturlige fenomener
 - Forekomst av overnaturlige opplevelser
 - Forekomst av overnaturlige egenskaper
 - Informanters møte med døde

- Presters møte med døde
- Teologi/livssyn:
 - Gudsbilde/gudsopplevelser
 - Frelsesforståelse
 - Åndsmakter, det onde og synden
 - Døden, evig liv og reinkarnasjon
 - Sannhet
- Omgivelser/nettverk:
 - Informanter:
 - Kontakt/utveksling med nettverk/omgivelser
 - Evt kontakt med/forhåpninger til Den norske kirke
 - Prester:
 - Prestenes oppfatning av omgivelsene
 - Kontakt med mennesker med overnaturlige opplevelser
- Oppdraget
 - Hvorfor og evt i hvilken hensikt har jeg overnaturlige opplevelser?
 - Hva er kirkens viktigste utfordring i dag?
 - Det overnaturliges plass i kirken
 - Kirkens oppgave i møte med mennesker med overnaturlige opplevelser
- Viktigst
 - Hva er viktigst i livet mitt nå?
 - Hva er kirkens største utfordring i dag?

For å knytte dataene opp mot oppgavens problemstilling, koblet jeg temaene opp mot kategoriene i den innledende fargekodingen.

4.3.2. Analyse

Gjennom transkribering så jeg at jeg hadde et omfattende og innholdsrikt materiale. På forhånd hadde jeg bestemt meg for ikke å låse meg til en analysemetode før jeg så innholdet og formen på innhentede data. Utfordringen var å finne metode for å håndtere materiale med størst grad av validitet. Hvilken metode kunne bidra til å stille gode og gyldige spørsmål til intervjuetekstene, og som derved kunne frambringe logiske fortolkninger? (Kvale/Brinkmann 2010:253).

I metodelitteraturen gir forfattere litt ulikt innhold til de forskjellige metodene. Metodene trenger ikke framstå som rendyrkede modeller, og metodene kan kombineres for å finne fram til et egnet analyseverktøy. I analysen ønsket jeg å få fram hvordan intervjupersonene oppfattet seg selv og sine omgivelser. Fargekoding på temaer var nyttig for å framstille hvordan intervjupersonene forholdt seg til ulike overnaturlige fenomener. I følge Kvale og Brinkmann foregår det en analyseprosess hos forskeren allerede under intervjuet og i

forbindelse med transkriberingen. Først i den egentlige analysen frambringes meningsinnholdet i intervjuene. Her er forskeren på leting etter intervjupersonenes egen forståelse. (Kvale/Brinkmann 2010:203).

Fargekoding på tema ga oversikt over hva intervjupersonene hadde sagt på de ulike områdene. Derimot ga denne tilnærmingen liten hjelp til å se større linjer og sammenhenger i materialet. Narrativ analyse fikk meg til å se at jeg i mitt materiale hadde en rekke fortellinger. Informantene besvarte påfallende mange av spørsmålene med fortellinger og erfaringer fra eget liv. Og hver fortelling kunne inneholde flere fenomener og ulike vurderinger. Ofte ble fortellingen innledet eller avsluttet med hvilken betydning hendelsen hadde hatt for intervjupersonens liv. Jeg så derfor at oppsplitting på temaer, delte materialet på tvers, med fare for å miste intervjupersonenes egne årsaksforklaringer og forståelser.

Sammenlignet med informantene, gjorde prestene bruk av færre livsfortellinger til å beskrive sitt forhold til overnaturlige opplevelser og til omgivelsene. Svarene her framstod mer som betraktninger og argumentasjon på bakgrunn av erfaringer med andre personers overnaturlige opplevelser. Disse synspunkter ble deretter speilet i forhold til teologi og den informasjon de ellers hadde om temaet. Her ble benyttet formuleringer som *"på den ene siden....."*, *"på den andre siden...."* Prestenes svar framstod derfor mer sammensatt og mindre preget av enkelthendelser. Men ved nærmere ettersyn utgjorde også disse svarene livshistorier selv om det krevde mer leting i materialet, for å finne de rette sammenhenger.

I følge Bergström og Boréus er en narrativ en redegjørelse for noe som har hendt, enten i virkeligheten eller i fantasien, en organisering av hendelser til en handling. (Bergström og Boréus 2005: 229). De refererer Labov, som deler narrativer inn i 6 bestanddeler: De første 5 delene utgjør narrativens historie. Dette er narrativens "hva":

1. en abstraksjon; sammenfatning av narrativen
2. en orientering: tid, sted, situasjonen og deltakerne
3. en kompliserende handling
4. en oppløsning: hva som hendte til slutt
5. en coda: som tilbakefører perspektivet til nåtid

Som en 6. og siste del, oppsummeres narrativen i en diskurs. Dette er narrativens "hvordan":

6. en vurdering: fortellerens forhold til hendelsen, hendelsens betydning, på hvilken måte innholdet formidles og hvordan mening gis til historien.

Narrativ analyse fokuserer på diskurs. Diskursen omfatter hvordan intervjupersonen selv vurderer hendelsens betydning og meningsinnhold. Dette anså jeg for å være en hensiktsmessig tilnærming for å finne fram til intervjupersonenes selvforståelse og virkelighetsforståelse. Med utgangspunkt i narrativ analyse utførte jeg en ny fargekoding av informantenes ulike fortellinger. Ved ny gjennomgang av materialet framkom nye perspektiver og tydeligere forskjeller. Her fant jeg nye temaer som sannhet, kontekst og åndsmakter.

Narrativ analyse har jeg brukt hovedsakelig for å finne fram til det meningsinnholdet intervjupersonen selv tillegger sine erfaringer og opplevelser. For å tydeliggjøre dette meningsinnholdet, har jeg delvis gjort bruk av meningsfortolkning. Her har jeg forsøkt å gå bakenfor intervjupersonens egne ord for å finne meningsstrukturer og betydningsrelasjoner som ikke umiddelbart framtrer i teksten (Kvale/Brinkmann 2010:203). I noen grad bruker jeg også fenomenologisk analyse, blant annet for å finne hvilke bakenforliggende holdninger som formidles gjennom intervjupersonenes ord og uttrykk. (Johannessen mfl 2010:174).

5. Presentasjon av materialet

Så langt det er mulig, forsøker jeg å sikre intervjupersonenes anonymitet. Det innebærer at jeg har utelatt informasjon om navn, steds- og tidsangivelser. Ved gjengivelse av intervjuene forsøker jeg å komme så tett innpå intervjupersonenes virkelighets- og selvforståelse som mulig. Det innebærer at jeg i størst mulig grad gjengir informantenes egne begreper og beskrivelser. Denne presentasjonen er en forkortelse av intervjuene, der jeg har lagt vekt på utsagn knyttet til temaer som overnaturlig forståelse og opplevelse, forhold til kirka og til omgivelsene, oppdraget og livssyn. Temaene svarer til spørsmålene i intervjuguidene, og de er valgt ut for å samle informasjon som kan gi svar på oppgavens problemstilling. Selv om jeg i dette kapittelet strekker meg mot å beskrive intervjupersonenes virkeligheter, innebærer likevel de utvalg jeg gjør at jeg allerede er mange steg inn i analyseprosessen. (Kvale/Brinkmann 2009:203)

5.1. Informant 1

Informant 1 har hatt ulike opplevelser med det han kaller spøkelses. Første opplevelsen hadde han da han var rundt 20 år gammel. Da så han tydelig kona i vinduet på nabogården flere år etter at hun døde. Noen år senere overnattet han i en rorbu mens han var på fiske. Midt på natten våknet han av at en person plutselig kom inn gjennom veggen og forsvant ut på andre siden. Andre som bodde i nærheten, snakket om at det gikk igjen personer i huset. Under arbeid ombord på en båt opplevde han og resten av mannskapet ved flere anledninger lyden av en person som gikk i lederen og slamret i dører. De sjekket flere ganger uten å finne noen. Senere fikk de vite at en person hadde forulykket i denne delen av båten. Under en kjøretur noen år senere måtte han stoppe da bilen ble fylt med lyden og nærværet av kauking, dombjeller og hestevrinsk. Da han kom i samtale med lokalkjente folk, kunne de fortelle at et brudefølge på hest og slede hadde gått gjennom isen og druknet på vannet like ved for mange år tilbake. Informanten har aldri blitt skremt i møte med spøkelses, men når han har stått midt oppi opplevelsene, har han spekulert på om han *"tørna gæren"*.

Som forklaring på hvorfor han har slike opplevelser, mener han at han har de rette antenner. For øvrig opplever han at folk flest ikke har slike antenner, for de verken ser eller hører overnaturlige ting. Både mor og en søster hadde tilsvarende opplevelser som han selv. Likevel var de svært tilbakeholdne med å dele sine erfaringer. Av frykt for å bli sett på som rar, er han selv også forsiktig med hvem han snakker med: En gang han satt og pratet med flere andre, fikk han spørsmål om han trodde på spøkelses: *"Ja", svarte jeg. Og så ropte han ut i lokalet;*

han der, han tror på spøkelses! Du vet, når du får ropt noe sånt etter deg, da tier du still om slike opplevelser.”

Informant 1 gjør seg ingen spesielle tanker om hva de overnaturlige opplevelsene er uttrykk for. Han setter heller ikke ord på noe som kan beskrives som et livssyn. Han har sine overnaturlige opplevelser, og han uttrykker ikke noe behov for å forklare de eller sette opplevelsene inn i en større ramme. Han har heller ikke vært i kontakt med kirka angående sine overnaturlige opplevelser: *”De kan ikke svare noe mer på dette de heller”*. Han har heller ikke gjort seg tanker om hva som er viktigst i livet hans nå.

5.2. Informant 2

I følge informant 2 har mennesket skapt et kunstig skille mellom det naturlige og det overnaturlige fordi man ikke forstår eller har tenkt igjennom hva som skjer: *”Det finnes ikke noe overnaturlig fordi alt dreier seg om energi.”* Han hevder videre at alt det skapte inneholder energi med varierende grad av bevissthet. Mens en stein har liten energi og bevissthet, har en hund mer av begge deler. Høyere opp på skalaen står engler, ånder og guder. Han forteller at han aldri har slått seg til ro med vitenskapens forklaringsmodeller som han ofte opplever feil og mangelfulle. Når han stiller spørsmål ved et uløst problem, dukker som regel svaret opp i løpet av et par dager. Han mener all kunnskap er lagret som bevissthet i universet: *”tilsvarende internett/.../du bare kobler deg til og fra. Og du må ikke være redd for å sette i gang disse åndene eller høyere makter med å gjøre den jobben, for de vil gjerne hjelpe oss.”* Informant 2 mener at menneskeheten etter hvert vil få koblet hjernekapasitet inn på denne større intelligensen rundt oss. Han tror også mobiltelefonene om noen år vil ha direkte forbindelse med den uendelige intelligensen i universet.

For øvrig har informant 2 hatt en rekke uforklarlige opplevelser, som f.eks høyballer som flytter på seg, briller og glass som forsvinner for så å dukke opp igjen. Informant 2 bruker ”nisser” som samlebetegnelse for de vesener han mener står bak disse fenomenene: *”sånne enkle ånder som held på, de er leken nesten som kattunger, elsker å holde på med ufarlig skøy”*. Ved enkelte anledninger har han opplevd å kunne forutse hendelser og personers navn. Selv kaller han det intuisjon. Dessuten kan han fjerne skyer, noe han påstår er en enkel sak som han også tilbyr seg å lære bort.

Informant 2 deler stort sett ikke sine opplevelser med andre i lokalmiljøet: *”det er omtrent som å kaste perler for svin, for de har ikke apparatet for å ta imot slik kunnskap/.../det er*

nærmest som en universitetslærer skal begynne å forklare for en 1. klassing. Det er bortkastet for begge to.” Av samme grunn har han heller ikke vært i kontakt med kirka angående sine overnaturlige opplevelser. Likevel ser han en positiv utvikling, der han mener kirka nå har blitt mer fleksibel, tolerant og ydmyk.

Informant 2 mener målet for livet er å vokse åndelig gjennom at sjelen får stadig mer erfaring. *”Når vi startet som sjeler, så var vi helt grønn, så når vi kommer tilbake så er vi ikke hos gud, vi er ved siden av gud, vi er gud selv, en ny gud/.../Frelse er når vi tilslutt har erfart alt mulig, og kan alt mulig. Så får vi lov til å komme hjem.”* Akkurat som Gud, vil også mennesket bruke lang tid på å opparbeide seg denne erfaringskunnskap. *”La oss si at vi skal komme på nivå med vår Herre eller et eller annet stort, og så skal vi få bare noen få år på å gjøre jobben som han har brukt millioner og milliarder år på? Nei, det er som skolegang, vi må avansere.”* Dette hevder informanten skjer gjennom utallige reinkarnasjoner. Før ny fødsel bades sjelen i glemselsdrikken for å ikke dra med seg vonde minner til et lytt liv. For informant 2 er det viktigste i livet å få mer opplysning og kunnskap slik at han kan få rede på alt.

For informant 2 er det onde mangel på godhet. Likevel påstår han at menneskeheten beveger seg i positiv retning: *”Alle er vi litt onde, men det blir bedre og bedre. For hver generasjon kommer mennesket på litt høyere plan. Det er ikke nødvendig å være ”trollot”, det er uhensiktsmessig.”* Informant 2 tolker samtiden som at vi befinner oss i en endetid. I det legger han at en periode går mot en avslutning samtidig som en ny epoke starter:

Det som karakteriserer denne perioden, er at hittil så har mannfolka styrt verden med alle problemer og trollskapen det har ført med seg. Nå er det kvinnfolka som overtar/.../Det er kvinnfolka som representerer tankegangen, de har løst utviklingen på et høyere nivå, - og så kommer mannfolka etter. Hva annet alternativ har vi?

5.3. Informant 3

Informant 3 knytter sine overnaturlige opplevelser til en tragisk hendelse der hans foreldre døde på en dramatisk og opprivende måte. I dagene som fulgte, bar informanten på mye smerte med tanke på foreldrenes lidelser. Om lag 14 dager etter begravelsen våknet han ved at hans mor stod ved siden av senga: *”Hun var helt tydelig, og hun snakket med meg, og jeg var våken. Så sier hun at de hadde det bra, at jeg skulle bare slappe helt av, alt var greit.”* Etter noen uker fikk han også møte sin avdøde far: *”Etter at jeg hadde vært ute en natt med dårlig*

vær for å sjekke noen plater, da kommer pappa plutselig på siden av meg og gikk sammen med meg omlag 30 meter. Det var heller ingen samtale, men han ga uttrykk for at jeg skulle bare ta det helt med ro for de hadde det bra.” I årene som fulgte har informanten hatt mange møter med sine foreldre: ”En periode møtte jeg han nesten daglig når jeg var ute, men det er litt mer sjeldent nå. Som regel så formidler han råd. Ofte viser han meg når jeg bruker feil verktøy; kan du ikke heller bruke den her, og så løser det seg.”

De første møtene med sine avdøde foreldre, beskriver informanten som svært spesielle: *”Det var helt merkelig. I ettertid tenker jeg at jeg var i en sinnstilstand, der jeg på en måte ikke var helt meg selv på grunn av dramatikken og kaoset som fulgte”. Samtidig var det godt å få svar på alle spørsmålene han bar på: ”Hadde ikke mamma kommet den natta, så vet jeg ikke hva som hadde skjedd for jeg ble mer og mer preget av hendelsen. I ettertid var det forferdelig godt. Det lettet meg noe veldig.” Dette opplever informanten også var hensikten med de overnaturlige opplevelsene: ”Det var til stor hjelp for meg. Det roet meg ned på en måte som jeg trengte da, det gjorda at ting falt mer på plass.” For informanten var møte med foreldrene også et møte med gud: ”...jeg tror at de var en guds hjelp. Jeg vet ikke hvordan jeg hadde taklet det videre hvis jeg ikke hadde det, for jeg hadde det forferdelig vondt. Men etter dette har jeg fått en helt annen indre ro. Før så kunne jeg gått på veggen, men nå har jeg en indre overbevisning om at det er noen som har styringen, - det blir en råd.”*

På tross av gudsdimensjonen i sine overnaturlige opplevelser, har informanten ikke hatt kontakt med kirka angående dette tema. *”Presten som var her på den tiden, gav et veldig dårlig inntrykk, og det preget nok mitt forhold til kirka og troen.”* Han påpeker videre at kirka i tidligere tider urettmessig avviste mennesker med overnaturlige opplevelser. På sikt håper han på en kirke som er mer åpen i forhold til overnaturlige fenomener. Han tror dette vil styrke kirken.

Informanten gir uttrykk for at de overnaturlige opplevelsene åpnet en ny vei som har gitt han et annet forhold til både kirka og troen. Dette har også påvirket hans syn på livet etter døden: *”Det har gjort at jeg ikke tror, at den dagen vi dør, så er lyset blåst ut, og vi er ferdig med det.”* På spørsmål om synden og det onde gir informanten uttrykk for at han tror det finnes en djevel, og at alle mennesker står i en maktkamp mellom det onde og det gode. Med hensyn til frelse, mener han ingen egentlig har noe klart svar. Likevel tror han frelsen kommer gjennom en vekst, der man må gjøre en kontinuerlig jobb.

Informanten har ikke møtt andre, som har tilsvarende overnaturlige opplevelser som han selv. Likevel har han vært åpen og fortalt om sine opplevelser både i familien og blant venner. Han har aldri fått direkte negative reaksjoner på det han har fortalt. På spørsmål om hva som er viktigst i livet akkurat nå, er informant 3 mest opptatt av å skape meningsfulle relasjoner til menneskene rundt seg, og i særdeleshet til barn og barnebarn som bor i nærområdet.

5.4. Informant 4

Som bakgrunn for overnaturlige opplevelser, tror informant 4 at hun har utviklet en 6. sans, en form for antenne eller følehorn. Den overnaturlige dimensjonen åpnet seg som barn da hun og en venninne lekte med kort. Den ene plukket ut et kort som den andre skulle prøve å se for seg. Ofte så de rett. Senere forutså hun hendelser i kaffegrut. En gang så hun et hus som brant. Like etterpå brant huset til venninnen. Dette skremte informanten slik at hun bestemte seg for å slutte med slike overnaturlige aktiviteter.

Informanten forteller videre om en sterk religiøs opplevelse som satte tydelige spor etter seg: ”...et år etter at jeg giftet meg, ble jeg kristen. Da var det vekkellesmøte i Stavanger. Jeg ble omvendt og nyfrelst og svevde på en sky.” Før hun giftet seg, hadde hun hatt en drøm om at hun var knyttet til kirka der hun vokste opp. Da de senere flyttet tilbake til hjemlassen, fikk hun se denne drømmen gå i oppfyllelse. Med misjonsmøter og andre aktiviteter brukte hun mye tid i den lokale kirka. Bibelord og profetier fra andre troende talte også til henne på en overnaturlig måte: ”De ba for meg. Det var tungetale og tydning, og de sa at jeg skulle være en søyle i menigheten, og det følte jeg var en bekreftelse på at jeg var der jeg skulle være.”

Opp gjennom årene har informanten både hatt drømmer og syner. En av drømmene bidro også til å løse en konflikt med en av de eldre i menigheten. Drømmen overbeviste henne om at hun måtte gå i rette med seg selv og be den eldre om tilgivelse. Dette åpnet veien for ny og betydningsfull relasjon mellom de to der de fikk dele både liv og troens fellesskap. Dessuten bidro det til å tydeliggjøre informantens prioriteringer i menighetsarbeidet. På spørsmål om i hvilken hensikt hun har disse overnaturlige opplevelsene, svarer hun: ”At Gud har vist meg gjennom drømmer og ord at jeg er der som han vil at jeg skal være. Det synes jeg er trygt, for da slipper jeg å spekulere i noe annet.”

Informanten har mange som hun deler sine overnaturlige opplevelser med. Opp gjennom årene har hun også ved flere anledninger delt troen, og fått god hjelp av ulike prester. Likevel

savner hun i kirka den friheten og det handlingsrommet hun opplevde i frimenigheten, der hun ble frelst.

Gudsopplevelse er for informanten i stor grad knyttet til ånden: ”*Jeg kan godt føle den hellige ånd, og jeg kan være på møter jeg føler er veldig mektig. Det samme kan jeg føle når jeg er hjemme, at det blir veldig sterkt når jeg ber.*” Dessuten beskriver hun frelsen som en sterk gudsopplevelse: ”*Jeg gråt veldig med det samme. Det var noe som smeltet inni meg, en god gråt, forløsende, jeg ble født på ny.*” Med frelsen fulgte også en overbevisning om livet etter døden: ”*Evig liv starter her i og med at jeg ble frelst, jeg gikk over fra døden til livet, derfor skal ikke jeg dø.*” Hun leker av og til med tanken om reinkarnasjon fordi det høres rettferdig ut. Gudstroen har også gitt henne klare oppfatninger med hensyn til den åndelige verden:

1/3 av englene valgte å følge den onde. De englene som er onde kan godt gjøre seg om til en lysets engel, og lure folk, late som om de er noen som har levd før. Jeg tror ikke døde folk kan ha kontakt med levende folk, jeg tror det er onde ånder som gir seg ut for å være åndene til de døde og kan manipulere oss, og det tror jeg med andre religioner i det hele tatt. Det er det den onde spiller på, så jeg tror at enten er det gud og Jesus, eller så er det den onde.

Det viktigste i livet for informant 4 er omtanke for familie og venner: ”*...at de har det bra og at de skal finne troen på gud.*”

5.5. Informant 5

Informant 5 gir uttrykk for at hun lever tett på det overnaturlige: ”*Det er der hele tiden*”. Hun forstår det overnaturlige som: ”*Noe som griper inn i de lovene som vi vanligvis forholder oss til. Noe som vi ikke har kontroll på, men som vi kan fange, observere, hvis vi er åpen på det, Det omfatter også kontakt med det åndelige, blir vist ting, at vi kan kommunisere.*”

Hun forteller om ulike drømmer og syn, som har vist henne vei i små og store livsvalg. Hun tror dette er ulike måter, som gud meddeler seg på: ”*Jeg tror det kommer fra gud. Det er noen som hjelper meg, fordi de vet at jeg har gode intensjoner, at motivene mine er gode. Det er ikke for å fremheve meg selv, men at jeg vil noe, og da får jeg hjelp.*” Blant annet har hun hatt flere drømmer, der korset har stått sentralt:

Det betyr det med tilgivelsen /.../at det himmelske kommer inn i det jordiske, du får et bedre liv hvis du kan tilgi deg selv, slipper å dra på skyld og skam, skyldfølelse, dette dør ved en ekte tilgivelse, når du tilgir deg selv. Det var det Jesus skulle vise oss, hvordan vi

skulle få et rikere liv. For da får vi kontakt med de høyere energiene også, og det blir på den rette siden.

Informanten er tilbakeholden med å dele sine overnaturlige opplevelser med andre i frykt for å bli misforstått. Til gjengjeld opplever hun et sterkere fellesskap med naturen, der blant annet steinene snakker til henne. Også denne kommunikasjonen knytter hun til gud: *”alt er i den samme kilden, at gud, Jesus og alt sammen henger sammen, også med den kilden vi har inni oss, at det er kontakt”*. Flere i familien har lignende overnaturlige opplevelser som de deler fra tid til annen.

Informant 5 forteller om mange dårlig erfaringer i forhold til kirka. Når hun har forsøkt å dele det hun har på hjertet, har hun ofte opplevd å ikke få kontakt. Hun opplever at kirka er svært overfladisk, og hun kjenner på at det ikke er plass for henne og det hun står for. Ofte får hun tanker om at kirka er styrt av frykt. Etter hennes mening får kirkas ritualer alt for stor plass, og man må være spesielt interessert i teologi, for å få noe utbytte av det. Informanten synes kirka er for opptatt av sine egne ord og i for liten grad slipper til andre: *”Gud og Jesus er i alle sine hjerter, og vil fram, og vil snakke gjennom deres munn også, og folk ønsker å formidle, og folk vil møtes.”* Hun tror dette er noe av grunnen til at folk heller oppsøker puben i stedet for å gå i kirka.

Spørsmålet om selvutvikling får informanten til å beskrive mange sammenhenger: *”Jeg tenker alltid ut fra farger, og Maslovs behovspyramide, jeg knytter fargene til shakrapunktene i kroppen, som kommer fra Østen, og det får jeg til å falle sammen, også med Fader Vår.”* Målet for livet er å vokse og utvikle seg: *”...det har med kilden å gjøre, i et hvert menneske finnes et punkt som vil kjærlighet. Det er det som skal vokse, og det er det vi må henvende oss til. Det er plantet i alle. Det ligger der og venter på å våkne, og jeg tror at dette er indigo-energi.”* Hun er åpen for at reinkarnasjon kan forekomme, men er usikker på om alle får oppleve det. *”Det onde og synden”* synes hun er vankelige begreper å forholde seg til: *”for all ondskapen jeg ser i verden, finner jeg i meg selv”*.

Det viktigste i livet til informant 5 er å være på den gode vei, og leve så nær gud som mulig.

5.6. Informant 6

For informant 6 er det egentlig ikke noe som er overnaturlig: *”Det er noe som er meg, noe jeg har hatt med meg hele livet. Det er en naturlig del av meg selv om det for omgivelsene ikke er like naturlig”*. Fra hun var ganske liten hadde hun en usynlig venn som ingen andre så. Av

den grunn ble hun oppfattet som et barn med litt for livlig fantasi. Det var likevel ikke til hinder for at vennen vokste opp og ble stor sammen med henne. Allerede som barn opplevde hun å møte døde personer. Dette var til dels svært skremmende for henne. I fraværet av andre voksne å dele sine opplevelser med, fant hun stor trøst i sin usynlige venn. I voksen alder har det blitt nærmest dagligdags å møte døde personer og den sammenheng de levde i: *”Jeg kan komme på plasser, og så kan jeg se hva som har skjedd, hvis det har skjedd noen dramatiske ting, også helt tilbake til Norrøn tid”*. Hun har følgende forklaring på at hun møter døde personer: *”Vi er her på en mellomstasjon før vi går videre i fullendt åndelighet. Men de som blir hengende mellom der, det er ofte de som ikke er klar for å dø, eller som opplever noe veldig dramatisk, ulykke, brann eller voldsom død på ett eller annet vis.”* Selv tror hun de døde oppsøker personer som er åpen for det, og som kan hjelpe dem videre: *”Noen er veldig frustrert eller sint. Noen vet ikke engang at de er døde/.../de som ikke har gått inn i lyset, men du kan hjelpe de inn i lyset, så de finner veien.”*

Allerede under oppveksten stilte hun spørsmål ved samtidens selvfølgeriske oppfatning av virkeligheten rundt seg. Dette gjaldt også kirkas liv og lære. Motsetningene toppet seg da hun som ungdom var med i et kirkekor: *”Jeg hadde en veldig levende gudstro, barnetro, som var meg til stor glede hele barndommen. På et eller annet tidspunkt i tenårene, så ble den ødelagt.”* Fokus på regler og mangel på forståelse gjorde at hun forlot kirken. Lengsel etter svar på egne spørsmål førte henne mot sjamanismen. Her fant hun et miljø med åpenhet for åndelige erfaringer. Gjennom en trommereise, guidet av en sjaman, fikk hun større klarhet i hva hun selv bar på. Visjonen overbeviste henne om at hun hadde arvet sine overnaturlige egenskaper fra avdøde slektninger. Etter dette ble hun mer trygg på å ta i bruk egne evner.

Selv om hun har tatt et skritt ut fra kirken, har hun likevel beholdt barnetroen sin:

”Barnetroen gir meg fortsatt stor styrke når jeg møter mennesker som er i stor smerte. Når jeg utfører healing, så ber jeg om styrke og kraft til å hjelpe/.../jeg får en ro i meg og varme hender, og kan lindre smerte. Hva det er, vet jeg ikke, men jeg kaller det guds kraft som blir gitt meg, fordi jeg ønsker å formidle det til andre.” Hun tror hun har fått helbredende evner i den hensikt å skulle hjelpe andre. Derfor er det heller ikke aktuelt for henne å ta betaling for slik hjelp.

Informant 6 har selv blitt behandlet av Snåsamannen. I løpet av 4 korte telefonsamtaler over like mange uker ble hun helbredet for store nakke- og hodesmerter etter en bilulykke. *”Det var en svært ordknapp mann. Etter de tre siste samtalen var jeg helt satt ut, jeg greide ikke å*

snakke eller røre meg/.../men etterpå hadde jeg så mye energi at jeg kunne ha vasket rundt huset.” Informanten har pr i dag ingen kontakt med andre som har overnaturlige opplevelser. Hun er dessuten svært varsom med å dele sine erfaringer med andre. Dette grunner seg i opplevelser av ikke å blir tatt på alvor. Som oftest blir hun kontaktet av personer som har hørt om at hun har behandlet andre. Noen ganger får hun bilder og syner som forteller om den andres sykdom og plager.

Informant 6 ser ikke på gud som en person: *”Jeg ser på han som noe mer flytende, et lys, kjærlighet, noe udefinerbart”*. Fortsatt lever hun tett innpå sin hjelper, som hun også omtaler som lysengel. Dessuten tror hun på reinkarnasjon: *”Jeg tror at vi lever her på jorda i en hensikt, og det er at vi skal forbedre oss. Det er vår plikt å utvikle oss til å bli gode mennesker, og inntil vi er det, så kommer vi tilbake og tilbake og tilbake, inntil vi er bra nok, da går vi opp i åndelighet”*. Å gå opp i åndelighet eller frelse er det ypperste et menneske kan oppnå: *”Du må gjøre deg fortjent til frelsen. Det er min oppfatning.”* Hun tar også avstand fra kirkens *”svovelprekning”*: *”For meg så finnes det ikke noe helvete/.../Det helvete jeg tror på, det er det helvete du selv setter deg i/.../med at du ikke tar imot kjærligheten som er rundt deg”*. Hun håper likevel at kirka skal bli mer inkluderende og åpen for den nye tiden.

Det viktigste i livet for informant 6 er å ha ro og fred rundt seg. Dette får hun både i kontakt med naturen og i relasjon til gode venner.

5.7. Informant 7

Også informant 7 har vokst opp med et naturlig forhold til det overnaturlige. Også hun hadde en usynlig venn som hun omtaler som Shybert. Dette ble akseptert av foreldre så lenge hun var barn. Under oppveksten opplevde hun at både mor og mormor forutså ulike hendelser. I tilknytning til et samlivsbrudd for flere år tilbake oppdaget hun at hun selv hadde tilsvarende evner. Da opplevde hun å få forutsigelser både gjennom drømmer om natten og gjennom tanker og visjoner i våken tilstand. Alt hun fikk av informasjon viste seg å være riktig.

I forbindelse med samme livssituasjon hadde hun også en sterk gudsopplevelse i den lokale kirka: *”Midt oppe i snørr og tårer satt jeg med hendene sånn, og det var som om noen helte noe varmt oppi hendene mine. Og så er det noen som sier: ”Jeg tar alltid vare på deg, og du er alltid tilgitt.” Jeg vet jo hvem det var/.../Jeg har aldri opplevd et sånt lys som kom den gangen.”* Denne opplevelsen medførte at hun gikk til nattverd for første gang på mange år. Hun gir også uttrykk for at samtale med de ansatte i kirka var viktig for avklaring og forståelse

av sine overnaturlige opplevelser. I ettertid tror hun at de overnaturlige opplevelsene var med på å berge henne gjennom en alvorlig livskrise: *”Jeg tror min psykiske helse hadde gjort at jeg ikke var i stand til å ta meg av mine barn dersom jeg ikke hadde fått forvarsel på det, for da kunne jeg forberede meg på en annen måte.”*

De senere årene har hun stadig oftere møtt på døde personer. I noen tilfeller overbinger den døde personen en beskjed om noe hun skal gjøre eller noe som kommer til å skje. Selv om det til å begynne med opplevdes merkelig, har hun aldri kjent på frykt. Både hun og mannen lever med døde personer tett innpå seg: *”På soverommet vårt ser vi lysengler i taket og langs taklista/.../og så lyser de ned på oss, av og til framstår det som et hjerte, som englevinger på en engel du ser bakfra. De forteller alltid noe positivt: ”frykt ikke”, det kan være økonomi, det kan være jobb/.../Vi har en i rommet sammen med oss nå. Tullsjur, sier jeg, og så flirer hun.”* Informanten tror hun har overnaturlige evner i den hensikt å spre et budskap om at det finnes noe større enn det her. Selv om hun har evnen til å forutse ting, er hun også klar på sine begrensninger: *”Du kan aldri ringe meg og spørre om å få lottotallene. Jeg ser ting, men du kan ikke komme med bestillingsverk”.* Etter som årene har gått, har hun blitt tryggere på å fortelle om sine opplevelser og evner til andre. Denne tryggheten knytter hun også til det hun opplever som aksept fra kirka.

Opplevelsene de siste årene har også bidratt til å tydeliggjøre informantens gudsbilde: *”gud er en kraft. Kraft er faktisk energi. Men jeg sier ikke at han er en mann med brunt langt hår og lang kappe for det har jeg ikke grunnlag for å si, for jeg ser han ikke. Jeg bare føler han inni meg/.../gud er noe abstrakt, men samtidig veldig konkret.”* Gudsbilde opplever hun som en positiv pol, mens det onde er en negativ pol: *”Det er de negative energiene som prøver å få oss bort fra å gjøre sånn og slik, fordi det er bra”.* Informanten tror på et liv etter døden, og ser for seg at vi ender opp som lysengler. Hun er også åpen for tanken om reinkarnasjon: *”Jeg tror vi stiger i gradene, opp i høyere dimensjoner, at vi kommer til St Peter.”* Hun tror frelsen ikke er noe som kommer automatisk, men at det er noe som mennesket må velge og ta imot. Samtidig ser hun på frelsen som noe mennesket må gjøre seg fortjent til: *”Det blir som en lønn. Skal du få lønn, så må du arbeide.”* Hun tror heller ikke det finnes noe helvete. De fem store verdensreligioner opplever hun som uttrykk for ett og samme budskap: *”Det er et hierarki hos gud, gud sitter på toppen, men under gud kan du ha Buddah, Allah ...”.*

Selv om hun stort sett har positive erfaringer i kontakt med den lokale kirke, håper hun at kirken skal åpne seg langt mer i forhold til den overnaturlige dimensjonen. Det viktigste i

livet hennes akkurat nå er å leve et godt liv. Som forutsetninger for et godt liv nevner hun både forholdet til gud og til sin nære familie.

5.8. Prest 1

Prest 1 forstår overnaturlige opplevelser som *”noe jeg ikke klarer å beskrive med ord slik at andre opplever det samme som meg”*. Selv har han sanndrømt ved et par anledninger. Han mener overnaturlige opplevelser er en naturlig del av kristent tros- og hverdagsliv: *”Som kristen så snakker man jo med gud, Jesus og den hellige ånd hver eneste dag/.../du ser det i Herrens bønn, trosbekjennelsen, katekismen, det ligger mellom ordene hele veien.”* Samtidig medgir presten at enkeltmenneskers overnaturlige opplevelser ofte får liten plass, når kirka i sine dokumenter skal formulere en felles tro: *”Denne teologien dreper de overnaturlige opplevelsene før man får sett hva det er for noe.”* Han mener like fullt at kirka trenger et korrektiv så lenge historien viser at det finnes både ekte og falske profeter.

Presten hevder overnaturlige opplevelser inngår som en del av hans forkynnelse: *”Det skjer jo hver gang, når jeg oppmuntrer til bønn. Det ligger i kortene”*. Likevel beskriver han seg selv og kirka som schizofren: *”Vi snakker i bønner og spann om det overnaturlige, men tror vi egentlig på alle de ordene vi bruker?”* I forhold til frelsesforkynnelse opplever presten at kirken styres av frykt, og derfor blir utydelig: *”En folkekirketeologi blir lett en trøsteteologi som er veldig snill, og gud blir veldig pen. Men gud på korset er ikke pen.”*

På spørsmål om hva det viktigste kirken gjør, svarer prest 1: *”å forkynne historien om Jesus Kristus på nytt igjen”*. I forlengelsen av dette beskriver han også kirkens største utfordring i dag: *”å formidle historien om Jesus slik at folk opplever at det er kraft i den historien. Ikke bare kraft i form av at det hendte en gang, men at det er kraft i form av at de kjenner det i sin kropp.”* Her henviser presten til konkurranse fra andre trossamfunn og alternative bevegelser. Han innser at folk i liten grad er opptatt av tanker, men i større grad trekkes mot følelser og egne erfaringer. Presten hevder at vi lever i en individualistisk tid der vi har mistet både autoritetsrespekt og felleskapstro: *”Det betyr at man har mistet to preferanser for å tenke - og hvor ender man opp hen da? Jo, da blir ens egne opplevelser preferansen. Det er både sårbart, det kan vi alle kjenne på, men de nye alternative bevegelsene sier at det er dette som er det gode.”*

I den lokale menigheten opplever han at folk stort sett ikke søker noe som helst, og at kirken har blitt en tom kirke. Selv tror han dette skyldes likegyldigheten i det verdslige

forbrukersamfunnet. Han undres på om dette er et lokalt fenomen eller om det gjelder kirken som helhet. Selv heller han til den oppfatning at mennesker ikke har opplevd noe særlig den ene gangen de var i kirken, og at de derfor ikke kommer tilbake.

I møte med overnaturlige strømninger opplever han at kirken er feig. Mangel på dialog og åpenhet fra kirka, tror han skaper mer overtro ute blant folk. Selv kjenner han på savnet av en tydelig teologi med hensyn til det overnaturlige. I menigheten har han møtt på mennesker som har hatt ulike drømmer, samt folk som møter døde personer. Ved flere anledninger har han blitt tilkalt for fjerne uro i hus. I mangel på tydelig teologi og egnede redskaper, kjente han seg svært usikker de første gangene. Han mener kirkens oppgave i møte med det overnaturlige er å fremme sann Jesus-tro og det gode i situasjonen. Møte med uro og døde personer har for presten også reist spørsmålet om hvordan vi forholder oss til spenningen mellom det onde og det gode: *”Det overnaturlige er ekstremt tilstede. Og det er ikke bare ekstremt tilstede bare knyttet til det huset. Det må jo være i lys av det som Jesus sier, så er det ekstremt tilstede hele tiden, det gode og det onde er ekstremt til stede hele tiden.”* Presten har aldri i ettertid sjekket ut virkningen av de ritualer han har gjennomført hjemme hos andre.

5.9. Prest 2

Prest 2 forstår overnaturlige opplevelser som: *”Noe som ikke kan vises fram eller forklares, en åndelig opplevelse som strekker seg inn i den åndelige verden.”* Han mener overnaturlige opplevelser er en naturlig del av kristent tros- og hverdagsliv: *”Jesus nærvær er en del av et daglig liv for en kristen. Med sitt nærvær er Jesus usynlig til stede. Og den hellige ånd er virksom til stede i våre liv.”* Selv har han overnaturlige opplevelser gjennom *”forkjellige bønnesvar, gudsberøring, hvordan Ordet bare plutselig blir levende og gir deg et løft og viser deg veien videre.”* Av og til nevner han sine overnaturlige opplevelser i forkynnelsen. Med hensyn til overnaturlige opplevelser blant mennesker i menigheten, vet han at enkelte har fått bønnesvar.

Kirkens oppgave i møte med det overnaturlige er, ifølge prest 2, å møte mennesker med åpenhet og dialog. På den annen side er det kirkens oppgave å markere forskjeller og motsetninger der disse finnes. Som eksempel nevner han miljøet rundt prinsesse Märtha Louise, som framholder at noe er sant for deg, mens noe annet er sant for meg. Han opplever at dette budskapet er vanskelig å forene med det kirken står for: *”Vi forkynner en Herre som sier: ”Jeg er veien, sannheten og livet.” Hvordan skal vi forholde oss til et relativt sannhetsbegrep?”* Selv kjenner han på usikkerhet i møte med andres overnaturlige

opplevelser: ”...å hankses med en overnaturlig erfaring, så kjenner jeg at dette har jeg ingen verktøy til. Jeg har ikke fått med meg et eneste verktøy eller beskrivelse for dette i løpet av 7 års presteutdanning. Det er jo alt for svakt.” Dette gjelder blant annet når han har blitt bedt om å fjerne uro i hus der folk opplever at døde personer går igjen. Presten har møtt utfordringen med samtale, bønn og bibelord. Samtidig stiller han spørsmål ved om fenomenet er påvirket av onde åndsmakter: ”...har det vært noen okkulte seanser i dette huset, for da kan det være noe der som man kanskje burde få fram i lyset. Noe som man burde slutte med.” I så fall ønsker presten å hjelpe folke med ”å komme seg ut av det”, uten at han vet hvordan han skal gripe an en slik situasjon.

Prest 2 opplever også klare motsetninger mellom kirka og nyreligiøsitetens forståelse av selvutvikling og målet for livet. Mens nyreligiøsiteten strekker seg mot en personlig vekst i kunnskap og bevissthet, fokusere kristen tro på vekst i en relasjon: ”I Bibelsk forstand innebærer det at en vekst oppover også er en vekst nedover, og en utvikling av et avhengighetsforhold til Kristus, og hvor jeg også får se mer av min synd.” Presten er klar over at det er vanskelig å snakke om synd i dag. Likevel hevder han dette er et begrep det er viktig å snakke sant om: ”Det er sunt og godt å ha et sted å gå med det som er sant. Synd er veldig sant. Det at vi gjør synd. Vi er syndere. Evangeliet handler jo om at en bærer syndene våre.”

Det viktigste kirken gjør er i følge prest 2: ”å forkynne Kristus, forkynne hans komme, fordi det konstituerer kirken, hans død og oppstandelse, frelsen/.../I frelsen legger jeg at det er å stå opp med Kristus til et nytt liv”. Herav følger også det presten anser som kirkens største utfordring: ”å forkynne evangeliet på en troverdig og kommunikativ god måte/.../å kommunisere med den tiden vi lever i, treffe mennesker”. Presten beskriver vår tid som sekularisert og etterkristen, der få mennesker går regelmessig i kirken. I forsøk på å skape nye treffpunkter prøver menigheten å samle mennesker på nye måter. Trosopplæringstiltak som ”Lys Våken” for de yngre og uformelle sammenkomster for de eldre. Likevel kjenner presten på utfordringen mellom å skape attraksjon og å forkynne til omvendelse. ”På disse arenaene treffer vi også folk som er fremmed for kirken og for en del av forkynnelsen/.../det reiser spørsmålet om hvem forkynnelsen skal rette seg inn mot. Der blir vi litt gjetende som kirke. Vi vet ikke så mye om folks åndelig liv.”

5.10. Prest 3

Prest 3 vokste opp i en kultur som i stor grad var prisgitt naturen. Forståelsen av det overnaturlige framkom derfor gjennom en respekt for det man ikke kunne kontrollere. Under oppveksten var det vanlig med folk som hadde overnaturlige evner. På denne bakgrunn opplevde presten teologistudier i hovedstaden nærmest som et kultursjokk: ”- så kom jeg jo inn i en litt annen kultursfære, kan man si, og da var ikke dette noe som ble snakket om - og jeg fikk fort en følelse av at dette var litt primitivt og tilbakelagt stadium, sånn som vi i bøker leste om i Afrika”.

For prest 3 er overnaturlige opplevelser en naturlig del av kirkens tros- og hverdagsliv: ”Kirka bygger jo på et budskap som forutsetter at det finnes en gud, og det er jo i utgangspunktet noe overnaturlig, og vi tror på oppstandelsen fra de døde. Vi tror at Jesus helbredet syke”.

Likevel mener han at overnaturlige opplevelser ikke skal ha noen spesiell oppmerksomhet hverken i forkynnelsen eller i gudstjenesten. Etter hans mening skal forkynnelsen lede folk til et møte med det hellige. Han medgir at teologien lett kan preges av teori og tanker. Samtidig ser han det som viktig at mennesker får en opplevelse av det hellige. Her skiller presten mellom overnaturlige og grenseoverskridende opplevelser:

Når jeg går til gudstjeneste, og jeg for eksempel tar i mot nattverden, og inn i den mottakelsen av Jesu legeme og blod, så er det en grenseoverskridende opplevelse. Jeg krysser både tid, tom og sted. Det er ikke sikkert alle vil kalle det for overnaturlig opplevelse/.../Eller når jeg ber til gud, og har en opplevelse av trygghet, nærhet av det guddommelige, så er det det samme.

Presten vil heller ikke legge opp til at helbredelser skal skje i gudstjenesten. Han begrunner dette med fare for sensasjonstenkning som kan avspore fra det sentrale. Det sentrale beskriver han som: ” Ja, det er jo at vi er syndere som skal få våre synder tilgitt, og få leve i Guds nåde.”

Med hensyn til overnaturlige opplevelser blant mennesker i menigheten, har prest 3 ved flere anledninger blitt tilkalt i forbindelse med uro i hus. I slike situasjoner har presten valgt å be for huset og de personer som har vært tilstede der og da. Han har ikke henvendt seg til eller bedt for de døde personer som beboerne har beskrevet i huset. På spørsmål om hva kirken lærer om døde personer, svar han ”Ingen ting”; ”Når jeg tenker tilbake på studietida mi, så synes jeg jo at dette burde vi ha hatt som et tema, både for at vi som hadde vokst opp med litt

av dette i kulturen, kunne føle at vi kunne snakke om det, at dette ikke var noe hysj, tabu, farlig". Han nevner videre to ting som er viktig for kirka i møte med mennesker som har overnaturlige opplevelser: "For det første må vi ikke begynne med pekefinger å si at det der er ikke kristendom, eller det der er feil overnaturlighet/.../Så tenker jeg at vi må prøve å hjelpe den som har de overnaturlige opplevelser og knytte det opp mot gud og Jesu gjerning da slik at det gode de kan gjøre, eventuelt med sine evner, at de forstår det selv som en guds gave.

Prest 3 framholder det opprinnelige oppdrag, som det viktigste kirken gjør: "å formidle Jesu budskap om synd og nåde, om Guds rike, om frelse til mennesker". Med hensyn til kirkens største utfordring, henviser han til media: "Vi får jo stadig høre at kirken ikke er relevant for folk." Å være relevant handler for han om å være tydelig og synlig. I det legger han at folk ikke kan unngå å gå forbi uten å måtte gjøre et valg. Dessuten hevder han at kirken må "ta vare på den egenarten vi har, og ha en trygg identitet som kirke, at vi står der og har en tyngde i oss selv."

6. Analyse

I analysen vil jeg nærme meg meningsinnholdet hos de ulike intervjupersoner ut fra en tematisk inndeling. Gjennom elementer fra innholdsanalyse og narrativ analyse vil jeg sammenholde materialet med sikte på å finne tendenser, likheter og ulikheter. Her vil jeg forsøke å framstille opplevelse av relevans gjennom intervjupersonenes selvforståelse og virkelighetsforståelse. Under presentasjon av materialet har jeg fokusert blant annet på ”oppdraget” og på ”livssyn”. Opplevelse av hvorfor jeg er til og hvilken funksjon jeg har i forhold til mine omgivelser, forteller noe om personens selvforståelse. Livssyn beskriver i stor grad hvordan en person opplever virkeligheten rundt seg. Menneske skaper seg selv i samhandling med sine omgivelser. Dannelsen av individets selvforståelse og virkelighetsforståelse er således en kontinuerlig dialektisk prosess. Berger og Luckmann beskriver denne prosessen med begrepene eksternalisering, objektivering og internalisering. Avgjørende faktorer i denne sosialiseringprosessen er språk, tilgang på kunnskap, og hvilke instanser og institusjoner individet tillegger autoritet. På denne bakgrunn vil jeg se etter om variasjoner i selvforståelser og virkelighetsforståelser kan forstås med ulikheter i språk, kunnskap og autoriteter. Underveis i analysen vil jeg i noen grad bevege meg fra det tekstnære over mot å trekke inn teori på lavere nivå samtidig som jeg fører inn noen drøftingselementer.

I denne studien har jeg intervjuet 10 personer. Når jeg henviser til hele utvalget, omtaler jeg de som ”intervjupersoner”. Av utvalget inngår 3 prester. Når det henvises til de øvrige 7 intervjupersoner benytter jeg formuleringen ”informanter”.

6.1. Overnaturlige opplevelser og egenskaper

6.1.1. Forståelse av det overnaturlige

”Overnaturlige opplevelser” viser seg å være et begrep som de fleste har en umiddelbar og intuitiv forståelse av. Prestene i denne studien er her på linje med de fleste av informantene. Flertallet av intervjupersonene setter et tydelig skille der det naturlige, og det overnaturlige, tilhører to ulike sfærer. Til forskjell fra det naturlige beskrives det overnaturlige som noe som ikke kan kontrolleres eller fanges, noe som griper inn i de lovene vi vanligvis forholder oss til, og noe som knyttes til den åndelige verden som det kan være vanskelig å sette ord på. Denne forståelsen svarer godt til definisjonen til Cardena, Lynn and Krippner, som er referert innledningsvis (Cardena, Lynn and Krippner, 2000:29). Forståelsen trekker opp skille mellom

vanlige og uvanlige opplevelser der overnaturlige opplevelser avviker fra allmenn aksepterte virkelighetsforklaringer.

3 av informantene fraviker denne virkelighetsforståelsen ved å hevde at det ikke finnes noe overnaturlig. For dem er alt naturlig selv om enkelte fenomener ikke kan observeres med vanlige sanser. Informant 6 knytter forståelse av det overnaturlige til sin livshistorie. Allerede fra tidlige barneår hadde hun overnaturlige opplevelser. Hun hadde sin ”Shybert” eller skytsengel, som hun både snakket med, og gjorde livserfaringer sammen med. Av sine nære omgivelser ble hun av den grunn sett på som en drømmer. Hun opplevde også selv å være i sin lille verden, og forteller at hennes ”venn” vokste opp og ble stor sammen med henne. Hun møtte også døde personer fra hun var ganske liten. Dette var tildels skremmende opplevelser. I voksen alder har det overnaturlige blitt en stadig mer naturlig del av hennes liv med sterk innflytelse både på livsvalg og livssyn.

Når informanten ser tilbake på sin oppvekst, mener hun at den usynlige vennen hjalp henne med å tolke og forstå den virkeligheten hun opplevde. Dessuten var ”vennen” til stor trøst i savnet av nære voksne. Dette har påvirket både hennes virkelighetsforståelse og selvforståelse. Selv om omgivelsene formidlet at hun hadde en unormalt livlig fantasi, beholdt hun en selvforståelse av at hun selv hadde forutsetninger for å vurdere sine opplevelser som sanne og virkelige. Ønsket om å møte mennesker som hun kunne dele sine erfaringer med, førte henne bort fra kirka. Etter hvert fikk hun kontakt med et sjamanistisk miljø. Her møtte hun aksept for egne opplevelser. Dessuten fikk hun begreper som bidro til ny livstolkning og virkelighetsforståelse. Dette medførte også en bevisstgjøring på egne overnaturlige evner. Informanten forteller om en livsprosess med ulike autoriteter. På tross av motforestillinger både fra familie og kirke har egne opplevelser talt som en sterkere autoritet. Ny kunnskap tilførte henne både ny selvforståelse og virkelighetsforståelse. På denne bakgrunn har det sjamanistiske miljøet også blitt en ny autoritet i livet hennes.

Også informant 7 begrunner et naturlig forhold til det overnaturlige med opplevelser knyttet til tidlig barndom: *”Jeg har hatt det hele livet mitt, mamma har det, mormor har det. Jeg har det likedan. Min første opplevelse hadde jeg som unge, men de voksne ville ha bort Shybert, skulle skille mellom fantasi og virkelighet. Som små så fikk vi snakke med Shybert, men når vi ble større ble det plukket av fordi vi skulle ikke være en dysfunksjonell familie som snakket med oss selv.”* En livskrise i voksen alder bidro til at hun fikk kontakt med nye overnaturlige sider i seg selv. I denne situasjonen var det også ansatte i kirka som bidro til avklaring og ny

forståelse. Tanker og bilder som plutselig dukket opp på innsiden, skjønte hun etterhvert var guds meddelelser via den hellige ånd.

Her kan det virke som om de nære voksenpersonene under informantens oppvekst var lite kongruente. Selv om det overnaturlige var tydelig tilstede i familielivet, satte de voksne klare begrensninger for hvordan barna fikk lov til å leve dette ut. Oppveksten gav likevel en åpenhet for det overnaturlige som informanten har tatt med seg videre i livet. I voksen alder mener hun de overnaturlige opplevelsene var avgjørende, for at hun kom seg velberget gjennom en periode med sterkt press og stor påkjenning. Da hun ble sittende med mange spørsmål på bakgrunn av nye overnaturlige opplevelser, var det ansatte i kirka som bidro til ny virkelighets- og selvforståelse. Etter denne hendelsen gir informanten inntrykk av å tillegge både kirka og kristentroen større autoritet.

Også en av prestene gjør bruk av livsfortellinger for å beskrive sin forståelse av det overnaturlige. I Nord-Norge vokste han opp med at folk flest hadde et naturlig forhold til det overnaturlige. Overgangen til teologistudier i hovedstaden beskriver han som et kultursjokk på dette området. Her fanget han fort opp at overnaturlige fenomener var noe man helst ikke pratet om. Han oppfattet at fagmiljøet nærmest betraktet det overnaturlige som noe primitivt man hadde lagt bak seg. Dette formet både hans virkelighets- og selvforståelse ved at han tilpasset seg de rådende omgivelsene. Presten bekrefter konklusjonen fra Arne Bugge Amundsen sine arbeider. Fornuftens inntog i de vitenskapelige fagmiljøer på begynnelsen av 1800-tallet satte dype spor også i teologien. Til dels sterke røster i kirken koblet overnaturlige opplevelser med overtro, noe som kirken tok bestemt og tydelig avstand fra. Dette har påvirket teologiens forhold til det overnaturlige helt opp til vår tid (Amundsen 1997: 151).

Intervjumaterialet viser hvordan opplevelser former både selvforståelse og virkelighetsforståelse. De intervjupersoner som har mange og sjelsettende overnaturlige opplevelser, har et mer naturlig og integrert forhold til overnaturlige fenomener. Disse personene lever også nærmere på den overnaturlige virkelighet. De som derimot har få overnaturlige opplevelser, har en mer teoretisk og fragmentert forståelse av det overnaturlige. Prest 3 har vokst opp med et naturlig forhold til det overnaturlige. I voksen alder har han for egen del hatt færre overnaturlige opplevelser. Han gjør dessuten en differensiering mellom det han kaller overnaturlig og grenseoverskridende opplevelse. Da han som barn opplevde at broren hogde seg med øksa, og naboen kom og stoppet blødningen, var dette en overnaturlig opplevelse som han kunne observere med egne øyne. Når han i nattverden mottar Jesu legeme

og blod i form av brød og vin, så kaller han dette en grenseoverskridende opplevelse. At brød og vin i nattverden forvandles til Jesu legeme og blod, er noe som presten tror på, selv om han ikke kan observere det med sansene sine. Dette kan være uttrykk for en overnaturlig opplevelse som presten har vokst inn i over tid.

6.1.2. Forekomst overnaturlige opplevelser

I intervjuguiden hadde jeg ingen ferdig liste over ulike overnaturlige opplevelser. Jeg ønsket derimot at informantene så langt som mulig skulle sette ord på sine erfaringer på egne premisser. Informantene bruker da også svært ulike ord og begreper om sine overnaturlige opplevelser. Det var derfor utfordrende å finne egnede kategorier for å lage en matrise over informantenes forskjellige opplevelser. Mine data gir i liten grad grunnlag for å gjøre kvantitative beskrivelser. Likevel kan et oppsett over informantenes overnaturlige opplevelser vise tendenser og tyngdepunkt.

Overnaturlig opplevelse:		Informant: m=mann k=kvinne							Prest:		
		I 1m	I 2m	I 3m	I 4k	I 5k	I 6k	I 7k	P1m	P2m	P3m
Ser bilder/film	7	X	X	X	X	X	X	X			
Hører stemmer	6		X	X	X	X	X	X			
Opplever nisser	1		X								
Drømmer	7		X	X	X	X	X	X	X		
Bønn/bønnesvar*	8		X		X	X	X	X	X	X	X
Helbredelser	4		X		X		X	X		X	
Møter døde personer	6	X	X	X		X	X	X			
Engler, hjelpere	3					X	X	X			
Gudsnærvær/-opplevelse ²	6				X	X	X	X		X	X
Guds tiltale via Bibelord	4				X	X		X		X	
Energier	3		X				X	X			
Trommereiser	1						X				
Nær-døden-opplevelse	1						X				
Sum		2	8	4	7	8	11	10	2	4	2

Av 7 informanter er det 4 kvinner og 3 menn. Alle prestene er menn. Ved summering av ulike typer overnaturlige opplevelser har kvinnene flere slike opplevelser enn mennene. 4 kvinner

² Under kategorien bønnesvar har jeg samlet informantenes ulike opplevelser av å få budskap fra makter utenfor dem selv.

har i gjennomsnitt 9 ulike typer overnaturlige opplevelser, mens totalt 6 menn har et gjennomsnitt på 3,6. Holder vi prestene utenfor, har de resterende 3 mennene et gjennomsnitt på 4,6 ulike overnaturlige opplevelser. Tallene viser blant annet at informantene har flere og større bredde i sine overnaturlige opplevelser enn det prestene har. Dette har delvis sin årsak i at kriteriet for utvelgelse av informanter var at de hadde overnaturlige opplevelser. For prestene var kriteriet kun at de var prest på Sør-Helgeland.

Den vanligste overnaturlige opplevelse blant intervjupersonene sett under ett er ulike varianter av bønnesvar. Bønnesvar forekommer hos samtlige prester samt hos 5 av informantene. Blant informantene er den vanligste overnaturlige opplevelsen å se bilder for sitt indre øye. I den forbindelse er det også flere som hører stemmer. Enkelte ganger kan bildene bevege på seg som på video. Mange av informantene har også hatt overnaturlige opplevelser på bakgrunn av drømmer. Dette gjelder også en av prestene.

6 av 7 informanter har hatt opplevelser med døde personer. Ingen har hatt dirkede opplevelser med engler, men flere har hyppig kontakt med det de kaller lysengler. 2 av informantene opplever at åndene til døde personer viser seg i form av lysengler. En kaller dette fenomenet gjengangere eller spøkelses. En av informantene omgås lysengler til daglig der de kommuniserer om det meste. Hun kan også spørre de til råds. En annen av informantene beskriver opplevelse av nisser i nesten samme ordelag. 3 av informantene, samt en av prestene, opplever at Bibelordet taler til dem på en overnaturlig måte. Halvparten av intervjupersonene har opplevd helbredelse fra sykdom, enten for egen del eller i kontakt med andre. En av informantene har vært på trommereise som er en visjonsåpenbaring i våken tilstand, guidet av en sjaman. Denne informanten har også hatt to nær-døden-opplevelser.

6.1.3. Forekomst overnaturlige egenskaper

Forekomst overnaturlige egenskaper:

Overnaturlig opplevelse:	Informant: m=mann, k=kvinne							Prest:		
	I 1 m	I 2 m	I 3 m	I 4 k	I 5 k	I 6 k	I 7 k	P 1m	P 2m	P 3m
Synsk/varsler/drømmer		X		X	X	X	X	X		
Helbrede/varme hender						X				
Fjerner skyer		X								
Sum:	0	2	0	1	1	2	1	1	0	0

5 av informantene har opplevd en eller flere ganger å forutse hendelser. Bare 2 av informantene opplever at dette skjer ofte. Begge understreker likevel at den synske evnen er forutsigelse som bare dukker opp uten at de selv kan styre det. Som en av informantene sier: ”Du kan ikke få lotto-tallene av meg”. Noen av intervjupersonene får forvarsel gjennom drømmer. Dette gjelder også en av prestene. Bare en av informantene gjør bruk av varme hender for å helbrede andre personer.

Ser vi på forekomst i forhold til kjønnsfordeling, ser vi samme tendens som under overnaturlige opplevelser. 4 kvinner har i gjennomsnitt 1,25 overnaturlige egenskaper, mens 6 menn har et gjennomsnitt på 0,5. Mennene fordeler seg med 3 informanter som i gjennomsnitt har 0,67 overnaturlige egenskaper. Ikke overraskende scorer prestene også lavest her med et gjennomsnitt på 0,33. Imidlertid er det viktig å tilføye at utvalget i min undersøkelse er svært begrenset. Dessuten har jeg gjort få funn når det gjelder forekomst av overnaturlige evner.

6.2. Det overnaturliges plass i kirke og menighetsliv

Hvilken plass det overnaturlige har i gudstjeneste og menighetsliv, forteller noe om kirkens og prestenes virkelighetsforståelse. Blant intervjupersonene, er det prestene som har færrest overnaturlige opplevelser. Likevel henviser de til at kristentroen bygger på overnaturlige forutsetninger som jomfrufødsel og oppstandelse fra de døde. De hevder også at det overnaturlige ligger mellom linjene i det meste av det kirka sier og gjør. Prestene refererer her til hendelser, som de forholder seg til som sann virkelighet, selv om det ikke er selvopplevd for egen del. Det preger da også hvordan de forholder seg til det overnaturlige. Mens informantene beskriver sitt forhold til det overnaturlige ved å fortelle sine personlige opplevelser, formidler prestene i langt større grad sine tanker om det overnaturlige. I løpet av intervjuet bruker en av prestene formuleringene ”jeg tenker at”/”så tenker jeg” 36 ganger når han skal sette ord på sitt eget og kirkens forhold til det overnaturlige. Ingen av informantene bruker denne formuleringen.

Prestene er enige om at kristentroen og gudstjenesten foregår innenfor rammen av det overnaturlige. De hevder derfor at det burde være naturlig for en kristen person å ha overnaturlige opplevelser både i dagliglivet og i gudstjenestefellesskapet. For noen av prestene er det et tankekors, at dette likevel ofte ikke er tilfellet. De gir også uttrykk for at de i liten grad vet om mennesker i menigheten har overnaturlige opplevelser. Det kan være uttrykk for at det overnaturlige i liten grad er et tema i menighetene. Prest 3 bekrefter dette ved at han mener det overnaturlige ikke skal ha spesiell fokus verken i forkynnelsen eller som hendelser

i gudstjenesten. Han begrunner dette med fare for at det kan ta oppmerksomheten bort fra det sentrale budskapet, som er at mennesket som tilgitt synder, får leve i Guds nåde.

Selv om prestene har noe ulik tilnærming til det overnaturliges plass i kirken, gir samtlige prester uttrykk for at de vet lite om hva som rører seg blant folk i egen menighet. Dessuten høres det ut som om prestene har virkelighetsforståelser med synspunkter som er vanskelig å forene. På den ene siden hevder prestene at overnaturlige opplevelser er naturlig for en kristen person. Samtidig mener enkelte at det blir feil å gi det overnaturlige plass i forkynnelsen eller gudstjenesten. Gjenspeiler dette at kirka henger fast i gamle holdninger der man koblet overnaturlige opplevelser med overtro? (Amundsen 1997: 151). Er kirken fortsatt preget av Luther og Calvin, som hevdet at miraklenes tid var forbi? (Gilhus 1997: 134). Eller møter kirken overnaturlige opplevelser med usikker taushet, fordi kirka ikke selv har avklart hvordan man skal møte slike fenomener?

Den danske undersøkelsen ”Tro i lære” påpeker folkekirkens bluferdighet omkring åndelige spørsmål. Mennesker med spirituelle erfaringer etterlyser at kirka lytter til dem. Dessuten etterspør de rom for å gjøre nye erfaringer i tråd med sine åndelige lengsler. I mangel på åndelige veiledere i kirken søker mange til nyreligiøse miljøer (Christensen m.fl, 2008:31). I undersøkelsen ser det ut til at folk forlater kirken på bakgrunn av ulike virkelighetsforståelser. Mitt materiale viser at prestene har færre overnaturlige opplevelser enn de øvrige intervjupersonene. Dessuten gir samtlige prester uttrykk for at teologistudiet var mangelfullt i forhold til å utruste dem til å møte en overnaturlig virkelighet. På denne bakgrunn er det heller ikke overraskende at prestene opplever det vanskelig å møte folks opplevelser på områder de selv ikke har erfaring. En naturlig konsekvens av dette er trolig at folk med overnaturlige opplevelser i mange tilfeller møter mangel på forståelse i kirka. Informant 5 bekrefter denne antakelsen. Hun har gjort flere forsøk på å dele sine overnaturlige erfaringer med prester. Likevel opplever hun å ikke få kontakt. På denne bakgrunn opplever hun kirka som overfladisk, og hun konkluderer med at det er ikke er plass for henne og det hun står for.

6.3. Forhold til omgivelsene

6.3.1. Informantenes forhold til omgivelsene

Mange av informantene har opplevelser av å bli latterliggjort eller ikke tatt på alvor med hensyn til sine overnaturlige opplevelser. Dette oppgis som den viktigste grunnen til at de er svært tilbakeholdne med å snakke åpent om sine erfaringer. Noen av informantene holder sine

overnaturlige opplevelser stort sett for seg selv. De fleste derimot, utveksler erfaringer med enkeltpersoner, som de etter hvert har opparbeidet trygghet til. Ingen av informantene deltar i formelle nettverk med andre personer som har overnaturlige opplevelser. De av informantene som har overnaturlige egenskaper, driver ikke oppsøkende virksomhet. Derimot stiller de seg til rådighet når de blir etterspurt. Også på dette området beskriver informantene hvordan de forholder seg til seg selv og sine omgivelser gjennom livsfortellinger. Flere gir uttrykk for at de har brukt mange år på å bli trygg på sine overnaturlige opplevelser. Selv om noen ser på seg selv som litt annerledes, er det ingen som beskriver seg selv i negative ordelag.

Vinklingen er heller at de er litt spesielle på en positiv måte. De har noen egenskaper og evner som ikke alle andre har. Selv om de har møtt skepsis fra sine omgivelser, har de aldri sluttet å tro på sine opplevelser som virkelige. Her er det informantenes egne opplevelser som framstår som autoritet.

I rapporten "Religion i dagens Norge" er Nord-Norge den landsdelen som scorer høyest på flest religiøse karakteristika. Her finnes størst andel mirakeltroende både når det gjelder folk som identifiserer seg med kirka, og blant de som står utenfor (Botvar/Schmidt 2010:58). Andre undersøkelser bekrefter også landsdelens åpenhet i forhold til overnaturlige fenomener (Lundestad 2000). I min studie gjenkjennes dette ved at det var lett å finne informanter til oppgaven. På den annen side har de fleste informantene opplevelser av å ha blitt møtt med skepsis og avvising fra personer i lokalmiljøet med hensyn til overnaturlige opplevelser. Dette kan si noe om at åpenhet kan slå i flere retninger. Her kan nok toleransen variere med egen opplevelseshorison. Dessuten kan åpenhet også senke terskler for formidling av skepsis og eget ståsted.

6.3.2. Informantenes forhold til kirka

For å få svar på informantenes opplevelse av relevans, fikk de flere spørsmål angående deres relasjon til og erfaring med Den norske kirke. To av informantene hadde ikke hatt noen kontakt med kirka. Dette stod i forhold til deres livssyn, der de mente det overnaturlige ikke hadde noe særskilt med gud eller kristen tro å gjøre.

De to informantene med flest overnaturlige opplevelser har begge et anstrengt forhold til kirka. Den ene grunngir dette med erfaringer fra barndom og ungdomsår. Under oppveksten opplevde hun den lokale kirka som striks og rigid. Da hun senere fikk bekreftet disse opplevelsene i et kristent ungdomsmiljø, tok hun avstand fra kirka. I stedet søkte hun kontakt med miljøer der hun fant åpenhet og gehør for egne overnaturlige opplevelser. Likevel har

hun beholdt sin kristne barnetro parallelt med andre religiøse orienteringer. Den andre informanten har gjennom sitt voksne liv gjort seg mange dårlige erfaringer i møte med kirka. I stedet for åpenhet og imøtekommelse opplever hun at kirka har møtt hennes overnaturlige opplevelser med overfladiskhet og uforstand. Hun opplever videre at kirkas liturgi er for spesielt interesserte. I stedet for å styrke fellesskapet, mener hun kirkas gudstjenesteform står i fare for å skape avstand til menigheten. Hun beklager dette, fordi hun mener folk har behov for et sted der de kan bli møtt på sine åndelige behov. Likevel fastholder hun sin kristne tro. Begge oppsummerer med at det ikke er plass for dem i kirka. Sistnevnte går likevel i kirka av og til.

To andre av informantene har høstet både gode og mindre gode erfaringer i kontakt med Den norske kirke. Med hensyn til deres overnaturlige erfaringer har de begge fått viktig hjelp og avklaring i avgjørende livsfaser. Begge knytter dette til enkeltpersoner i kirka. På den annen side har de også gjort seg mindre gode erfaringer, der de har blitt møtt med manglende åpenhet og forståelse fra kirkas side.

Funnene i mitt materiale har samme tendens som konklusjonene i den danske undersøkelsen ”Tro i tiden”. Her har man intervjuet personer som har erfaringer fra både kirkelige og nyreligiøse miljøer. Mange gir uttrykk for at kirka har blitt for dogmatisk, og at gudstjenesten har blitt for rasjonell. Man etterlyser mer kroppslighet som appellerer til sansene, der man også gir plass for åndelige erfaringer. (Møllerup-Degn, Lars mfl, 2008: 34.)

De fleste av informantene i mitt materiale har møtt manglende åpenhet og forståelse fra kirka i forhold til sine overnaturlige opplevelser. Men heller ikke føringer fra øvrighetspersoner og en formell samfunnsinstitusjon, har medført avgjørende korreksjon i informantenes selvforståelse eller virkelighetsforståelse. Forsker Pål Kjetil Botvar henviser til at vi lever i en tid der menneskers liv splittes opp i stadig flere fragmenter. Stilt overfor nye utfordringer kan mange oppleve at institusjoners formidling av religion gir et for smalt spekter av handlingsalternativer. I mangel av ferdige alternativer søker individet selv etter nye og tilpassede løsninger. Dette medfører også en individualistisk tilnærming til religion, der hver enkelt søker å finne ut hva som er rett, hva man vil tro og hva man vil stå for. Det kan se ut som om dette beveger seg i retning av sterkere bånd mellom liv og lære; ”*Jeg står for det som jeg kjenner fungerer for meg.*” Botvar hevder individualisering ikke nødvendigvis svekker religion, men autoritet overføres fra institusjoner til individer. Han konkluderer med at

sekulariseringen har ført til en forskyvning av autoritet, der presteskap og hellige skrifter ikke lenger tillegges avgjørende betydning. (Botvar/Schmidt 2010:13).

Under overskriften ”Nyreligiøsitet som motkultur”, hevder Notto R. Telle at kirka får som fortjent. Mange forsvinner fra kirka i søken etter noe mer og bedre. Telle påstår derfor at kirka befinner seg i en krise. Også på bakgrunn av egne erfaringer spør han: *”Hva må skje i kirken for at vi skal føle at den har rom for vår egen livsopplevelse, våre egne drømmer og erfaringer?”* (Telle 2000:281). Flere av informantene i denne undersøkelsen har sammenfallende synspunkter og erfaringer med Telle. Informantene har klare formeninger om hva de savner i kirka, og hva slags kirke de ønsker seg. De fleste etterlyser en kirke med større åpenhet og forståelse for det overnaturlige. Noen ønsker også større romslighet for å gjøre åndelige erfaringer. En synes kirka er for opptatt av sine egne ord, og etterlyser sammenhenger der flere kan komme til ordet. Hun mener det er en av grunnene til at folk heller treffes på puben enn å gå i kirka.

6.3.3. Prestenes forhold til omgivelsene

Ved utgangen av 2010 var om lag 80% av det norske folk medlemmer i Den norske kirke. Prestene er ansatt for å betjene denne medlemsmassen på ulike måter. I tillegg til kasualia som dåp, konfirmasjon, vielser og begravelser, er prestene pålagt oppgaver i forhold til forkynnelse og trosopplæring, sjelesorg og diakoni. Dersom den lokale kirke skal utføre sitt oppdrag, er de ansatte avhengig av å ha omfattende utveksling og kommunikasjon med sine nære omgivelser. I denne studien ble ikke prestene direkte spurt som kirkas forhold til omgivelsene. Men på spørsmål om hva som er kirkas viktigste oppgave og største utfordring, berører prestene ulike aspekter ved kirkas relasjon til lokalmiljøet. Hvordan prestene oppfatter sine omgivelser, er på mange måter uttrykk for deres virkelighetsforståelse.

Prest 1 beskriver et lokalmiljø der menneskene har sluttet å gå i kirken. Dette opplever han dels som passivitet, dels som aktiv avstandstaken. Selv undres han på om folk unngår kirka på grunn av dårlige erfaringer. Prest 2 beskriver en menighetssituasjon der man gjennom nye arbeidsformer forsøker å tilpasse både budskapet og formidlingen til nye målgrupper. Han gir uttrykk for at det er vanskelig å finne ny retning når han vet lite om hva folk i menigheten etterspør. For egen del opplever han tilpasningen utfordrende, sett i forhold til å videreføre en tydelig forkynnelse. Prest 3 hevder kirkas største utfordring er å være relevant i forhold til sine omgivelser. Han mener kirka best møter denne utfordringen ved å male sitt budskap i så sterke farger at alle som går forbi, stopper opp og må gjøre sine valg.

Samtlige prester har en selvforståelse av at kirka må være relevant i forhold til sine omgivelser. Prestene har likevel noe ulik forståelse av virkeligheten rundt seg. Dette kan grunne seg i at lokalsamfunnene faktisk er forskjellige. På den annen side kan det også ha sin årsak i at prestene oppfatter og vektlegger samfunnsmekanismer og -fenomener på ulike måter. Uansett framkommer ulikhetene ved at prestene møter utfordringene på forskjellige måter. Prest 1 har ingen tydelig retning for å møte problemet med svak kirkesøkning. Prest 2 gjør seg nye erfaringer gjennom å teste ut nye arbeidsformer. Prest 3 sverger til at kirka må framstå med tilstrekkelig tydelighet, slik at ingen kan unngå å se den og måtte ta stilling. For å beskrive hvordan kirka skal være relevant bruker presten her et bilde som beskriver en situasjon der kirka betraktes utenfra, og der det ikke foregår noen direkte kommunikasjon mellom betrakter og det som betraktes. Dette inntrykket bekreftes ved at prestene synes de vet lite om de åndelige behovene til menneskene i deres målgruppe. I mangel av konkret informasjon om målgruppene virker det som om kirka i noen grad gjetter seg til behov og virkemidler. Alternativt fortsetter man i gamle spor med små justeringer. Som nevnt tidligere, er kirka avhengig av utstrakt kommunikasjon med omgivelsene for å utføre sitt oppdrag. I forhold til ønsket om å være relevant virker det som kirka famler i mangel på kommunikasjon. Det man ikke vet noe om, kan man heller ikke forholde seg til. På denne bakgrunn kan man spørre om kirkas virkelighetsforståelse begrenses av mangelfull kjennskap til de målgrupper arbeidet retter seg mot?

6.4. Oppdraget

Under overskriften ”oppdraget” har jeg forsøkt å innhente informasjon om hvordan intervjupersonene forstår seg selv i forhold til sine omgivelser. Informantene ble spurt om hvorfor, og eventuelt i hvilken hensikt, de hadde overnaturlige opplevelser og egenskaper. De fikk også spørsmål om hva de opplevde som viktigst i livet sitt her og nå. Prestene ble spurt om hva som er kirkas viktigste oppgave. Dessuten fikk de spørsmål om hva de mente var kirkas oppgave i møte med personer som har overnaturlige opplevelser.

6.4.1. Informantenes selvforståelse

Bare en av informantene har ikke gjort seg tanker om bakenforliggende forklaringer med hensyn til overnaturlige opplevelser. En annen av informantene hevder å ha overnaturlige evner i den hensikt å kunne kommunisere med universets bevissthet. I hans virkelighetsforståelse utgjør det overnaturlige en rekke av sfærer og himler der gudene opptrer i form av energier. 4 av informantene forstår sine overnaturlige opplevelser som ulike

åpenbaringer av den kristne gud. To av disse utelukker heller ikke andre guder og makter i sine virkelighetsforståelser. De av informantene som har overnaturlige evner, opplever dette som gaver de har fått for å hjelpe andre mennesker. En har varme hender som kan lindre smerte. Hun mener hun har fått denne gaven for å hjelpe andre. En annen forstår åpenbaringer gjennom drømmer og visjoner på samme måte. Informant 5 knytter guds hjelp og meddelelser til sine gode intensjoner. Innsyn i den overnaturlige verden er noe hun vil bruke for å hjelpe andre.

2 av informantene opplever at deres overnaturlige evner har gitt dem avgjørende hjelp i vanskelige livssituasjoner. Den ene henviser til en situasjon med samlivsbrudd. Hendelsen bidro dessuten til å tydeliggjøre hennes overnaturlige egenskaper. Den andre refererer til traumatisk tap av nære familiemedlemmer. Også for ham har opplevelsene åpnet en ny åndelig dimensjon. Disse funnene har paralleller til den danske undersøkelsen ”Tro i lære”. Her viser de fleste av samtalepartnerne til personlige kriser, frustrasjoner eller anfektelser som avgjørende for deres åndelige utvikling og veivalg. (Christensen mfl. 2008:9)

På spørsmål om hvordan informantene forstår sine overnaturlige opplevelser, svarer 6 av 7 informanter med fortellinger fra sine egne liv. I første hånd kan mange av de overnaturlige opplevelsene virke merkelige og uforståelige på informantene. Flere har imidlertid fått forklaringer gjennom hendelser som har skjedd i ettertid. Her dreier det seg om drømmer og visjoner som senere får sin bekreftelse i det virkelige liv. Informantene forteller om hvordan hendelsene på ulike måter har formet deres forståelse av seg selv i samhandling med sine omgivelser. To av informantene forteller at kirka har bidratt positivt i denne prosessen. To andre har opplevd det motsatte. En av disse har derimot fått god hjelp av en sjaman til å forstå seg selv og sitt oppdrag. Dette omfatter blant annet egenskapen med varme hender, og overbevisningen om at hun har arvet denne gaven fra sin avdøde bestefar.

På spørsmål om hva informantene opplever som viktigst i livet sitt, er de fleste opptatt av relasjoner. Mange nevner omtanke for at familie og venner skal ha det bra og komme seg fram her i livet. Flere er også opptatt av egen gudsrelasjon og familiens frelse. En av informantene er mest opptatt av å få mer kunnskap og innsikt.

6.4.2. Prestenes selvforståelse

Prestene fikk spørsmålet ”Hva er det viktigste kirken gjør?” Svarene fra prestene har her naturlig nok en litt annen karakter enn informantenes svar på spørsmålet om hva som er viktigst i livet deres. To av prestene henviser her til sitt ordinasjonsløfte om å forkynne frelsen

i Kristus. Også den tredje presten henviser til oppdraget han har fått om å forkynne Jesu budskap om synd og nåde. Ved første øyekast gir prestene et formelt svar som i mindre grad bærer preg av personlig opplevd livsfortelling. Men ved nærmere ettersyn gir prestene uttrykk for hva som i størst grad har formet deres selvforståelse. Ikke overraskende har de blitt formet av utdanning og tjenestekall der deres lojalitet ligger hos oppdragsgiver. Mer påfallende er det kanskje at ingen av prestene berører hvem dette budskapet retter seg mot og hvordan budskapet skal formidles. På spørsmål om hva som er viktigst i livet til informantene, svarer de fleste omtanke for familie og venner. Selvfølgelig kan man si at prestenes engasjement for menneskers frelse i høyeste grad viser omtanke for deres ve og vel. Likevel er det noe underlig at en kirke som har en klar diakonal målsetting, ikke nevner mellommenneskelige relasjonelle perspektiver som del av sin viktigste oppgave. Noe av dette kan kanskje forklares ved spørsmålsstillingen. Dersom prestene hadde fått spørsmål om kirkens viktigste oppgaver, hadde prestene kanskje fokusert på flere områder av kirkens virksomhet. Diakoniplanen sier Den norske kirke forstår seg selv som en tjenende kirke. Denne selvforståelse kommer til uttrykk gjennom kirkas arbeid for nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. Diakonien har, ifølge kirka selv, et spesielt ansvar der få eller ingen bryr seg. (Kirkerådet 2007:4). Dette er relasjonelle verdier som ligger tett opp til det informantene i denne oppgaven uttrykker behov for. Prestene formidler derimot en selvforståelse der man i større grad er opptatt av å formidle frelsen i Kristus. Dette kan kanskje tilskrives at prestene, gjennom ordinasjonsløftet, er tillagt et særskilt ansvar for forkynnelsen.

Flere av informantene har en selvforståelse av at deres overnaturlige opplevelser og egenskaper er gaver de har fått for å hjelpe andre. Også kirka har en selvforståelse av å skulle hjelpe andre mennesker. Dette framkommer blant annet gjennom kirkens diakonale målsettinger. Informantenes perspektiv om at overnaturlige egenskaper er egnede redskaper for å hjelpe andre, framkommer ikke i prestenes virkelighetsforståelse.

6.4.3. Kirkas oppgave i møte med mennesker som har overnaturlige opplevelser

To av prestene gir uttrykk for at de har svært begrenset erfaring i forhold til overnaturlige fenomener. Dessuten har de gått gjennom 7 års teologistudium nærmest uten å berøre temaet. Det har da også preget deres tilnærming til det overnaturlige. I utgangspunktet ønsker de å møte mennesker som har overnaturlige opplevelser med åpenhet og dialog. Men i møte med uttrykk som oppleves fremmede, har de kjent på usikkerhet og famling. Begge etterlyser de en tydeligere lære fra kirkas side med liturgier og redskaper som hjelpemidler i møte med det

overnaturlige. Prest 1 mener mangel på tydelig teologi fra kirkas side, har medført at mange mennesker med overnaturlige opplevelser har blitt avvist. Prest 2 opplever at det er få mennesker i menigheten som tar kontakt vedrørende overnaturlige opplevelser. Likevel tror han slike fenomener er ganske utbredt blant folk. Prest 3 har lengst fartstid av prestene. Dessuten har han med seg et naturlig forhold til det overnaturlige på bakgrunn av oppvekst i landsdelen. Dette kan forklare at han i liten grad beskriver egen usikkerhet i møte med overnaturlige fenomener. Han gir også inntrykk av å være mindre opptatt av det overnaturlige enn de andre to prestene. Dette framkommer blant annet ved at han mener slike fenomener ikke skal ha spesiell plass verken i gudstjenesten eller i forkynnelsen. Prestenes tilnærming til overnaturlige fenomener er i noen grad preget av mangel på erfaring. Når heller ikke utdanningsinstitusjonen har utfylt deres erfaringshorisont, føler de seg vingeklippet i møte med en overnaturlig virkelighet.

I møte med overnaturlige uttrykk har samtlige prester en selvforståelse der de ser det som sin oppgave å bidra til en kristen livstolkning. Her er det prest 3 som formulerer seg tydeligst: *“...prøve å hjelpe den som har de overnaturlige opplevelser, og knytte det opp mot gud og Jesu gjerning da, slik at det gode de kan gjøre, eventuelt med sine evner, at de forstår det selv som en guds gave.”* Virkelighetsforståelsen i dette er at presten ser overnaturlige egenskaper som guds gave ved å knytte det opp mot gud og Jesu gjerning. Prest 1 og 2 har samme selvforståelse i forhold til oppdraget, men med en noe annen innfallsvinkel. De henviser til en virkelighetsforståelse der det finnes både gode og onde åndsmakter. I møte med overnaturlige uttrykk ønsker de å hjelpe mennesker å orientere seg i denne polariseringen. Men å gi slik hjelp oppleves vanskelig når de selv ikke vet å tolke fenomenene.

Blant informantene er det bare en som gjengir en virkelighetsbeskrivelse med onde og gode åndsmakter. De øvrige informantene forholder seg også til ulike åndsmakter, men deres forståelse omfatter ikke tilsvarende polarisering. Med hensyn til åndsmakter framkommer her tydelige forskjeller i virkelighetsforståelse mellom prestene og de fleste informantene.

Prestene uttrykker en selvforståelse der de ser det som sin oppgave å hjelpe mennesker med overnaturlige opplevelser gjennom en kristen livstolkning. Spørsmålet er da i hvilken grad folk har gjenkjennelse i møte med kirkas selvforståelse og virkelighetsforståelse. Mange av informantenes overnaturlige opplevelser fortelles uten noen form for tolkning. I mange tilfeller virker det som de heller ikke etterspør tolkninger og forklaringer. I den grad de har tolkninger, er det ofte noe som har kommet til dem som en overbevisning eller bekreftelse i

ettertid. Jorun Lunestad gjør langt på vei de samme funn i sin undersøkelse vedrørende religiøsitet i Nord-Norge. Det store flertall i studien innfører seg med at det forekommer overnaturlige fenomener, uten at de nødvendigvis har noen forklaring på det. Overnaturlige fenomener som varsler og runer, er de fleste fortrolige med. Lunestad konkluderer med at mange i sitt materiale lever godt uten rasjonelle forklaringer på det overnaturlige, og at dette er uttrykk for at de forholder seg naturlig til det overnaturlige. (Lunestad 2000:181).

I den danske undersøkelsen "Tro i tiden", framkommer det som et problem at Folkekirken har svak spirituell forståelse og praksis. I kontakt med kirka erfarte mange at man lett snakket forbi hverandre. Når de tok kontakt på bakgrunn av spirituelle opplevelser, opplevde mange å bli møtt av en kirke som fokuserte på dogmatisk innhold. (Mollerup-Degn, Lars mfl, 2008: 34). Prestene i min undersøkelse bekrefter disse funnene ved at de gir uttrykk for en selvforståelse, der det er viktig å tolke og forklare. På denne bakgrunn kan man spørre hvem det er som har størst behov for rasjonelle forklaringer? Om det er personene som henvender seg vedrørende overnaturlige opplevelser, eller om det er kirka og presteskapet?

I den danske undersøkelsen peker flere på at luthersk teologi har bidratt til å innsnevre kristendommens trosuttrykk. Teologien appellerer mer til hjerne enn til hjerte. I søken etter mer kroppslighet, sanslighet og erfaring, har mange latt seg inspirere av den ortodokse og den katolske kirke. (Christensen mfl, 2008:18). Det er grunn til å tro at tilstanden i den lutherske kirke i Norge, ikke fraviker vesentlige fra den danske. Uansett er det mange sammenfallende funn i min studie, sammenlignet med de to danske undersøkelsene.

I denne sammenheng er det også grunn til å trekke inn Chans kategorisering av ulike religioner etter spiritualitetskjennetegn. Blant ulike uttrykksformer av kristendom, scorer protestantisk kristentro lavest med hensyn til spiritualitet, og ender i kategori for de ordbaserte religioner. Romersk-katolsk kristendom er å finne blant de ritualbaserte religioner, mens ortodoks kristendom befinner seg blant de visjonsbaserte. I mitt materiale er det en informant som har hentet mye inspirasjon fra sjamanisme. Chan plasserer denne retningen blant de energibaserte religioner. Ifølge Chan kommer den ordbaserte spiritualiteten i krise i en postmoderne tid da folk ikke lenger etterspør orden, hierarki, rasjonalitet og moralforskrifter. I stedet lengter mennesker etter mer åndelighet og kroppslighet, etter opplevelse og ekte inkarnert liv. (Mollerup-Degn mfl 2008:34.) Når ulike varianter av kristen tro, scorer svært ulike med hensyn til spiritualitetskjennetegn, er det grunn til å etterspørre årsak. Når det teologiske grunnmaterialet stort sett er det samme, er det påfallende at ulike kirker innenfor

samme religion, praktiserer svært forskjellige trosuttrykk. Grunner også dette seg i ulike virkelighets- og selvforståelser? Har tidens språk, tilgang på kunnskap og de til enhver tid gjeldende autoriteter formet kirkene med ulik trospraksis? Gjennomgående for informantene i min oppgave er at egne erfaringer ligger til grunn for deres livssyn og virkelighetsforståelse. Prestene derimot støtter seg til kirkas livsfortolkninger og sannhetsbeskrivelser. Flertallet av informanter gir derfor uttrykk for at de har opplevd kirka som lite relevant i møte med egne overnaturlige opplevelser. De etterspør derfor mer spiritualitet i kirken med rom for å gjøre egne åndelige erfaringer.

6.5. Livssyn

For å få relaterbar informasjon om intervjupersonenes virkelighetsforståelse, stilte jeg ulike spørsmål om deres livssyn og trosinnhold. For å forberede meg på å møte et sammensatt religiøst landskap, tok jeg utgangspunkt i ideer og temaer fra den danske undersøkelsen ”Tro i tiden”. I løpet av intervjuene la jeg til begreper som intervjupersonene nevnte på eget initiativ. I denne analysen vil jeg ta for meg de meste sentrale begrepene som gir grunnlag for å sammenholde intervjupersonenes virkelighetsforståelse.

6.5.1. Gudsbilde

Det som i størst grad skiller intervjupersonene med hensyn til gudsoppfatning, er om det finnes én eller flere guder. Prestene forholder seg til at det finnes bare én gud. To av informantene følger prestene på dette punktet. Flere av informanter har en virkelighetsforståelse der det eksisterer flere guder. En beskriver gudene som energier og høyere grad av bevissthet. En annen hevder gud sitter på toppen av et hierarki med guder som Buddah, Allah og Jesus under seg. At de 5 store religionene er uttrykk for ulike veier til samme gud, mener hun bekreftes gjennom at de har samme budskap. Informant 6 følger tett på og hevder at alle religioner kommer fra en og samme plass. Hun mener mennesket tilpasser seg omgivelsene og derfor utvikler ulike religiøse uttrykk avhengig av kultur.

De tre sistnevnte informantene fraviker til dels betydelig i virkelighetsforståelse sammenliknet med prestenes gudsforestilling. To av disse er likevel tydelig på at de også bærer med seg en kristen tro. En av informantene forteller at hun har ett ben i sjamanismen og ett i kristentroen. Dette er viktig for henne når hun bruker sine overnaturlige egenskaper. Med en slik virkelighetsforståelse kan det være vanskelig å oppnå en god dialog med kirka. I følge Notto R. Telle er religionsblanding noe som kirka og prestene har hatt lite til overs for. Telle

henviser til nyreligiøsitet og alternativ spiritualiteten som stort sett tar det religiøse mangfoldet som en selvfølge. Derfor har de heller ikke problemer med å integrere ulike tradisjoner etter behov. Slik Telle oppfatter det, virker dette bare frastøtende og problematisk for kirka. Telle påpeker at kirka her glemmer sin egen historie, der kristendommen også har blitt formet gjennom en synkretistisk prosess. (Telle 2000:294)

6.5.2. Frelsesforståelse

Ulikheter i gudsforestilling gjenspeiler seg også i frelsesforståelse. I sine formuleringer knytter prestene frelsen til Jesu soningsverk på korset: ”Jesus bærer syndene våre”, ”i nåde får vi leve som tilgitte syndere”, og ”Gud som drepte seg selv for menneskene”. Bortsett fra en, har alle informantene en frelsesforståelse. Bare to av informantene deler kirkens virkelighetsforståelse av frelsen. Selv om flere av de andre også bekjenner kristentro, nevner ingen av disse Jesus i forbindelse med frelsen. De fleste av informantene opplever frelsen som en vekstprosess. Her benyttes formuleringer som å ”vokse i visdom og innsikt”, ”gå opp i åndelighet” og ”få lønn for gode gjerninger”. To hevder frelsen oppnås når vi er på høyde med gud. Dette skjer først etter utallige reinkarnasjoner.

Flertallet av informantene beskriver frelsen som en prosess, der mennesket vokser i visdom og kunnskap. Et slikt menneskesyn er i følge prest 2 ubibelsk:

Identitet og selvutvikling i Bibelsk forstand innebærer at en vekst oppover også er en vekst nedover, og en utvikling av et avhengighetsforhold til Kristus, og hvor jeg også får se mer av min synd/.../alt bare skal gå oppover, økonomien vokser og mye av moderne religiøsitet har en slik forståelse av hvordan mennesket utvikles, og blir mer og mer bevisst, større og større bevissthetsnivå. Mens det Bibelske perspektivet er at Kristus vokser i meg, men Han gir seg til meg hele tiden slik at jeg også vokser.

Også dette er uttrykk for en frelsesforståelse i prosess, men målet og virkemidlene er svært forskjellige fra det flertallet av informantene tillegger frelsen.

Gjennom frelsesforståelse framkommer også intervjupersonenes ulike oppfatninger med hensyn til livet etter døden. Kun en av informantene har ingen formening om hva som skjer etter døden. Prestene er stort sett tydelig på at livet her på jorda, er en engangsforeteelse. Til forskjell fra de funn som Lunestad gjør, tror flertallet av informantene i mitt materiale på reinkarnasjon (Lunestad 2000:188). Også en av prestene synes reinkarnasjon er en spennende tanke.

Med hensyn til frelsesforståelse er det påfallende forskjeller i ord- og begrepsbruk blant intervjupersonene. Mens flertallet av informantene knytter frelsen til fortjeneste ved egne gjerninger, framholder prestene frelsen som en gave vi mottar ufortjent av nåde.

Intervjupersonenes bruk av ord og begreper gjenspeiler også ulikheter i språk og tilgang på kunnskap. Mens informantene har blitt sosialisert gjennom språk og erfaringskunnskap i et lokalsamfunn, har prestene i større grad fått formet sin virkelighetsforståelse gjennom en lengre teologisk utdanning. Ulikheter i frelsesforståelse gir seg også utslag i opplevelse av relevans. Flere av informantene henviser nettopp til kirkens lære som begrunnelse for hvorfor de ikke opplever kirka som relevant.

6.5.3. Åndsmakter, det onde og synden

I møte med andres opplevelser av åndsmakter har flere av prestene kjent på usikkerhet. I den sammenheng har de også kjent behovet for en teologisk tolkningsnøkkel. De etterspør et redskap, der man uavhengig av egne opplevelser, kan avgjøre om et fenomen er av det gode eller det onde. Prestene uttrykker en virkelighetsforståelse, der en polarisering mellom onde og gode åndsmakter, også preger menneskenes liv og handlinger. En slik tilnærming til overnaturlige opplevelser ser ut til å ha lite gjenklang hos flertallet av informantene. Det kan virke som om prestene verken etterspør eller stoler på folks intuitive opplevelse av fenomenene. Bortsett fra en, er det ingen av informantene som demoniserer ånde verden på linje med prestene. De kan beskrive enkelte overnaturlige opplevelser som vonde, men de forholder seg ikke til en personifisert ond og satanisk makt slik prestene gjør. Prestene er dessuten opptatt av begrepet synd som uttrykk for den menneskelige ondskapen. Heller ikke dette begrepet kommenteres av de øvrige intervjupersonene. Likevel har de fleste en oppfatning av at mennesker påfører hverandre smerte gjennom onde handlinger. Når prestene snakker om den onde og ondskapen, er informantene mer opptatt av det vonde og smerten. Ingen av prestene gjengir egne opplevelser i møte med det onde eller den onde. Mens informantene i sine virkelighetsoppfatninger legger mest vekt på egne opplevelser, gir prestene mer inntrykk av å være preget av innlært kunnskap. Dette gjenspeiler i så fall at ulikheter i kunnskap og autoriteter, også resulterer i forskjellige virkelighetsforståelser.

6.5.4. Møte med døde personer

Flertallet av informanter forteller om møte med døde personer. På bakgrunn av egne opplevelser, har informantene en virkelighetsforståelse om at de har møtt døde personer. Ingen av prestene har møtt døde personer. Derimot har samtlige prester blitt tilkalt av personer som opplever ulike varianter av uro i sine hjem. Personene har som oftest opplevd

dette som at det er døde personer som går igjen. Flere av prestene har følt seg usikre i møte med en slik virkelighetsforståelse. De stiller spørsmål om det som oppleves som døde ånder, egentlig er uttrykk for demoniske åndsmakter? Hvordan de tolker fenomenet, har også betydning for hvordan de griper an situasjonen. Også her etterlyser to av prestene en tydeligere teologisk lære fra kirkas side. Samtlige prester har i møte med uro i hus, valgt å ikke henvende seg direkte til det som beskrives som gjenferd eller avdødes ånder. I stedet har de konsentrert oppmerksomheten rundt de personer som bor og oppholder seg i huset. På spørsmål om hva kirka lærer om dødes ånder, svarer prest 3: ” *De lærer vel egentlig ingen ting.* ” Dette utsagnet bekreftes av Dr. theol Ådne Njå. Gjennom begravelsesritualet framkommer ulike aspekter ved kirkas lære om de døde. Under tittelen ”Helgen her og Helgen hisset er i samme menighet” gjør Njå refleksjoner over berettigelsen av overgivelsesbønn og forbønn for døde i en luthersk kontekst. Med en historisk gjennomgang av teologiske standpunkter viser Njå at kirka aldri har avklart en tydelig lære med hensyn til de døde. (Njå 2010). Det virker heller ikke om siste tids oppmerksomhet rundt overnaturlige fenomener har gitt kirka ny næring til dette arbeidet.

6.5.5. Hva er sannhet?

En av prestene henviser til nyreligiøse miljøer som han oppfatter framholder et relativt sannhetsbegrep. På denne bakgrunn reiser han spørsmålet om hva som er sannhet? Selv representerer han en tro der grunnleggeren, Jesus, uttrykte sin selvforståelse på følgende vis: ”*Jeg er veien, sannheten og livet*” (Johannes 14,6). For en kirke som formidler én universell sannhet, er det tydeligvis problematisk å forholde seg til flere sannheter. Også her henviser presten til dokumenter og lære som autoriteter for sin virkelighetsforståelse. En annen av prestene påpeker at vi omgis av sannhet og løgn. Derfor mener han også kirka må ha et korrektiv for å avsløre falske varianter, selv om dette korrektivet kan redusere betydningen av personlige opplevelser.

Informantene derimot nevner ikke begrepet sannhet. Det er heller ingen av informantene som stiller spørsmål om deres egne opplevelser er sanne eller virkelige. Det kan virke som om deres overnaturlige opplevelser er så virkelige at de har blitt udiskutable sannheter og autoriteter for dem. Hva intervjupersonene opplever som sannhet, er også uttrykk for deres virkelighetsforståelse. Kirka på sin side strekker seg mot en universell sannhet. Det formidler en selvforståelse av å forvalte en virkelighetsforståelse for gjelder for alle. Men kirkas sannhetsforståelse deles i liten grad av informantene i denne undersøkelsen.

7. Avslutning

Jeg har gjort en kvalitativ intervjuundersøkelse som har gitt et innholdsrikt materiale hva gjelder nyanser og kompleksitet. Sannheten i en slik undersøkelse ligger så tett innpå den enkeltes meningsinnhold som mulig. Materiale er derfor lite egnet til å summere og framstille i tabeller og matriser. Det innebærer også at det er mindre grunnlag for å trekke bastante og entydige konklusjoner. Likevel er det mulig gjennom analysemetoder å hente ut og fortolke meningsinnhold. På bakgrunn av analysen oppsummerer jeg tendenser, likheter og ulikheter i materialet for å si hva funnene gir av svar på oppgavens problemstilling. Her gjør jeg også noen refleksjoner over sannhetens autoriteter. Deretter kommenterer jeg ”relevans” i tillegg til å antyde svar på spørsmålsstillingen i oppgavens tittel. Avslutningsvis ser jeg funnene i lys av diakonale perspektiver. I denne drøftingen fristiller jeg meg i noen grad fra intervjumaterialet og gjør utblikk med antydning av mulige handlingsalternativer.

7.1. Oppsummering

Denne undersøkelsen baserer seg på 10 intervjuer. Det omfatter 3 prester i tillegg til 7 personer med overnaturlige opplevelser. I den skriftelige framstillingen omtaler jeg de sistnevnte 7 som ”informanter”. Når hele utvalget omtales bruker jeg formuleringen ”intervjupersoner”.

Prestene og flertallet av informantene har felles virkelighetsforståelse i at det naturlige og det overnaturlige tilhører to ulike sfærer. Noen av informantene fraviker denne forståelsen ved å hevde at det ikke finnes noe overnaturlig. Disse informantene formidler også en annen selvforståelse ved at de lever så tett på det overnaturlige at det har blitt en naturlig del av dem.

De fleste av informantene har møtt skepsis fra omgivelsene når de har delt sine overnaturlige opplevelser. Dette gjelder både fra familie, venner og fra kirka. I møte med andre fortolkninger er det likevel ingen som har endret virkelighetsforståelse. For flertallet av informanter virker det som om deres overnaturlige opplevelser har vært så sterke at de også har gitt overbevisning med hensyn til virkelighetsforståelse. Informantene formidler en selvforståelse der de selv er i stand til å fortolke og bedømme gyldigheten av sin egne opplevelse. Virkelighetsforståelsen i dette er at de ikke tillegger kirka eller andre autoritet til å overprøve deres individuelle opplevelse. Selv om noen av informantene har tatt avstand fra kirka, har de likevel beholdt både troen og gudsrelasjonen. Her er det ikke gud som oppleves lite relevant, men heller de som hevder å opptre på guds vegne. I mangel av forståelse fra

kirka, har noen oppsøkt andre miljøer. Andre forteller derimot at de har fått god hjelp til livstolkning nettopp i kirka. Uansett gir informantene inntrykk av å tillegge de miljøer autoritet der de har fått nødvendig hjelp og støtte.

Prestene har en forståelse av at overnaturlige opplevelser er naturlig for en kristen person, og at dette også naturlig hører hjemme i menighetens daglige liv og virke. Når overnaturlige opplevelser likevel i liten grad er synlig til stede i menighetslivet, rimer dette dårlig med prestenes egen selvforståelse. Mens noen av prestene opplever dette som et tankekors, mener andre at det overnaturlige verken skal ha plass i forkynnelsen eller i gudstjenesten. Her framkommer tydelige spenninger i prestenes selvforståelser og virkelighetsforståelser. Det kan trolig medføre manglende balanse mellom liv og lære. Dersom ikke kirkas ord gjenspeiler seg i levd liv, står man også i fare for å miste troverdighet. Blant informantene nevnes liturgien og at kirka er for opptatt sine egne ord som bakgrunn for manglende opplevelse av relevans.

Prestene har en selvforståelse av å ville være relevant overfor omgivelsene. Samtidig gir de uttrykk for at de vet lite om menighetens åndelig behov. Derfor blir det litt prøving og feiling i håp om å treffe målgruppen. Prestene gir dessuten uttrykk for at de har lite erfaring i forhold til overnaturlige fenomener. Teologiutdanningen har heller ikke bidratt til å utruste dem på dette området. På bakgrunn av manglende kunnskap og erfaring ser prestene ut til å ha en utydelig virkelighetsforståelse med hensyn til det overnaturlige. Da er det også større fare for at kirka ikke oppleves relevant for de som henvender seg. Flere av informantene bekrefter denne antakelsen med sine opplevelser. Også her er det spenninger mellom hvordan prestene ønsker å bli oppfattet, og hvordan de faktisk blir oppfattet av flertallet av informantene.

Flere av informantene har en selvforståelse av at deres overnaturlige opplevelser og egenskaper er gaver de har fått for å hjelpe andre. Perspektivet om at overnaturlige fenomener kan være redskaper til å hjelpe andre, framkommer ikke i prestenes virkelighetsforståelse. I diakoniplanen sier Den norske kirke at den forstår seg selv som en tjenende kirke. Overnaturlige opplevelser og egenskaper ser ikke ut til å være aktuelle redskaper i prestenes selvforståelse på dette området.

Prestene har en selvforståelse av at overnaturlige fenomener må tolkes inn i en kristen virkelighetsforståelse. Prestene mener at tolkning er nødvendig så lenge det finnes både sanne og falske profeter. På denne bakgrunn hevder prestene at det også finnes gode og onde åndsmakter. Det er få av informantene som følger prestene i denne virkelighetsforståelsen.

Med ett unntak er det ingen som ser faren ved å kunne bli forført av onde åndsmakter. For de fleste av informantene har de overnaturlige opplevelsene tolket seg selv. Ulikhetene som her framkommer i virkelighetsforståelse mellom prestene og informantene, grunner seg trolig i ulik erfaring og sosialisering. Mens informantene har mange overnaturlige opplevelser, gjelder dette ikke for prestene. I mangel på erfaring etterspør prestene hjelp til å tolke fenomener de er fremmed for. Samtidig formidler prestene at kirka på mange områder har en uavklart lære i forhold til det overnaturlige. Det er åpenbart vanskelig å foreta tolkninger når kirka ikke har gitt prestene egnede redskaper. Her er det kirka selv som begrenser prestene i oppfyllelsen av deres selvforståelse. Flere av informantene forteller at de har blitt møtt med uforstand og mangel på forståelse når de har kontaktet kirka vedrørende sine overnaturlige opplevelser. Det er også en vesentlig grunn til at de opplever kirka som lite relevant.

Ut fra materialet virker det som om prestene og flertallet av informanter på mange områder har ulike tilnærminger til overnaturlige fenomener. Mens prestene søker en virkelighetsforståelse ovenfra, ser det ut til at flertallet av informanter finner sin virkelighetsforståelse nedenfra. Når prestene etterspør teologiske tolkningsnøkler, forholder informantene seg til sine opplevelser som autoriteter. Mens prestene vil tolke de overnaturlige opplevelsene inn i en teologisk og åndelig sfære, gir informantenes overnaturlige opplevelser åpenbaringer og forklaringer av livet her og nå. Når prestene fokuserer på frelsen i Kristus, er informantene mer opptatt av relasjoner i sine nære omgivelser.

Også i forhold til livssyn framkommer til dels betydelige forskjeller i virkelighetsforståelse mellom prestene og flertallet av informantene. Dette gjelder blant annet gudsbilde, frelsesforståelse, åndsmakter og møte med døde. Mens prestene og mindretallet av informanter står for en tradisjonell kristen lære, formidler de øvrige livssyn med tydelige innslag av nyreligiøsitet og folkereligiøsitet. På bakgrunn av at kirka forkynner et budskap basert på en universell sannhetsforståelse, er det en stor utfordring å være relevant i møte med et pluralistisk religiøst landskap som framkommer i denne studien. Flere av informantene henviser også til kirkas lære som bakgrunn for manglende opplevelse av relevans.

Flertallet av informantene i denne studien opplever kirka som lite relevant i forhold til deres overnaturlige opplevelser. For enkelte av informantene er dette holdninger som framkommer gjennom et generelt inntrykk av kirka. Andre opplever kirka som lite relevant på bakgrunn av dårlige erfaringer. For noen gjelder dette møte med teologi og rigide holdninger som de har tatt avstand fra. Andre har følt seg avvist av kirka i møte med det de opplever som uforstand

og manglende forståelse. Enkelte av informantene forteller om positive erfaringer i møte med kirka, der de har blitt møtt med forståelse, og langt på vei fått den hjelpen de trengte. Disse informantene opplever derfor kirka som relevant i forhold til flere av deres overnaturlige opplevelser.

7.2. Sannhetens autoriteter

Gjennom et historisk tilbakeblikk har jeg vist at offentlige myndigheter med kirka i spissen aktivt har forsøkt å korrigere og kontrollere det man identifiserte som overtro og folketro i Norge gjennom de siste 200 år (Leirvik 2000). Gjennom lovverk, argumentasjon og forkynnelse har man brukt både makt og ressurser i kampen for å avskaffe det man mente var avsporinger og feil uttrykk for den rette kristne tro (Amundsen 1997). Disse verdier gjenfinnes hos mine informanter gjennom at de er svært lavmælte når det gjelder å meddele sine overnaturlige opplevelser. De fleste har også møtt negative holdninger og skepsis blant folk i lokalmiljøet. På tross av målrettede forsøk fra det offentlige på å bringe ulike overnaturlige uttrykk til taushet, viser funnene i min studie at folk likevel lever med egendefinerte virkelighetsforståelser uten behov for bekreftelse og tolkningshjelp fra ytre autoriteter. Flertallet av informanter forteller livshistorier der de overnaturlige opplevelsene i seg selv har blitt autoritet for sannhet som grunnlag for deres selvforståelse og virkelighetsforståelse. Inntrykkene av mine funn gjenkjennes fra andre undersøkelser, der Nord-Norge scorer høyest i landet i forhold til flest religiøse karakteristika (Botvar/Schmidt 2010, Lunestad 2000). Informantene i min undersøkelse er tydelige på at de ikke har organisert seg i formelle nettverk. Enkelte følger medias dekning av overnaturlige fenomener. Likevel eksisterer det ingen religiøs bevegelse i området som gjør bruk av noen form for ressurser for å holde liv i en alternativ virkelighetsforståelse til det kirka står for. Dette viser trolig styrken i lokalmiljøets sosialisering der det formidles kunnskap og språk som det er vanskelig å fange opp og kontrollere for offentlige myndigheter.

7.3. Naturlig – overnaturlig?

Materialet i denne studien gir også et grunnlag for å besvare spørsmålsstillingen i oppgavens tittel. I hvilken grad intervjupersonene i denne studien har et naturlig forhold til det overnaturlige, ser ut til å være knyttet til erfaringer med overnaturlige fenomener. De intervjupersoner som har færrest overnaturlige opplevelser, forholder seg til det naturlige og det overnaturlige som tilhørende to ulike sfærer. Dette framkommer blant annet gjennom at

flertallet av prester etterspør teologiske tolkningsnøkler i møte med overnaturlige uttrykk de er fremmed for. Sammen med et mindretall av informantene lever disse prestene med et mindre naturlig forhold til det overnaturlige. Intervjupersonene med flest overnaturlige opplevelser gir inntrykk av å leve nært på det overnaturlige. Gjennom sin selvforståelse og virkelighetsforståelse formidler de også at de har et naturlig forhold til det overnaturlige.

7.4. Hva innebærer relevans?

Solveig Flermoen påpeker at det er lite meningsfylt å forstå virkelighetsoppfatninger som riktige eller gale, sanne eller falske. En mer fruktbar tilnærming er å undersøke i hvilken grad virkelighetsforståelser er hensiktsmessige eller ikke (Flermoen 2009: 31). Med denne studien har jeg forsøkt å besvare oppgavens problemstilling om i hvilken grad og på hvilken måte kirka oppleves som relevant for mennesker med overnaturlige opplevelser. Opplevelse av relevans har jeg valgt å beskrive ut fra informantenes perspektiv. Jeg tar derfor ikke stilling til hva som er rett eller galt, sant eller usant i forhold til de ulike virkelighetsforståelsene. På den annen side gir studien indikasjoner på hva informantene mener er hensiktsmessig eller uhensiktsmessig i forhold til å oppleve kirka som relevant. Om dette svarer til hva kirka selv opplever som hensiktsmessig, er derimot en annen sak. Det reiser også spørsmålet om hva det vil si å være relevant? Dette er spørsmål som ligger utenfor denne undersøkelsen, og som jeg derfor har valgt å ikke gå inn i. Imidlertid kunne det være interessante spørsmål å undersøke i forlengelsen av denne studien.

7.5. Utblikk

Informantene i denne studien vektlegger relasjonelle verdier i svært mange av de situasjoner som beskrives. Når presten understreker viktigheten av frelsen i Kristus Jesus, er informantene i større grad opptatt av å utvikle gode relasjoner i sine nære omgivelser. Mens prestene fokuserer på livet i et endetidsperspektiv, orienterer informantene seg mer mot livet her og nå. Gjennom diakonien understreker kirken selv verdien av de mellommenneskelige relasjoner. På denne bakgrunn vil jeg avslutningsvis drøfte funnene i et diakonalt perspektiv. Når flertallet i denne studien ikke opplever kirka som relevant, kan det også være grunn til å se etter mulige veier å gå. Som et utblikk vil jeg derfor forsøke å antyde enkelte alternative tilnærminger til overnaturlige fenomener. Utgangspunktet mitt her er hva kirka eventuelt kan gjøre for å være mer relevant sett i forhold til informantens opplevelser i denne studien.

I diakoniplanen uttaler Den norske kirke at den forstår seg selv om en tjenende kirke (Kirkerådet 2007:4). I det ligger trolig et ønske om å betjenes sine medlemmer på den måten de trenger eller kjenner behov for. Når flertallet av informanter i denne studien opplever kirka som lite relevant, har det blant annet sin årsak i dårlige erfaringer. Det er grunn til å tro at det ikke er slik kirka ønsker å bli oppfattet. Informantenes opplevelse av kirka svarer derfor trolig ikke til kirkas egen selvforståelse på dette området.

Informantene i denne studien har en virkelighetsforståelse der tolkning av overnaturlige fenomener er lite etterspurt. For prestene derimot er det viktig å tolke folks overnaturlige erfaringer i lys av et kristent livssyn. Når prestene i sin virkelighetsforståelse inkluderer mennesker, som selv ikke kjenner seg igjen, er det naturlig at kirken ikke oppleves relevant. På denne bakgrunn kan man spørre hvorfor, og for hvem, det er viktig å tolke opplevelsene i lys av et kristent livssyn? Er det for prestene, eller er det for de menneskene prestene står overfor? Hvem definerer virkeligheten, spør Notto Telle? Han undres på om kirka spiller seg ut fordi den definerer en virkelighet som folk ikke kjenner seg igjen i? Mange nyere menigheter og alternative kristelige uttrykk har oppstått fordi mennesker ikke slo seg til ro med kirkas egen virkelighetsbeskrivelse og selvforståelse. I møte med nyreligiøsitet demrer det for mange at kirka har lite å tilby i stedet for det mange har funnet i østlig inspirert spiritualitet. (Telle 2000:288/291). Flere av informantene i min studie gjengir tilsvarende livsfortellinger. Oddbjørn Leirvik gjør her en sammenligning i historisk perspektiv. For 200 år siden var det Hans Nilsen Hauge, i dag er det alternativbevegelsen som står utenfor kirkas kontroll, der mennesker tar tak i åndsdimensjonen og utvikler den på sine egne premisser (Leirvik 2007: 22). Så lenge kirka vil ha monopol på å definere sannheten, kan det se ut som den treffer dårlig. I behov av å ha de rette svarene står kirka i fare for å sette seg utenfor sitt eget nedslagsfelt. Telle spør videre om en ordbasert luthersk kristendomsform gir grobunn for en alternativ religiøsitet utenfor kirka? (Telle 2000:289). Er det slik at den delen av tros- og åndslivet som kirka ikke makter å inkludere i sin egen virkelighetsforståelse, oppstår som åndelige strømninger på utsiden av kirka?

Når de fleste av informantene i denne studien ikke etterspør hjelp til tolkning, gir de samtidig inntrykk av at de overnaturlige opplevelser på mange måter har tolket seg selv. Informantene er heller ikke uten ytre preferanser for tolkning. Noen har hentet forståelser fra miljøer der de har blitt møtt med åpenhet og respekt. Flere tar også inn impulser fra media. Selv om flertallet i min studie ikke opplever kirka som relevant, har de fleste likevel hatt kontakt med kirka. De som har positive erfaringer, har også fått styrket sin relasjon til kirka. Det innebærer trolig at

de mange anser kirka for å være en instans som det er aktuelt å forholde seg til. Dersom de skal oppleve dette som en kontakt de kan bygge videre på, er det selvfølgelig avgjørende hvordan de blir møtt av kirka.

Gjennom livssyn framkommer reelle forskjeller i virkelighetsforståelse mellom prestene og flertallet av informanter i denne studien. Flere av informantene beskriver svært sammensatte livssyn som omfatter en variant av folkereligion med innslag av kristendom, folketro, hinduisme og sjamanisme. På den annen side understreker prestene at kirka forkynner et budskap som utgjør én sannhet. På denne bakgrunn kan man spørre om det er mulig å være en relevant kirke i møte med informantenes til dels pluralistiske religiøsitet? På den annen side kan disse forskjeller og motsetninger nettopp grunne seg i manglende dialog og kontakt. Nå er ikke dialog nødvendigvis en enkel øvelse. Dersom Notto Telle har rett i sin påstand om at kirka opplever synkretisme som frastøtende, har nok kirka et stykke vei å gå før dialog i denne sammenheng oppleves som relevant fra kirkas side. (Telle 2000:294).

På andre områder har derimot kirka svært god erfaring med dialog. Mange menigheter arbeider godt med blant annet sorg og sorggrupper. Her får mennesker dele levd liv stort sett på egne premisser. På dette feltet utøves mye bra sjelesorg og diakoni i kirka, også av prester. Det kan si noe om at sorg er et område som kirka er god på etter å ha opparbeidet trygghet gjennom erfaring og ferdighetsutvikling. Men det tar tid å opparbeide trygghet. For noen tiår tilbake ble kirka utfordret på nye samlivsformer. Det aktualiserte debatt rundt kirkas lære og formidlingsmåter. Også da var det mennesker som kjente seg avvist, fordi de ble møtt med dogmatiske læresetninger i stedet for lyttende åpenhet. Slikt skjer heldigvis bare unntaksvis i dag. Er kirkas møte med overnaturlig fenomener et område der vi ser de samme mekanismer trer inn? Er det på områder der kirka er utrygg at prestene får et større behov for å støtte seg til kirkas lære? Det er nok ikke mange prester eller andre kirkelige medarbeidere som finner det naturlig å møte sørgende mennesker med dogmatikk og kristen troslære med mindre det tydelig etterspørres. Mennesker som har erfart det overnaturlige, har også sterke opplevelser. Kanskje de også ville oppleve kirka annerledes hvis de hadde fått lov til å framtre i større grad på sine egne premisser?

Prestene bekjenner seg til en tro på at hvert enkelt menneske er skapt i Guds bilde. I likhet med enkelt av informantene hevder de dette innebærer at mennesket bærer noe av gud i seg. Er det i lys av en slik skapelsesteologi at alle mennesker tilkjennes samme uendelige verdi? Kan det også innebære at folk er i stand til å tolke sine egne opplevelser? Er det mangel på

trygghet som gjør at prestene er tilbakeholdne med å slippe til folk med sine egne opplevelser og virkelighetsforståelser? Notto Telle er ikke så redd for å slippe til folks egne religiøse erfaringer. Han henviser til impulser fra New Age der religion ble betraktet som en del av den gamle tid. I stedet åpnet man seg for spiritualitet og terapi, selvutvikling og vekst. Når tradisjonell gudstro på mange måter var forkastet, stod man igjen med seg selv. Men oppbruddet fra religionene, og eksperimentering med selvet, er i følge Telle et dypt religiøst anliggende. I stedet for nedarvede gudsforestillinger der ute søker man innover etter egne religiøse erfaringer. Telle oppfatter dette som en demokratisering av de gamle mysteriene. (Telle 2000:286).

Er det mulig for kirka å møte menneskene med at man ikke har alle svarene, men at man heller er villig til å lytte og å gå noen skritt sammen? Kanskje kirka ville fått større autoritet ved å våge mer uten å ha læren helt på plass? Den danske undersøkelsen ”Tro i lære” framholder at dialog ikke handler om å bli enige, men å bli klokere. Her forteller samtalepartnere om møter med andre religiøse tradisjoner som har beriket og gitt dem språk til å uttrykke egen tro. Dette har bidratt til både autensitet og styrke til deres kristne identitet. (Christensen mfl, 2008:10). Å møte folk med lyttende åpenhet trenger derfor ikke stå i motsetning til å videreutvikle kirkas lære. På sikt vil trolig begge deler styrke både menighetsliv og fellesskap. Informantene i den danske rapporten uttrykker dessuten at det er de personlige møter som er de sterkeste. Dialogen handler om å bygge relasjoner og finne veien til kjærlighet: *”I vennskapets hjerterum folder Gud sitt nærvær ut.”* (Christensen mfl, 2008:30). Kanskje noe av kirkas potensial ligger her? For hvis hver enkelt bærer noe av gud i seg, så har kanskje alle noe å bidra med for å utfylle den teologiske forståelsen? Og hvis kirkefedrene har rett i at sann teologi er å oppleve gud, da er det kanskje ikke bare forbeholdt teologer?

Litteraturliste

- Ahlin, L. (2001). *New Age : konsumtionsvara eller värden att kämpa för?* Teologiska institutionen, Lunds universitet.
- Ahlin, L. (2005). *Pilgrim, turist eller flykting?: en studie av individuell religiös rörlighet i senmoderniteten*. Stockholm: Symposion.
- Amundsen, A.B. (1997). *Akkomodasjon og mirakler: mellom gammel og ny tro omkring 1800*, i Gilhus (red) ”Miraklenes tid”, KULTs skriftserie nr. 95, Norges forskningsråd.
- Berger, P.L. (1969). *The sacred canopy : elements of a sociological theory of religion*. New York: Anchor Books/Doubleday.
- Berger, P.L. (1969). *A rumor of angels: modern society and the rediscovery of the supernatural*. New York: Anchor Books.
- Berger, P.L. (1979). *The heretical imperative: contemporary possibilities of religious affirmation*. New York: Anchor Books.
- Berger, P.L. (1993). *Religion, samfund og virkelighed : elementer til en sociologisk religionsteori*. På dansk ved Erik Lyng. Oslo: Vidarforlaget.
- Berger, P.L. og Lucmann, T. (2006). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Oversatt av Frøydis Wiik. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bergström, G. og Boräus, K. (2005). *Textens mening og makt*. Lund: Studenlitteratur.
- Bibelen. (2005). Den Norske Bibelselskap.
- Botvar, P. K. og Schmidt, U. (2010) *Religion i dagens Norge*. Stiftelsen Kirkeforskning.
- Bunkholdt, V. (1994). *Utviklingspsykologi*. Tano As
- Cardena, E.L., Steven J. og Krippner, S. (2000). *Varieties of Anomalous Experience*. Washington DC: American Psychological Association.
- Christensen, B.S., Mollerup-Degn, L., Mogensen, M.S. og Vestergaard, L. (2008). *TRO I LÆRE: Lytterunde Folkekirkens møde med tidens åndelige strømninger*. Århus: Stiftssamarbejdet ”Folkekirke og Religionsmøde”/Areopagos.
- Den norske kirke (2007). *Plan for diakoni i Den norske kirke*. Kirkerådet.

Epstein, S. (1973). *The self-concept revisited or a theory of a theory*. American Psychologist, 1973/28, 404-416.

Epstein, S. (1983). *The unconscious, the preconscious and the self-concept*. In J. Suls & A. Greenwald (Eds.), *Psychological perspectives on the self*, 1983, Vol. 2, pp. 219- 247.

Epstein, S. (1991). *Cognitive-experiential Self-theory: An integrative theory of personality*. In R. Curtis (Ed.), *The relational self: Convergences in psychoanalysis and social psychology*, pp. 111-137. New York: Guilford.

Everett, E.L. og Furseth, I. (2004): *Masteroppgaven*. Oslo: Universitetsforlaget.

Flermoen, S. (2009). *Søkelys på organisasjon og ledelse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Fugelli, P. og Ingstad, B. (2009). *Religion og helse*. I "Helse på norsk". Gyldendal.

Gilhus, I.S. (1997). *Miraklenes energi og kunsten å manifestere*. I Gilhus (red)" Miraklenes tid", KULTs skriftserie nr. 95, Norges forskningsråd.

Gilhus, I.S. (1999). *Sjelevandring – et nytt nøkkelbegrep*. I Alver, Bente Gullveig m.fl (red): "Myte, magi og mirakler i møte med det moderne, Oslo: Pax forlag.

Gockel, A. (2009). *Spirituality and the Process of Healing: A Narrative Study*. International Journal for the Psychology of Religion 19 no 4 O-D 2009, p 217-230.

Grønlykke, P. og Jensen, K.K. (1993). *Tanke og personlighet – en indføring i kognitiv psykologi*. København: Munksgaard.

Heelas, P. og Woodhead, L. (2005). *The spiritual Revolution*. Blackwell publishing.

Heelas, P. og Houtman, D. (2009). *Research note: RAMP findings and making sense of the 'God within each person, rather than out there'*, Journal of Contemporary Religion 24 no 1 Ja 2009, p 83-98.

Henriksen, J. (2005). *Spirituality and religion--worlds apart?"* i Tidsskrift for kirke, religion og samfunn 18 no 1 2005, p 73-88.

Hodne, Ø. (1999). *Norsk folketro*. Oslo: J. W. Cappelens forlag a/s.

- Houtman, D., Aupers, S. og Heelas, P. (2009). *Christian Religiosity and New Age Spirituality: A Cross-Cultural Comparison*. *Journal for the Scientific Study of Religion* 48 no 1 Mr 2009, p 169-179.
- Jacobsen, K., Thelander, J. og Wästerfors, D. (2011). *Sosiologi for sosionomer*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Johannessen, A., Tuft P.A. og Kristoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag (4.utg).
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Leirvik, O. (2007). *Religionspluralisme. Mangfald, konflikt og dialog i Norge.* Oslo: Pax.
- Lunestad, L. (2000). *Folketro i Nord-Norge*. I L. G. Engedal & A. T. Sveinall (red): Troen er løs. Bidrag til belysning av forholdet mellom folkereligiøsitet, nyreligiøsitet og kristen tro. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag,
- Mathisen, T. (1994). *Bygdebok for Sømna*. Bind 3. Sømna kommune.
- Mathisen, T. (1996). *Bygdebok for Sømna*. Bind 4. Sømna kommune.
- McClenon, J. (1990). *Chinese and American Anomalous Experiences: The Role of Religiosity*. *Sociological Analysis* 51, no 1 Spr 1990, p 53-67.
- Mollerup-Degn, L., Mogensen, M.S. og Vestergaard, L. (2008). *TRO I TIDEN: Lytterunde blandt mennesker inspireret af østlig religiøsitet og spiritualitet*. Århus: Stiftssamarbejdet "Folkekirke og Religionsmøde"/Areopagos.
- Njå, Å. (2010). *Helgen her og Helgen hisset er i samme menighet*. Norsk Teologisk Tidsskrift, nr 2 2010.
- Postholm, M.B. (2010). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Repstad, P. (1996). *Kontekstualisering av religion*. I Kristiansen, Roald m.fl. "Religion i kontekst. Bidrag til en nordnorsk teologi", KULTs skriftserie nr 49, Norges forskningsråd.
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse*. Universitetsforlaget (4. utg).

Schiefloe, P. M. (2011). *Mennesker og samfunn – innføring i sosiologisk forståelse*. Fagbokforlaget 2 utg.

Thelle, N.R. (2000). *Kirken får som fortjent*. I L. G. Engedal & A. T. Sveinall (red): ”Troen er løs. Bidrag til belysning av forholdet mellom folkereligiositet, nyreligiositet og kristen tro.” Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

www.lovdatab.no: *Lov om alternativ behandling av sykdom av 27. juni 2003*.

www.regjeringen.no: *Lov av 19. juni 1936 nr. 9 om innskrenkning i adgangen for den som ikke er norsk læge eller tannlæge, til å ta syke i kur (Kvakksalverloven)*.

www.regjeringen.no: NOU 2006/2: *Staten og Den norske kirke*.

Vedlegg

Vedlegg i: Intervjuguide "folk":

Person nr:Mann/kvinne:.....Alder: 20//30//40//50//60//70//80

- Hva forstår du/mener du med overnaturlige opplevelser?
- Hvilke overnaturlige opplevelser har du?
 - Hvor lenge har du hatt disse opplevelsene?
- Er dette noe du deler med andre?
- Har du noen overnaturlige egenskaper? Hvilke?
- Opplever du å ha disse egenskapene i en spesiell hensikt: Er egenskapen til eget bruk, eller deler du med andre, praktiserer på andre/sammen med andre?
 - Har du noen tanker om det er noen spesiell grunn til at du har fått disse opplevelsene/egenskapene.
 - Har andre i slekt/familie slike opplevelser/egenskaper?
- Har du kontakt med andre som har overnaturlige opplevelser/ egenskaper? På hvilken måte? Fordeling mellom kjønn?
- Setter du dine opplevelser/egenskaper inn i en større ramme? Har dine evner utgangspunkt i krefter i deg selv, eller står det andre og sterkere makter/kraft bak?
- Har du noe du vil kalle gudsopplevelse?
- Har du positiv eller negativ gjenkjennelse/plasserer du deg selv i forhold til noen av disse begrepene, eller gir noen av følgende begreper mening i din livsanskuelse (velg ut noen):
 - Gudsilde/Gudsopplevelse
 - Menneskesyn
 - Det onde og synden
 - Identitet og Selvutvikling
 - Karma
 - Tilgivelse
 - Døden og evig liv
 - Reinkarnasjon
 - Astrologi og Kosmos
 - Målet for livet – frelsen
 - Engler

- Andre begreper/fenomener
- Har du noen gang vært i kontakt med kirka/ansatte i DNK ang dine overnaturlige opplevelser?
 - Hvis nei; er det noen spesielle grunner til det?
 - Hvis ja; på hvilken måte?
 - Hvordan har du opplevd denne kontakten?
- Har du på noen måter fått hjelp fra DNK? I så fall på hvilke måter?
- Har du noen forhåpninger til DNK? Eller er det noe du savner/etterlyser/noe du skulle ønske hadde vært annerledes i DNK?
- Hva opplever du som viktigst i livet ditt akkurat nå?

Vedlegg 2: Intervjuguide prest.

Prest 1/2/3

- Hva er det viktigste kirka gjør i dag?
- Hva er kirkas største utfordring i vår tid?
- Hva er kirkas utfordring i møte med medias/samfunnets fokusering på overnaturlige opplevelser, jfr Snåsamannen/prinsesse Märtha Louise.
- Hvordan forklarer du/forstår du slike fenomener?
 - Hvordan vil du definere ”overnaturlige opplevelser”?
- Er overnaturlige opplevelser en naturlig del av kristent tros- og hverdagsliv?
 - Hvilke av kirkas formelle dokumenter vil du her referere til?
- Inngår overnaturlige opplevelser som en del av kirkas -/din forkynnelse?
- Møter du mennesker i menigheten som har overnaturlige opplevelser?
 - Hvis ja: Hvilke?
 - Kjenner du deg komfortabel/ukomfortabel i møte med disse menneskene?
 - Hvis nei: Har du hørt om mennesker i menigheten som har overnaturlige opplevelser?
- Hva er kirkas oppgave i møte med mennesker med overnaturlige opplevelser?
- Forekommer overnaturlige opplevelser i menighetens daglige liv og virke? F eks i gudstjeneste?
- Opplever du åndelige uttrykk/overnaturlige opplevelser hos personer i menigheten som du definerer utenfor kirkens ramme.
 - Hvis ja: Hvordan møter du dette?
- Har du selv overnaturlige opplevelser/egenskaper? Hvilke?
- Kan du med noen få ord utdype hva du legger i/hva kirken forstår med følgende begreper. Velg ut noen.
 - Gudsbilde/gudsopplevelse
 - Menneskesyn
 - Det onde
 - Synden
 - Kjærlighet
 - Nåde
 - Tilgivelse og fred

- Identitet
- Selvutvikling
- Døden
- Evig liv
- Karma
- Reinkarnasjon
- Astrologi
- Kosmos
- Målet for livet, frelse
- Engler
- Andre begreper/fenomener:

Vedlegg 3: Brev fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Anne Austad
Diakonhjemmet Høgskole AS
Postboks 184 Vinderen
0319 OSLO

Vår dato: 13.01.2011

Vår ref:25808 / 3 / MSS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 19.12.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

25808

Oppgavetittel: Naturlig – overnaturlig?

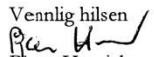
*Behandlingsansvarlig
Daglig ansvarlig
Student*

*Undertittel: Sam menlikning av selvforståelse og virkelighetsforståelse i kirka og hos mennesker med overnaturlige opplevelser i et avgrenset lokalmiljø.
Diakonhjemmet Høgskole AS, ved institusjonens øverste leder
Anne Austad
Per Weibye*

Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Marie Strand Schildmann

Kontaktperson: Marie Strand Schildmann tlf: 55 58 31 52
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Per Weibye, Halvvegan, 8920 SØMNA

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, HSL, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. martin-arne.andersen@uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 25808

I prosjektet undersøkes i hvilken grad kirken oppleves som relevant i forhold til folk som har overnaturlige opplevelser. Videre undersøkes i hvilken grad kirkens selvforståelse og virkelighetsforståelse er samsvarende med folk som har overnaturlige opplevelser.

Utvalget består av 10-12 personer i ulike aldre (over 18 år) som har overnaturlige opplevelser. Nedslagsfeltet er et antall kommuner innen Sør-Helgeland. Student rekrutterer ved hjelp av 'snøballmetoden' fra eget nettverk.

Datamaterialet innhentes gjennom personlige intervju.

Fokus for intervjuene vil være informantenes ulike erfaringer av overnaturlige opplevelser og egenskaper samt opplysninger om i hvilken grad og på hvilken måte de setter sine opplevelser inn i en eller annen religiøs ramme.

Vi kan ikke se at det foretas en behandling av personopplysninger med elektroniske hjelpemidler eller at det opprettes et manuelt personregister som inneholder sensitive personopplysninger. Prosjektet vil dermed ikke omfattes av meldeplikten.

Det legges til grunn for vår vurdering at opptak ikke behandles på pc, samt at data anonymiseres ved transkribering ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger fremgår. Det vil heller ikke finnes en koblingsnøkkel som knytter transkripsjoner til informant.